

III DESENVOLUPAMENT.

III.1 ANYS SEIXANTA.

PREÀMBUL

- Refermança i creació de grans orquestres de Jazz a la ciutat [algunes sense l'adjectiu 'simfòniques']: Orquesta Sinfónica de Jazz de Ràdio València; Gran Orquesta Levante; Orquesta Levante de Jazz i Orquesta Universitaria de Jazz en un intent per crear un ambient jazzístic a la ciutat que llavors encara era lluny d'arrelar-se atès que alguns músics d'aqueixes formacions res tenien a veure amb el gènere jazzístic.
- Actuacions de Jazz tot i que de manera molt discontinua i on es barrejaven músics locals [Juan Roberto González Trio; músics que hi participaven a les Jam Sessions a El Micalet i Tete Montoliu i Pedro Iturralde] amb altres de forans [Spree City Stompers i Joseph 'Pepsi' Auer].
- Ambient musical a la ciutat amb l'arribada [a poc a poc degut a les restriccions econòmiques i comercials] d'instruments més propers al Jazz: contrabaixos i guitarres electròniques de cos ample susceptibles de ser amplificades, instruments de millor qualitat timbrada, primers equips de veu i instrumental pensats per a les actuacions de les orquestrines, etc.
- A destacar [El Campello/Alacant, agost del 1967] la presència de Louis Armstrong qui fou escoltat en directe per alguns músics valencians que llavors hi eren tocant a la sala de festes on actuà el trompetista.
- Importància per al desenvolupament del fet jazzístic de la primera societat cultural sorgida a València ciutat fora dels cercles culturals de l'època propers al franquisme: Studio S.A.
- Referència als orígens valencians/castellonencs del pare del pianista Tete Montoliu.
- Relleu de l'ambient cultural i social de la dècada.
- La Bossa nova com a gènere introductor i d'apropament al concepte i llenguatge jazzístics per a nombrosos músics locals.
- Recull de l'edició musical que ens arribava [partitures] i apartat historiogràfic pel que fa a la fonografia a València ciutat.

La dècada dels seixanta començà amb importants iniciatives populars al voltant de la música de jazz, com ara:

1	1.1	→ Proliferació d'orquestrs autòctones [ORQUESTA FESTIVAL JAZZ, ORQUESTA SIMFÓNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA, GRAN ORQUESTA LEVANTE, ORQUESTRA UNIVERSITÀRIA DE JAZZ].
	1.2	→ Comencen les primeres actuacions de jazz de grups estrangers i nacionals [SPREE CITY STOMPERS, JOSEPH 'Pepsi' AUER, TETE MONTOLIU a Sala Studio].
	1.3	→ Esponsorització del jazz: Studio SA. Segona actuació de TETE MONTOLIU.
2	→ Millora de l'ambient social i musical.	
3	→ Bossanova: camí d'entrada vers el jazz.	
4	→ Edició musical i fonografia.	

-III.1.1. Creació d'orquestrres autòctones

L'allau de grups i noves orquestrres sorgides a València quan començava la dècada és fruit -entre altres inquietuds- d'un acusat canvi sociològic.

Passada la visita del president nord-americà Dwight David Eisenhower [Madrid, 21 de desembre del 1959], el règim autocràtic de Franco semblà relaxar-se després del reconeixement internacional vers el seu govern. Tot seguit entren a formar part de l'executiu ministres qualificats com a 'tecnòcrates' que no els clàssics pertanyents a l'antic 'Movimiento Nacional', és a dir: amb una major preparació tècnica i no sols amb el bagatge per mèrits militars o organitzatius [de quan el colp d'Estat del 1936] dintre de la Falange o d'altres partits propers a les afinitats polítiques de Franco].

Dintre d'aquest context, el règim fou més permissiu amb l'oci i les ganes d'anar a ballar i gaudir de la vida semblaren haver-se instaurat a la societat després de molts anys de foscor. L'arribada de turistes obrí encara més l'esperit vers allò desconegut per a la majoria de ciutadans espanyols: Europa.

Així -doncs- el rol desenvolupat pels músics i intèrprets valencians es manifestà distint a aquell altre d'etapes anteriors i es palesa en la creació de nombroses formacions musicals [trios, orquestrines més aviat menudes ...] que -és clar- poc [o res] tenien a veure amb el Jazz però que van ser escola per a futurs intèrprets del gènere.

Dels grups i orquestrres valencianes dels primers seixanta destaquem:

→ LOS 4 DEL TÚRIA ³⁴⁵; LOS DIAPASONS; CONJUNTO IBARS [al 1963]; CONJUNTO AZUL ³⁴⁶; LOS JAVALOYAS ³⁴⁷; LOS ROCKERS; LOS TEXAS; LOS SIETE DEL MEDITERRANEO; LOS DIAVOLOS; ; ORQUESTA GALA; LOS CUATRO DEL CARMEN; ; LOS BWANAS-CHE; LOS GOVARE; → →

³⁴⁵ Los 4 del Túria: Julio Quilis/piano; Miguel Añón/bateria; Juan Garcia/guitarra i Francisco Escribà/trompeta, violí i contrabaix].

³⁴⁶ Conjunto Azul: creat pel trompeta "Xato de Russafa" [Fernando Casanova]. Actuaven sovint al restaurant dels Jardins de Vivers. Amb ells hi era el violinista i guitarrista Vicente Alonso qui fou el primer músic valencià a rebre una guitarra elèctrica de cos ample [Gibson ES -175 D Jazz Guitar] portada des d'Estats Units per José Iturbi [Capítol -II.5.6: 'Primers intents: Orquestra Simfònica de Jazz de Ràdio València']. El seu cantant era Toni Burruchaga.

³⁴⁷ Los Javaloyas: Format a València, marxaren a Palma de Mallorca on triomfaren davant el nou públic [sobretot turistes alemanys] nouvingut a les illes.

→ LOS INCAS; SWING BOYS; LOS BELVEDERES; LOS ROCKS; LUIS MIGUEL Y SUS 4-Z; BLUE STARS ³⁴⁸; TRIO LOS ZAFIROS; LOS PAJAROS AZULES; ORQUESTA TORREMAR; LOS MILOS ³⁴⁹; QUINTETO 32; LOS TITANES DEL JAZZ; LOS BOHEMIOS ³⁵⁰; ORQUESTA MELODIC; CUARTETO NIZA i ANGÉLICA Y SUS SERENADERS entre altres tants.

En només cinc anys el nombre de formacions musicals valencianes de música ballable [o ‘moderna’] es triplicà. Tot i que el nivell de vida no arribà al benestar assolit a la majoria de països europeus, la vida al carrer era reflex d’una millora substancial a tots els camps de la societat, inclosa la cultura i el món de l’espectacle.

Així -doncs- nombroses formacions musicals de la ciutat i la rodalia començaren a fer canvis tècnics significatius. Com que ja hi eren a les botigues algunes marques d’instruments temptadores per la seua qualitat [temps abans prohibitives] els músics feren servir els nous sistemes de pagament mitjançant crèdit i mensualitats per tal d’aconseguir una millora substancial en prestacions tècniques i musicals.

A la dècada dels seixanta comencen a proliferar orquestres de jazz a casa nostra. Es normalitzen els esdeveniments jazzístics als primers anys amb les orquestres ja creades al final de la dècada anterior.

-Orquesta Sinfónica de Jazz de Radio Valencia

Els intents més seriosos per part d’uns pocs músics locals per tal d’apropar-se al Jazz i endinsar-se al seu món des de la perspectiva espanyola [aleshores era el mateix que dir provinciana i gairebé analfabeta pel que feia al llenguatge jazzístic per la manca de mitjans a l’abast dels músics] vingueren de la mà de formacions orquestrals disfressades

³⁴⁸ Los Rocks/Luis Miguel y sus 4-Z/Blue Stars: [1961]. Formacions sorgides del món universitari. Els últims es presentaven com ‘Campeones de Conjuntos de Música Moderna del SEU’.

³⁴⁹ Los Milos: Amb ells cantava Emilio Baldoví, anys després considerat com un dels millors representants a Espanya de l’estil Rock & Roll sota el nom de Bruno Lomas [Xàtiva, 14/06/1941 - La Pobla de Farnals, 17/08/1990].

³⁵⁰ Los Bohemios: Anunciada com ‘la mejor orquesta española en París’. De fet eren uns músics de València que tocaren durant uns mesos en sales de ball de la rodalia de París. El seu cantant-animador era José de Alba.

sota un carés simfònic. Així l'ORQUESTRA SIMFÒNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA creada i dirigida pel pianista BLAS SALES a la fi de la dècada i de la qual podem escriure al voltant del seu repertori i de la preparació tècnica i musical d'alguns dels seus components.

Cartell anunciador del *Festival de Jazz* a celebrar al *Teatre Principal* el dilluns 14/XI/1960 on apareix part del repertori a interpretar per la 'ORQUESTA SIMFÓNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA', temes amb més intencionalitat jazzística que no els de la 'GRAN ORQUESTA LEVANTE' i 'ORQUESTA LEVANTE DE JAZZ'.

A destacar la cloenda del festival amb l'actuació de part dels músics de la big band sota el nom de CONJUNTO HOT DE SOLISTAS en formació de sextet: piano [el mateix SALES], bateria, contrabaix, saxòfon, clarinet i guitarra elèctrica i de la qual no hi tenim el repertori tot i que era d'allò més corrent tocar els mateixos temes oferts al públic minuts abans per la big band però interpretats tenint en compte el carés menut de la nova formació.

Cartell anunciador de la 'ORQUESTA SINFÓNICA DE JAZZ DE RADIO VALENCIA' compartint programa amb l'ORFEÓ UNIVERSITARI.³⁵¹

³⁵¹ *Levante* [1960]. Diumenge, 18 de desembre. Pàg. 11.

Al cartell anunciador pot veure's un concert al *Teatre Principal* de la 'ORQUESTA SINFÓNICA DE JAZZ DE RADIO VALENCIA' i del 'CONJUNTO HOT DE SOLISTAS' [quintet o sextet tret de la big band nodridora] compartit amb l'ORFEÓ UNIVERSITARI [creat i dirigit per JESÚS RIBERA FAIG] on els membres d'aquest [hi eren anunciades 150 veus] interpreten un repertori [no especificant al cartell si acompanyats o no per la big band de SALES] on hi són cançons populars i també d'espirituals negres ['Spiritual negro' a l'anunci], fet poc usual a l'època tractant-se d'una agrupació pertanyent i formada des de la institució universitària tot seguint uns paràmetres musicals més aviat clàssics.

L'espectacle havia estat organitzat per *Ràdio València* i alumnes de la Facultat de Dret.

Ressenya periodística pertanyent a la crítica del concert [signada per un tal 'G'] i on es parla de les actuacions que seguiren l'ORFEÓ UNIVERSITARI A L'ESCENARI on hi són un conjunt de música mexicana, el 'CONJUNTO HOT DE SOLISTAS' i la 'ORQUESTA SINFÓNICA DE JAZZ DE RADIO VALENCIA'.

«Jazz» y orfeón
 En el teatro Principal, colmado de publico, se celebró anoche un concierto mixto de música coral y música de jazz. Pero, además, los estudiantes de la Facultad de Derecho intervenían por diferentes motivos en el acto, y uno de

Después, en otro clima musical bien distante y distinto, actuaron varios conjuntos: de música mexicana, de "jazz hot", un trio y, por fin, la Orquesta Sinfónica de Jazz, que dirige Blas Sales. Todos fueron muy aplaudidos.
 G.

Altra funció per tal de difondre el Jazz a la ciutat la portaren a terme alguns Col·legis Majors de la ciutat, els membres dels quals van estar motivats per inquietuds diverses tot i que la seua tasca es centrà a l'apartat de conferències i audicions on -de vegades- el concepte de Jazz s'eixamplava vers altres estils que poca cosa tenien a veure amb el gènere.

Exemples d'actes culturals [conferències, audicions, etc] desenvolupats a alguns col·legis majors de la ciutat:

Dijous, 27/X/1960: Col·legi Major *Alejandro Salazar* [al carrer Ciscar, 29]

→ *Audición de Jazz*, comentada per Juan Pinés.³⁵²

³⁵² *Levante* [1960]. Dijous 27 d'octubre. Pàg. 2.

<p>Dijous, 27/X/1960: Col·legi Major <i>Alejandro Salazar</i> [al carrer Ciscar, 29]</p> <p>→ <i>Audición de Jazz</i>, comentada per Juan Pinés.³⁵³</p>
<p>Divendres, 20/I/1961: <i>Club Universitario</i>, a les 20 hores.</p> <p>→ <i>Audición Musical</i>, [<i>Misa Luba</i>, TROVADORES DEL REY BALDUINO de Kamina/Congo Belga; <i>Negro Spirituals</i>, ERNIE FORD].³⁵⁴</p>
<p>Tots els dilluns, a partir del 20/III/1961: <i>Escuela de Peritos Industriales/Aula n° 6</i>.</p> <p>→ <i>Audiciones de Jazz</i>.³⁵⁵</p>
<p>Divendres 20/I/1967 a les 19,30 hores: <i>Centro de Estudios Norteamericanos</i> [Plaça de Manises, 5].</p> <p>→ <i>La música folklórica negra</i>, pel Dr. Jose J. Picazo Garzarán [estudiós del folklore nord-americà] acompanyada amb exemples sonors.³⁵⁶</p>

Al cartell reproduït baix apareix una desconeguda 'ORQUESTA FESTIVAL JAZZ' i 'ANGÉLICA Y SUS SERENADERS'.³⁵⁷

I Festival de la Sorpresa
 Organizado por la falla de la plaza del Candillo y presentado a todo honor en

Galas de Prensa y Radio
 como saludo de toda Valencia a los

Festivales de Otoño del Distrito Marítimo

EN EL GRANDIOSO ESCENARIO:

LOS 4 DEL CARMEN Conjunto músico-vocal	BRILLANTE NEGRO Bailarina
MIGUEL ANGEL Artista de la TV cubana	LOS CHAMPAN Atracción internacional
CRISTINA PRIETO «Vedette» moderna	RAFAEL CONDE «EL TITI» Cancionero
JULITA CASADAS Canción moderna	AMPARIN TRIGUERO

LOS MILOS

CIENTOS DE REGALOS A LOS ASISTENTES!
 ¡BAILE CON SORPRESAS EN PISTAS ESPECIALES!
 CONCURSOS Y PROGRAMAS RAPIDOS PRESENTADOS
 POR CONOCIDOS LOCUTORES DE LAS EMISORAS RADIO
 VALENCIA, LA VOZ DE LEVANTE Y RADIO NACIONAL
 DE ESPAÑA.

**Orquesta: FESTIVAL JAZZ
 Y ANGELICA Y SUS SERENADERS**

procedente de las más importantes salas de fiesta de Europa
 ALGO NUEVO Y ORIGINAL HOY SABADO, DIA 12,
 A LAS 10:45 NOCHE

I Festival de la Sorpresa
 sirviendo de inauguración del local más cómodo y capaz de
 Valencia, el

PABELLON de ALUMINIO
 de los Festivales de Otoño del Distrito Marítimo, Avenida del
 Puerto, núms. 234 y 236

PRECIOS: Caballeros: 2500 ptas.
 Señoras: 1000 »

NOTA.—Pueden retirarse las localidades antes de las seis de la
 tarde, en las oficinas de las emisoras Radio Valencia, La
 Voz de Levante y Radio Nacional de España.

EL SERVICIO DE BAR SE PRESTARÁ SIN AUMENTOS

Al grup ANGÉLICA Y SUS SERENADERS, la cantant solista era la futura compositora, cantant i professora del Conservatori de València ÁNGELES LÓPEZ-ARTIGAS, qui llavors

³⁵³ *Levante* [1960]. Dijous 27 d'octubre. Pàg, 2.
³⁵⁴ *Levante* [1961]. Divendres 20 de gener. Pàg, 2.
³⁵⁵ *Levante* [1961]. Dissabte 4 de març. Pàg, 2.
³⁵⁶ *Las Provincias* [1967]. Divendres 20 de gener. Pàg, 29.
³⁵⁷ *Levante* [1960]. Dissabte, 12 de novembre.

feia de pianista i cantant del trio [formació llavors no massa habitual on -a més d'ARTIGAS hi eren: un bateria -Vicente - i un acordió electrònic, vibràfon i trompeta ANTONIO CASTELLÓ SANMARTIN ³⁵⁸]. Tal com succeí a altres músics de l'època, van ser les necessitats familiars les que van obligar-li -amb només 16 anys- a traure's un sou tocant el piano i cantant.

Amb els SERENADERS [i també donant classes particulars, activitat força socorredora entre els professionals d'aquells anys] pogueren eixir endavant ella i la seua família, a més de concloure els seus estudis acadèmics.

Molts dels temes que tocaven eren trets d'oïda per la mateixa LÓPEZ ARTIGAS mitjançant l'escolta de cintes magnetofòniques diverses, fins i tot transcrivia solos de l'Orquestra de GLENN MILLER i els reduïa a piano. LÓPEZ ARTIGAS ens assegurà que el fet de tocar a diverses orquestres i d'acompanyar tot tipus de cantants fou un exercici fonamental per al posterior desenvolupament de la seua carrera musical.

El tipus de repertori que el trio tocava en directe no es diferenciava gaire d'aquells altres que aleshores tocaven altres formacions semblants.

-Gran Orquesta Levante

Al 1961 i tot seguint l'estela iniciada dos anys abans per BLAS SALES amb la seua ORQUESTA SIMFÓNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA es presentà a la ciutat una altra nombrosa formació orquestral: GRAN ORQUESTA LEVANTE [de Jazz], formada i dirigida pel músic OCTAVIO FERRER i sota el subtítol 'Los 27 colosos del ritmo', els quals interpretaven temes amb arranjaments propis. A la segona part de la sessió hi eren anunciades tres orquestres més [CARIBES, GALA i REGIA] tocant estils com ara afroclubà, melòdic i rítmic però sense especificar ben bé la seua afinitat nominal amb el Jazz.

→ Veure Capítol II.4.2: *Primers intents i apropaments al gènere: orquestres simfòniques de Jazz.*

³⁵⁸ València, 25/I/1942.

A la crítica apareguda al voltant de la presentació de la formació davant el públic valencià [signada amb una 'G.'] el cronista -a mode introductori- fa esment de les orquestrats vieneses de violins de la fi del segle XIX i començament del XX que tants èxits aconseguiren a les sales de ball centreeuropees per a -tot seguit- connectar amb la influència rítmica que ens envaïa de les grans orquestrats anglosaxones:

- ▶ “ [Trad.]... El vendaval o la brisa dansadora ens arriba a hores d'ara -sobretot- d'ultramar: dels Estats Units o d'Amèrica tropical ...”.
- ▶ “... Per tal d'interpretar aquesta música de ball [que d'allà ens ha arribat o ha estat composta segons aquells models] s'han constituït conjunts instrumentals característics: el 'jazzband' -de manera especial- amb els seu color que barreja matisos d'Europa, d'Amèrica i d'Àfrica i també nodrits grups que són veritables orquestrats on els violins d'abans han hagut de cedir part del seu regnat [molta part] davant els saxòfons i el metall fragorós i tots estan sotmesos al conjunt d'una percussió omnipotent ...” . 359

Presentació de la GRAN ORQUESTA LEVANTE dintre de l'espectacle anomenat '*Noche del Jazz*'. A la fi del cartell es defineixen els tres estils orquestrals a interpretar per les orquestrats CARIBES, GALA i REGIA: afroclubans, melòdics i rítmics. 360

Tres estilos distintos: Afroclubanos, melòdicos y rítmicos, por las más destacadas orquestrats de VALENCIA

El començament de la dècada feu que institucions com l'únic sindicat d'estudiants permès [SEU] proposara eixamplar els límits imposats pels estaments oficials pel que feia al 'buen orden', límits que intentaven preservar la societat d'influències alienes mantenint-la dintre de costums conservadors fins a termes dels quals els nous aires de llibertat que poc a poc anaven entrant a la nova societat valenciana res tenien a veure.

359 G - Levante [1961]. Cine, Teatro y Música. Dimecres 25 de gener. Pàg. 2.

360 Levante [1961]. Dimarts, 31 de gener. Pàg. 2].

Així, el mateix sindicat que fins aleshores només havia estat permissiu culturalment amb l'aspecte teatral creà [al maig del 1961] el '*I Concurso de Conjuntos de Música Moderna del SEU*', un pas endavant tenint en compte que per al règim franquista la música anomenada 'moderna' era sinònim de melodies 'ballables' per tal de ser escoltades a les reunions d'estudiants i poca cosa més.

El Jazz i els seus intèrprets locals -n'eren molt pocs els músic que a la ciutat gosaven anomenar-se 'jazzístes'- restà absent d'aquest tipus de concursos [fins al 1977 no es feu el *I Festival de Jazz* amb el concurs de dues formacions locals] doncs no donava prou 'perfil de modernitat' per als organitzadors tot i que al jurat que havia de qualificar els participants hi era el mateix BLAS SALES qui llavors encara dirigia la seua ORQUESTA SINFÓNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA.

Malgrat aquest decantament pel Rock & Roll i la música ballable de moda [música 'Pop'] l'intent de canviar la fesomia musical de la ciutat partint d'un sindicat vertical i autàrquic [el SEU] donà una mica d'aire a músics i aficionats que ja donaven com a cosa feta la fi de la supremacia del 'nacionalflamenquismo' a l'ambient musical de les emissores de ràdio i de la ciutat, ambient bastant ofegat pels pobres esdeveniments culturals que sovint es representaven als seus teatres.

Jurat qualificador [en ell hi és BLAS SALES] i resultat final del '*I concurso de conjuntos de música moderna del SEU*' del 1961.³⁶¹

I Concurso de Conjuntos de Música Moderna del SEU
 El pasado domingo tuvo lugar en el teatro Principal el I Concurso de Conjuntos Universitarios del S. E. U.
 Cuarenta estudiantes participaron en él, agrupados en conjuntos orquestales, vocales y solistas para aspirar a los respectivos campeonatos en cada especialidad, que fueron dilucidados por un jurado compuesto por don Rafael Brines Lorente, don Blas Sales, don Eduardo Gil Perotin, don Rafael Morgado y don Vicente Graullera.

El resultado fue el siguiente:
 Conjuntos orquestales:
 Primer premio, Cuarteto 32.
 Segundo premio, 8 menos cuarto.
 Conjuntos vocales:
 Desierto.
 Solistas:
 Primer premio:
 Abel Caraballo.

Els noms de les orquestres locals [veritables big bands segons el nombre de membres que la formaven] anava en funció de com i per a què havien estat creades.

Com a exemple, els temes de la ORQUESTA FESTIVAL JAZZ poca cosa tenien a veure amb un veritable repertori jazzístic, tot i que -cal suposar- si al nom de l'orquestra se li

³⁶¹ *Levante* [1961]. Dimarts, 9 de maig. Pàg. 2.

afegia al darrere la paraula Jazz aquest resultava més atractiu [i modern] per a qualsevol empresa organitzadora d'un espectacle que volguera cridar l'atenció del públic assistent.

Programa de la GRAN ORQUESTA LEVANTE aparegut al cartell anunciador del *Festival de Jazz* a celebrar al *Teatre Principal de València* la nit del 5/III/1962. ³⁶²

Primera parte:
 Sintonía, Tuxedo Juntión.
 «Catari, Catari», mambo, S. Cardillo.
 «Rogar», slow, Georges Boulanger.
 «Los cañones de Navarone», fox, Ned Wnastington.
 «María de la O», afrorumba, E. Lecuona.
 «Herida de amor», fox, Cole Porter.
 «Coco seco», cha, cha, cha.
 «Ala Hula Rock», rock, Ramón Arcusa.
 «Tus ojos grises», baião, Costas Yanidis.
 «El twist», twist, Hank Ballard.
 «Volver a empezar», (beguín de beguín), Cole Porter.
 «El continental», fox, Con Conrad.
 «Rock fantasie», rock, Al Round.

Segunda parte:
 «Fácil de amar», fox, Cole Porter.
 «Gipsi mambo», mambo, N. Romano.
 «Sfrada N'Fosa», slow, D. Modungo.
 «¡Rock righ!», rock, Sherman Edwards.
 «Fuga en swing», swing, Peter Dun.
 «Jungle Rhyth», guaracha, F. Cávez.
 «Tom Piliibi», fox, André Popp.
 «Exodus», moderato grandioso, E. Gold.
 «Chattanooga», fox, MacGordon.
 «La fiesta del tabaco», baião, Pía del Moro.
 «Pensilvania, 6-5.000», swing, Jerry Gray.
 «Mezcla de rock», rock, H. Seggers.

Al programa interpretat per la GRAN ORQUESTA LEVANTE [dirigida per OCTAVIO FERRER] en un anomenat '*Festival del Jazz*' celebrat al *Teatre Principal* de València el dilluns 5/III/1962 i patrocinat per l'emissora local *La Voz De Levante* hi apareixen anunciats temes que -aleshores- hi eren considerats com a Jazz per la majoria de músics de la ciutat atès que els 'mambos' i -fins i tot- la 'rumba' si de cas n'eren interpretades amb arranjaments espectaculars on abundaven els solos de trompeta [considerada l'instrument més brillant a l'escenari orquestral] a sobre registres aguts i atapeïts de filigranes tècniques passaven la prova de modernitat i 'americanisme musical' tot i ser interpretats sense Swing i fent servir el mateix llenguatge musical de les orquestrs locals dels anys quaranta.

³⁶² *Levante* [1962]. Dimecres, 28 de febrer. Pàg. 2.

En aquestos títols trobem una barreja prou comuna en aquells anys: al costat de temes susceptibles de dur a terme [mitjançant bons arranjaments] amb una sonoritat jazzística adient [COLE PORTER, MC GORDON, PETER DUN i el tema *Tuxedo Junction* del compositor i trompetista ERSKINE RAMSAY HAWKING] la resta són versions de rocks diversos, Twists, ‘guarachas’, ‘baiaos’, mambos i rumbes, la qual cosa ens dona una idea del tipus de repertori que s’interpretava a València per una big band dintre d’un espectacle sota el signe del Jazz.

-Orquesta Levante de Jazz

L’any següent, una escissió de la GRAN ORQUESTA LEVANTE donà peu a la creació de la ORQUESTA LEVANTE DE JAZZ, formació dirigida per FRANCISCO PERIS la qual assajà i oferí un repertori una mica més conseqüent amb l’esperit jazzístic que el nom de l’orquestra palesava i on apareixen més temes de Swing tot i que no falten altres estils com els Twists, els anomenats Mambos-Rocks i Fox diversos.

Si comparem tots dos repertoris amb aquells altres interpretats per l’orquestra de BLAS SALES [‘ORQUESTA SINFÓNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA’] les diferències ne són més acusades ateses les mancances a l’hora de desenvolupar temes i resoldrel’s amb arranjaments més jazzístics.

Programa a interpretar per l’ORQUESTA LEVANTE DE JAZZ aparegut al cartell anunciador de la *I Gran Verbena Cinematogràfica* a celebrar als *Vivers Municipals* de València la nit del dissabte 29/VI/1963.³⁶³

<p>ORQUESTA LEVANTE DE JAZZ bajo la dirección de Francisco Peris INTERPRETANDO: «Festival de trompetas», rock mambo, de Paige — «Obsesión», swing, de Bee — «¡Hey, baby, madison!», madison, de Res — «El humo ciega tus ojos», slow rock, de Kern — «Skyliner», swing, de Barnet — «Multiplicación», twis, de Darin — «In the mood», fox, de Garland — «El relicario», mambo, de Padilla — «Tequila», mambo rock, de Chuck Rio.</p>

³⁶³ *Levante* [1963]. Divendres, 28 de juny. Pàg. 8.

Com a exemple podria servir part del repertori ofert per Sales [gairebé 3 anys abans] a un dels nombrosos esdeveniments musicals [*Teatre Principal* de València] on la paraula Jazz hi és donant relleu a l'espectacle en qüestió.

-Orquesta Universitaria de Jazz

Dintre de les nombroses inquietuds universitàries de començament dels seixanta cal parlar esment en l'intent de creació a la primavera del 1964 de l'anomenada 'ORQUESTA UNIVERSITARIA DE JAZZ', una mena de big band sorgida del món universitari tot rememorant la 'ORQUESTA SINFÒNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA' de la fi dels anys cinquanta.

Dirigida també per BLAS SALES, la 'ORQUESTA UNIVERSITARIA DE JAZZ' fou un intent [doncs això fou atès que com a formació mai arribaren a tocar davant el públic] de crear una formació estable a la ciutat -tal com la BANDA i l'ORQUESTRA MUNICIPALS- i sota el patrocini del SEU [aleshores únic sindicat d'estudiants reconegut a la Universitat de València] i que es dedicara només a interpretar repertori jazzístic.

Sols feren dos assajos [altres versions ho xifren en tres] als baixos del TEU, indret on actuà el TETE MONTOLIU QUARTET, el 9 de desembre del 1959 [amb MONTOLIU, VICENCIO, VIDAL i VERDURA] la qual considerem com la primera actuació veritablement jazzística a la ciutat.

Entre els músics que dirigí SALES a la 'ORQUESTA UNIVERSITARIA DE JAZZ' hi eren:

- VICENTE SANCHO [saxòfon].
- LIBERTO BENET [saxofonista de XE QUARTET].
- JULIAN ESPINAL [contrabaix].

Un mínim de 6 violins, entre ells:

- SALVADOR PORTER Qui llavors era a València a la primavera del 1964 tot esperant per incorporar-se al servei militar.
- LUIS ARTIGUES.

- JESÚS CAMPOS.
- SALVADOR ‘Soro’ PRADES Anys després locutor en espais musicals en RNE a València.
- RAMÓN ALMAZÁN.
- ALFONSO MORGADO Bateria que marxà a Mallorca per tocar amb LOS 4 ROS grup creat pel pianista PACO ROS.

Una part d’ells procedien del món de la música clàssica i poques vegades havien tocat allò conegut com a ‘música moderna’, tal vegada per això i davant les dificultats de tota índole amb les quals es trobaren [plantilla incompleta, disparitat d’estils i procedència, desconeixença del repertori i de la interpretació amb ‘Swing’ i dels temes a assajar, etc.] plegaren al seu intent.

Tot i no arribar a consolidar-se, la ‘ORQUESTA UNIVERSITARIA DE JAZZ’ de BLAS SALES tingué presència universitària puntual però no com a tal sinó amb la formació original creada pel pianista: la ‘ORQUESTA SIMFÒNICA DE JAZZ DE RÀDIO VALÈNCIA’.

Altres noms d’orquestrats locals on la paraula Jazz es posà per tal de donar més relleu al conjunt que no per seguir criteris estètics del gènere van ser:

- ORQUESTA JAZZ GRAN TEATRO.
- ORQUESTA FANDANGO JAZZ.
- LOS TITANES DEL JAZZ.
- LOS RIVER JAZZ.

-III.1.2 Actuacions de Jazz [I].**-III.1.2.1 Primeres actuacions a començament de la dècada.****-Juan Roberto González Trio.**

Al 1964 i malgrat totes les mancances conjunturals que patíem, ja hi havia a València un trio tocant estàndards de Jazz:

- JUAN ROBERTO GONZÁLEZ ROCHINA ³⁶⁴ [piano]
- CESAR PENADÉS CAMPS [baix elèctric]
- ALBERTO GÓMEZ ³⁶⁵, VICENTE ZARAGOZÀ i/o XAVIER BENET [bateries]

Aquesta formació tocava [entre altres indrets] al *Saló d'Actes de la Societat Coral El Micalet* fent una mena d'actuacions/Jam sessions que s'avançaren a aquelles altres desenvolupades pel XE [Che] QUARTET al 1967.

També actuaven [mitja hora a la setmana] a un programa de ràdio a *La Voz de Levante* [emissora ubicada a la cantonada del carrer Pasqual i Genís amb el carrer Colón]. Allí interpretaven estàndards i Blues imitant la manera de tocar de conegudes formacions a trio, sobretot d'ERROL GARNER TRIO.³⁶⁶

³⁶⁴ **Juan Roberto González Rochina** [València, 27/II/1946]. Music fonamental per al desenvolupament jazzístic a la ciutat atès que fou dels primers a improvisar estàndards i bossa noves [>>>> asseveració refermada a diverses entrevistes pel també pianista Juan Luis Lekunberry]. Estudis de piano amb José Roca. Tocà en trio al 1964 i a les jam sessions de El Micalet amb Xe [Che] Quartet [1967/1968] amb els quals actuà com a teloner de Tete Montoliu a la *Piscina Vedri/València* [13/I/1968]. Gira als Països Baixos i contracte al *Club Blue Note* d'Amsterdam/1969. A Düsseldorf amb músics alemanys [Klaus Doldinger/saxòfon]. A hores d'ara roman a Biel-Bienne [Berna/Suïssa] on ensenya a l'escola de música *Art Music*. Segueix tocant amb diverses formacions en clubs de Jazz suïssos i francesos. --
-Entrevista Telefònica amb Juan Roberto Gonzalez Rochina el dilluns 23/VI/2008 a les 20,30 hores.

³⁶⁵ **Alberto Gómez**. Bateria. Després de tocar al trio de Juan Roberto Gonzalez Rochina marxà a Madrid [1968] per substituir el bateria Tato Luzardo al grup Los Canarios. Gómez havia tocat abans amb el grup valencià Top-Son i amb Adam Group. Després de Los Canarios, acompanyà el cantant Manolo Otero. Tornà a València, es maridà i deixà la música. Una part d'aquestes dades han estat oferides pel músic madrileny Pedro Ruy-Blas. ---N. de l'A ---Entrevista Telefònica amb Pedro Ruy-Blas el dimecres 14/V/2008 a les 12,30 hores.

³⁶⁶ **Enrique Errando Mariscal** [València, 16/I/1946]. Guitarrista i contrabaixista. Ell i el seu germà Jose Maria [guitarrista] van ser els encarregats de llogar un piano de mitja cua al taller de pianos de l'empresa *Hermanos Rodrigo* a més de dur el mateix Tete Montoliu fins la *Piscina Vedri/València*

JUAN ROBERTO GONZÁLEZ tocava el piano a la cafeteria de la Sala 'Chacalay' i a la Cafeteria Suizo.

Al febrer del 1966 s'inaugurà al barri de Russafa [davant l'església de Sant Valero] un parador faller pensat per al públic universitari i sota un nom adient als nous corrents juvenils: '*Beatnik: rincón universitario*'.

Anunci del *Parador Universitari 'Beatnik'* amb una graella composta amb formacions diverses on hi és el ROBERT QUARTET de GONZÁLEZ ROCHINA i el guitarrista i cantautor català FRANCESC PI DE LA SERRA.³⁶⁷

<p>Los Singles. Los 4-Z El Robert Quartet (Hingh Swing Jazz). Francese Pi de la Serra. Juan Bartrina. Son probables: Los Sírex, esos que barren. Los Mustangs.</p>

Per a la seua inauguració i properes actuacions, els promotors [estudiants de diverses facultats] contractaren un cartell on -a més de nous grups de Rock nascuts a la ciutat i possibles de nacionals- hi eren dues formacions jazzístiques:

→ El guitarrista i cantautor FRANCESC PI DE LA SERRA.

→ Un quartet encapçalat per JUAN ROBERTO GONZÁLEZ ROCHINA: ROBERT QUARTET [*Hingh* -cal suposar 'High' degut a una errada ortogràfica- *Swing Jazz*].

JUAN ROBERTO GONZÁLEZ fundà el Club de Jazz *Number One* al costat del bateria VICENTE ZARAGOZÀ, el trombonista JAVIER ORTOLÀ i el pianista BLAS SALES, associació de molt curta trajectòria, tot i que -no obstant l'esquifit termini de la seua existència- arribà a organitzar diverses jam sessions de les quals no hi queda cap ressenya editorial ni tampoc fonogràfica.

quan la segona actuació del pianista a la ciutat [primera de piano-sols] el 13/1/1968. Apunt biogràfic segons Entrevista Telefònica amb el músic realitzada a les 22,00 hores del diumenge 28/IV/2008.
³⁶⁷ *Levante* [1966]. Diumenge, 27 de febrer. Pàg. 11.

La manera de treballar del pianista era conseqüent als mitjans amb els quals comptaven els músics de la dècada dels seixanta, és a dir: força rudimentària però efectiva pel que feia a resultats. Per aconseguir els seus objectius, els músics havien de comptar amb els següents elements:

Eines de treball per als músics de Jazz valencians de la dècada dels seixanta a l'hora de traure temes i solos.

→ Discs.	
→ Un 'pick-up' reproductor [generalment sols disposaven de sistema monoaural].	
→ Paper pautat i llapis.	
→ L'oïda de cadascun dels músics per tal de traure els temes [melodia i harmonies] i/o -si de cas- també els solos dels seu instrument.	

Cal afegir també que no tots els músics locals disposaven d'aquests avenços tecnològics ni tampoc de diners per comprar i fer malbé els discs tota vegada escoltats i tornats a escoltar fins aconseguir traure els temes i els solos.

Així doncs, JUAN ROBERTO GONZÁLEZ treia els temes que tocaven escoltant moltes vegades els discs que ell mateix encomanava mitjançant una botiga de discs del carrer Sant Vicent, la qual feia arribar a Barcelona [establiment 'Casa Beethoven'] el llistat lliurat pel pianista per tal que fera arribar a València discs diversos de DUKE ELLINGTON, ART BLAKEY, THELONIOUS MONK, WINTON KELLY, HANK JONES, TOMMY FLANNAGAN i BILL EVANS, entre altres.

Tota vegada escoltats, escrivia els temes elegits així com els solos pertinents [o una aproximació segons la línia melòdica de la peça] per tal de ser tocats en formació semblant a la del disc escoltat i tret [al seu cas hi solia ser un trio], enregistraments -a la seua majoria- impossibles de trobar-hi a València a començament dels anys seixanta.

GONZALEZ coneixia personalment i mantenia contactes amb els pianistes TETE MONTOLIU i JUAN CARLOS CALDERÓN.

Així doncs, cal considerar JUAN ROBERTO GONZÁLEZ ROCHINA com un músic avançat al seu temps i a l'ambient musical de la seua ciutat a més de ser -tal vegada- el primer

pianista de Jazz valencià que intentà tocar estàndards i improvisar tot seguint el llenguatge jazzístic i a la manera dels grans mestres del gènere.

A destacar també el bateria ALFONSO MORGADO [amb molt de prestigi dintre de la professió] i els pianistes PACO ROS, qui anys després formà el grup LOS CUATRO ROS [intèrprets de versions de formacions vocals nord-americanes]. ROS desenvolupà la seua vida professional a Mallorca.

Altres pianistes a destacar van ser JESÚS BURGUERA, JUAN LUIS LEKUNBERRY ³⁶⁸ i JESÚS GLÜCK.

→ Els tres músics són anomenats al Capítol II.4.2: *Primers intents i apropaments al gènere: orquestres simfòniques de Jazz.*

Malgrat l'enraredora conjuntura social que encara hi era pertot arreu, els anys seixanta portaren els primers canvis significatius al minvat panorama jazzístic local.

-Spree City Stompers.

La segona actuació a València d'un grup de Jazz [com a tal] es produí el dimecres 6/V/1964 a les 19 hores al *Saló d'Actes de l'Institut Alemany* de València. SPREE CITY STOMPERS ³⁶⁹ [grup alemany format al 1951 per un soldat anglès destinat a Berlin Occidental] presentaren el seu espectacle *Duke Ellington and Swings* i van rebre el següent comentari [anònim] per part d'un col·laborador de la cartellera *SIFE*:

³⁶⁸ **Juan Luis Lekunberry.** [Amorebieta/Biscaia, 1942]. Pianista. Es traslladà a València quan tenia 11 anys. Estudi del solfeig a Amorebieta. Estudià piano amb una professora particular i els darrers cursos al Conservatori. Tocà amb Lluís Miquel i els 4 Z, a les jam sessions d'El Micalet i a la cafeteria del Cinema Suizo. Influenciat pels 'chansonniers' francesos, fou considerat un excel·lent acompanyant per aquells amb qui va treballar. Professor al barri del Cabanyal i músic a un saló de bodes de Catarroja i a diversos locals de la ciutat. Marxà de València i -a hores d'ara- viu a Aretxabaleta. Mai es decantà pel Jazz tot i que mantenia una bona amistat amb Liberto i Javier Benet dels quals aprengué nombrosos estàndards. ---Bateria de preguntes fent servir el correu electrònic amb el músic.

³⁶⁹ **Spree City Stompers:** 'Aquells de la ciutat de l'Spree [riu que travessa Berlin] que xafen fort' [o fan gresca]. Fou una de las bandes de Jazz més populars a Alemanya als anys cinquanta. Especialitzats només en 'dixieland'. Primer disc al 1955. Els membres originals foren: Werner Geissler/trompeta; Hans 'Wolf' Schneider/trombó; Poldi Klein/clarinet; Eckhart Schmidt/piano; Wolfgang Laade/contrabaix i Thomas 'Leo' Boldly/bateria,. A València tocaren el trompeta Vohwinkel i el bateria Levinsohn, [segons la ressenya crítica de *Las Provincias*]. Al 1961 enregistraren com Hawe Schneider & Seine Spree City Stompers. Gires europees i per diversos països africans.

- ▶ “[Trad.]... L’audició fou brillant, assistí gran quantitat de públic que omplí el saló, prova de la gran afició al Jazz pur que hi ha a València, sobretot entre la joventut ...”.

→ Anònim. Cartellera SIPE.³⁷⁰

Anunci del concert dels SPREE CITY STOMPERS [erròniament escrit ‘Stompers’] aparegut a la premsa.³⁷¹

Al diari *Las Provincias*, el crític musical Eduardo López Chavarri ³⁷² escrigué el següent al voltant del concert:

- ▶ “[Trad.]... Les diferents variants de trombó, clarinets, saxòfon, trompeta, vibràfon, etc., van lluir de manera ampla ...”.
- ▶ “... Els virtuosismes i acrobàcies d’SCHNEIDER, les enormes possibilitats que VOHWINKEL arrancà a la seua trompeta i aquelles fetes pel bateria LEVINSOHN ...”.
- ▶ “... La clara sonoritat del tema *Kansas City Men Blues*, l’exhibició de *South Rampert Street Parade*, els plànols sonors en *Play piano, play, etc ...*”.

Com anècdota cal afegir que el concert fou enregistrat per un equip de la Televisió de Bavària [SFB] desplaçat a València des de Munic per a l’ocasió.³⁷³

³⁷⁰ SIPE [Servicio de Información de Prensa i Espectáculos]. Nº 732 - 10/V/1964. Preu: 2 pessetes. ‘Revista informativa semanal’. ‘Crítica moral y literaria’. Cartellera on apareixien crítiques de les pel·lícules estrenades a la ciutat amb un carés reformador més proper al Concili Vaticà II. Les oficines eren a la plaça Sant Vicent Ferrer, nº3.

³⁷¹ *Levante* [1964]. Dimarts, 30 de juny. Pàg. 6.

³⁷² López Chavarri, Eduardo - *Las Provincias* [1964]. Dijous, 7 de maig. Pàg. 37.

³⁷³ El reporter fou Peter Wortmann i el càmera, Günther Lemmer - *Las Provincias* [1964]. Dijous, 7 de maig. Pàg. 16.

-Joseph 'Pepsi' Auer.

La tercera actuació d'un grup de Jazz a València es produí el 12 de desembre del 1965 [matinal al *Teatre Principal* patrocinada per l'Institut Alemany de València] actua -en formació de quintet més un cantant- el pianista alemany JOSEPH 'Pepsi' AUER ³⁷⁴ qui ho feu amb una formació de piano, dos saxofonistes [que doblegaven amb la flauta], un contrabaix i un bateria i sota el títol programàtic *Jazz en Alemania*:

- JOSEPH 'Pepsi' AUER [piano]
- DON MENZA [anunciat 'MENAA'] [saxòfon tenor]
- DICK SPENCER [saxòfon alt]
- ERNEST KNAUFF [contrabaix]
- KLAUS WEISS [bateria].
- WILLI JOHANNES [veu].

Anunci de la presentació al *Teatre Principal* del quintet de JOSEPH 'Pepsi' AUER amb el cantant WILLI JOHANNES. A destacar la importància del concert a la ciutat atesa la manca quasi total d'esdeveniments d'aquest tipus.

Les intervencions de JOHANNES a l'escenari se succeïen entre les interpretacions de temes instrumentals desenvolupades pel quintet base.

³⁷⁴ Josef 'Pepsi' Auer [Munic el 14/VI/1928]. Pianista. Tocà amb els German All Stars [1957/1958]; amb Freddie Brocksieper; a la Hessischen Radio [1957/1960] junt Albert Mangelsdorf/trombó [germà d'Emil Mangelsdorf/saxòfon] i amb Kurt Edelhagen/clarinet-piano [Herne/Alemanya, 6/V/1920] figures cabdals del Jazz alemany. Als seixanta acompanyà Benny Bailey, Stan Getz, Miriam Klein, Don Menza i Eric Dolphy. Als anys setanta enregistrà com a músic d'estudi i compongué bandes sonores per a sèries de la televisió alemanya i austríaca [*Ein Sommer mit Nicole*].

- ▶ “[Trad.] ... Avui es presenta a València el ‘combo’ de Joseph ‘Pepsi’ Auer. Un concert de Jazz sempre és notícia a Espanya atesa l’escassetat d’aquesta música, la més representativa del nostre segle i possiblement la més viva i dinàmica ...”.³⁷⁵

Dos dies després de l’actuació d’AUER, aparegué una crítica al diari *Las Provincias* signada per Eduardo López Chavarri on -entre altres coses- es deia:

- ▶ “[Trad.] ... JOSEPH ‘Pepsi’ AUER, feliç improvisador i tècnic gens a desdenyar ...”.
- ▶ “[Trad.] ... WILLI JOHANNES, amb un excel·lent sentit del ritme i dintre de l’actual línia d’instrumentalitzar la veu ...”.³⁷⁶

A la crítica del concert es diu el següent:

- ▶ “[Trad.] ... El cantant ha sabut treballar amb tenacitat el seu estil fins aconseguir adaptar-lo a les peculiaritats de ‘l’escat’, manifestació suprema de la veu com si fos un instrument integrant de l’orquestra ...”.
- ▶ “ ...JOHANNES recorregué tota l’escala d’apropament al Jazz vocal, assolint les formes imposades per GILLESPIE, ELLA FITZGERALD, JACKIE CAIN i ROY GRAL ...”.
- ▶ “ ... Interpretaren, amb el millor estil per a aquest tipus de música, una sèrie de diverses composicions melòdiques o rítmiques i amb obertura per a una certa improvisació, les quals van ser totes molt aplaudides...”.³⁷⁷

El fet que foren grups alemanys i no altres els primers a vindre de més enllà de les fronteres el dona l’apogeu del Jazz al vell continent i -en particular- a l’Europa central i sobretot a Alemanya.

Com Alemanya ha estat de sempre un país que ha gaudit d’una cultura musical d’allò més completa [escoles, centres de treball] es crearen les bveses adients per considerar el Jazz com a un dels referents musicals de la dècada.

A les ciutats grans es desenvolupà l’afició al Jazz com a referent cultural i també de transgressor doncs a començament dels seixanta la joventut europea cercava un altre esperit per tal de plantar cara a la vida i els nous temps, fenomen que conclouria amb les esdeveniments a diverses ciutats europees de maig del 1968.

³⁷⁵ *Levante* [1965]. Actos Culturales. Diumenge 12 de desembre. Pàg. 8.

³⁷⁶ *López Chavarri, Eduardo - Las Provincias* [1965]. ‘El conjunto de Pepsi Auer con Willi Johannes en una sesión de Jazz’. Dimarts, 14 de desembre. Pàg. 33.

³⁷⁷ *Levante* [1965]. Cine-Teatro-Música. Dimarts 14 de desembre. Pàg. 8.

Títol del reportatge al voltant dels joves alemanys aficionats al Jazz [adjectivada com ‘música ardiente’, tret del mot anglès ‘Hot music’].³⁷⁸

Los propietarios de los «dancings» en las ciudades industriales situadas en la región entre los ríos Rhin y Ruhr muestran caras satisfechas, pues sus establecimientos han adquirido nueva fuerza de atracción. Noche por noche se reúnen allí unos cuantos jóvenes, sacan sus instrumentos de música y entusiasman con ardientes ritmos a multitud de otros jóvenes de su edad, aficionados al «jazz». Esta clase de música se ha vuelto, entre la juventud alemana, uno de los pasatiempos más predilectos. Los almacenes de música están contentos con la cifra de ventas, ya más alcanzada, en trompetas, clarinetes, trombones, guitarras, saxofones y baterías de «jazz-band».

Una oleada de orquestas de jazz en Alemania occidental
Cada día existen más aficionados a la «música ardiente»
(Crónica de Düsseldorf, por OLGA MEPPES.)

En las escuelas, en la vida profesional y en las aulas de las Universidades, se dan cita los aficionados a la «música ardiente»; se juntan en grupos de tres a siete personas, fundando orquestas de «jazz». Algunos tienen la suerte de disponer de un sótano, que transforman con fantasía en sala de concierto. Mas la mayoría de ellos no pueden prescindir de los salones de los «dancings», porque, en general, los inquilinos de las casas de alquiler no son muy amigos del ruido que producen las trompetas y los golpes de timbal. Durante el día, estos jóvenes aprenden, estudian o trabajan, mientras que por la noche hacen «música ardiente». Esto supone...

Al 1964 aparegué al diari *Levante* un article significatiu que parlava d’aquest fenomen cultural i que ens dona una idea de com de gran era la distància entre el nostre país i una part d’Europa tot i que -ateses les circumstàncies- la nostra vessant musicals havia d’envejar a la resta però no així l’enfocament i la posada al dia de les nostres societats musicals, focus important pel que feia a l’activitat musical a València.

Sota el títol *Una oleada de orquestas de Jazz en Alemania occidental*, la periodista Olga Meppes descriu la nova vocació -o moda- d’una part dels joves alemanys tot i que emfatitza aspectes que a la nostra terra encara tardarien en arribar.

Aspectes socials desenvolupats a Alemanys per difondre i gaudir del Jazz:

- Llibertat a tots els àmbits.
- Conjuntura econòmica i social adient per desenvolupar iniciatives culturals.
- Mentalitats més obertes dintre del món cultural.

Però la paraula ‘Jazz’ portava a confondre l’autenticitat de l’estil nascut a Nova Orleans amb qualsevol altre moviment musical nouvingut amb la dècada dels seixanta, confusió que sempre anava de la mà de quina fora la imatge i quina la sonoritat dels

³⁷⁸ Meppes, Olga - *Levante* [1964]. ‘Una oleada de orquestas de jazz en alemania occidental’. Dimarts 30 de juny. Pàg. 6.

intèrprets tot i que ‘palesaren fer Jazz’ a les seues interpretacions malgrat que la majoria de les vegades no hi era.

L’embolic de generes -a més de confondre- arrossegava desànim per als vertaders músics de Jazz locals que veien com tota un vida de treball es confonia amb qualsevol producte musical sorgit de la nit al matí gràcies a la indústria discogràfica i a una bona promoció comercial, aspectes tots dos que el Jazz mai ha tingut al seu abast tret de ciutats i artistes puntuals.

Així, al parador de *El Foc* de les falles del 1967 es presentà un quartet australià sota el nom del tema més conegut del DAVE BRUBECK QUARTET: Els TAKE FIVE, anunciats a la premsa sota l’eslògan: “... El ritme Swing made in USA ...”.

En declaracions a un dels diaris locals, els membres del quartet [dos matrimonis] se sinceraven professionalment davant del periodista posant al descobert una de les realitats més crues del Jazz que -a més a més- ha estat un dels handicaps pel qual molts professionals deixaren de costat el gènere: el seu carés gens comercial:

- ▶ “[Trad.] ... Abans vam ser cantants de Jazz, però no resultà massa comercial ...”.³⁷⁹

-Louis Armstrong a 160 kilòmetres de València.

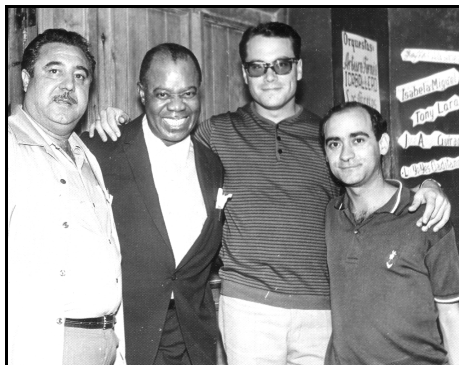
Malgrat no produir-se a la ciutat de València, volem fer esment d’una actuació gairebé simbòlica a més de puntual per la proximitat geogràfica tot i que no afectà a gran nombre de músics locals.

A l’agost del 1967, la Sala de Festes *El Gallo Rojo* de la platja d’El Campello [a vora 160 kilòmetres de València] aconseguí que el mateix LOUIS ARMSTRONG acompanyat pels seus ALL STARS actuaren al seu escenari un diumenge a la vesprada amb motiu de les festes patronals de la localitat alacantina.

ARMSTRONG arribà a El Campello procedent de la ciutat francesa de Juan Les Pins on havia tocat la nit anterior al *Festival de Jazz* d’aqueixa localitat. Aprofitant una jornada de descans abans del proper concert del trompetista, el seu manager aconseguí el contracte per tocar aquell capvespre d’agost al poble alacantí aprofitant l’avinentsa.

³⁷⁹ *Las Provincias* [1967]. Dissabte, 18 de març. Pàg, 15.

LOUIS ARMSTRONG, WALDO DE LOS RIOS i SALVADOR PORTER a la sala *El Gallo Rojo* de El Campello/Alacant [agost/1967].

De com feren el viatge fins El Campello res se sap ni tampoc de com, de quina manera i sota quins terminis es feu la contractació ni tampoc per quin mitjà [representant espanyol o francès -o ambdós-], quant es pagà per l'actuació, temps que hi actuaren, etc.].

LOUIS ARMSTRONG tocà al costat d'artistes espanyols diversos de l'anomenada 'cançó pop espanyola' i aleshores força coneguts pel públic .

El compositor argentí WALDO DE LOS RIOS ³⁸⁰ [a la foto a l'esquerra del trompetista] hi era de visita a El Campello i el músic SALVADOR PORTER ³⁸¹ tocava aleshores a l'orquestra del trompetista ARTURO FORNÉS, una de les formacions orquestrals que hi eren tocant a la sala de festes *El Gallo Rojo*.

³⁸⁰ **Waldo de los Ríos.** [Osvaldo Nicolás Ferrara. Bueno Aires/Argentina, 7/IX/1934 - Madrid, 28/III/1977]. Pianista i compositor. Estudià amb Alberto Ginastera. A Espanya al 1962. Al 1970 gravà una versió de l'*Oda a l'Alegria* [4t mov, 9ª Simfonia de Beethoven] que [cantada per Miguel Rios/Hispa-Vox] arribà als llocs més alts de les llistes internacionals. Al 1971 feu el mateix [instrumental] amb la *Simfonia n° 40* de Mozart. Arranjaments per tot tipus d'artistes espanyols. Al 1977 i mentre treballava la música per a l'obra *Don Juan Tenorio*, se suïcidà. Tenia 43 anys.

³⁸¹ **Salvador Porter Garcia** [València, 13/IX/1942]. Violinista, contrabaixista i guitarrista. Tocà el contrabaix en diverses orquestres locals. A Madrid hi és en formacions orquestrals a la *Sala Pasapoga*. Assidu al *Club Whisky Jazz*, tocà -contrabaix i guitarra- en jam sessions [a una d'elles hi era Gerry Mulligan]. Marxà de gira per Europa i -al curs 1963/64- tocà sols un assaig amb la *Orquestra Universitaria de Jazz de Valencia* just abans de marxar al servei militar. Conegué Louis Armstrong l'agost del 1967 treballant a l'orquestra del trompetista Arturo Fornés [sala *El Gallo Rojo* de El Campello]. Tornà a València i el 8 de gener del 1969 oposità amb èxit a la plaça de violinista [després que Liberto Benet ho fera amb la plaça de fagot] a l'Orquestra Municipal de València on ha romàs com a concertino des del 1972 i Primer Violí Segon al 1994. Membre fundador del Cuarteto Clásico de Valencia al costat de Daniel Albir, José Cebrian i Alejandro abad.

-III.1.2.2 Jam sessions a *El Micalet*

El 4 de novembre del 1967, aparegué un article a la revista *Cine en 7 dias* signat per Julio Coll sota el títol *Jazz en El Micalet de València* dintre de la seua secció setmanal 'El Jazz y todo lo demás'.

A un dels paràgrafs de l'article i davant la sorpresa inicial pel fet d'escoltar Jazz a la València i tocat per músics de la terra [ja sota el nom definitiu de XE [Che] QUARTET], l'autor assenyala el següent:

- ▶ “[Trad.] ... Fins ara, es parlava de Jazz a Madrid, a Barcelona, a Santander i a Bilbao. Avui -des de fa quatre setmanes- es parlarà també de Jazz a València. Crec que és una bona notícia per als aficionats ...”.
- ▶ “... L'empenta que darrerament han donat a la indústria les cases editores està repercutint de manera forta a les ciutats de la perifèria nacional. Els discs de Jazz han incrementat la seua eixida al públic; l'audiència és cada vegada major i el Jazz va imposant-se per tot arreu, allà on sona. PARKER, COLTRANE, GILLESPIE, DAVIS, etc., ja no són patrimoni de propietaris de discoteques insòlites. Han baixat al carrer i circulen -tot i que dintre d'una minoria inquieta- pels cercles de l'intel·lectualisme estudiantil, cada vegada més nombrós ...”.³⁸²

Al seu article, Julio Coll proposa una mena d'intercanvi entre músics de Jazz de diverses ciutats prioritant allò que ell considerava obligat: una actuació a una sala de Madrid on el quartet valencià poguera donar-se a conèixer.

- ▶ “[Trad.] ... Propose que el XE [Che] QUARTET siga convidat a Madrid per tocar a qualsevol de les sales que presumeixen d'entendre del tipus de Jazz que a hores d'ara es fa arreu del món. Caldria -doncs- un intercanvi 'interciutats' per tal que desaparega el segell de timidesa que impregna encara els aficionats espanyols al gènere.”³⁸³

XE [Che] QUARTET [1966] estava format pels germans:

- JAVIER BENET MARTINEZ ³⁸⁴ [Bateria]

³⁸² Coll, Julio - *Cine en 7 dias* [1967]: Jazz en El Micalet de València. 4 de novembre.

³⁸³ Coll, Julio - *Cine en 7 dias* [1967]: *Op. Cit.*

³⁸⁴ Javier Benet Martínez [L'Olleria/La Vall d'Albaida, 14/VII/1948]. Percusionista. Degut a la seua edat no participà al costat del seu germà Liberto quan The Lowers Jazz Quartet. Sí ho feu com a

- LIBERTO BENET MARTINEZ [Saxofonista i també fagotista a l'Orquestra Municipal de València, mort el 6/VIII/1987].
- JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA [Piano].
- MANUEL LÓPEZ TORRES [Conegut també com 'Manolo Moixent'. Admirador de CLIFFORD BROWN i CHET BAKER].

Al començament també tocaven al grup el trompeta TONY GUILLEM i CÈSAR PENADÉS CAMPS al baix elèctric.

A les jam sessions de El Micalet [iniciades a l'octubre del 1967] i a diverses actuacions, la formació comptava amb el reforç d'altre bateria:

- VICENTE ZARAGOZÀ LLÀCER.³⁸⁵

CHE [Xe] QUARTET havia esdevingut des de la formació THE LOWERS JAZZ [QUARTET], integrada -a començament dels seixanta- per:

- JESÚS BURGUERA³⁸⁶ [piano].

bateria [1966] quan es creà el Xe [Che] Quartet. Tocar amb el seu germà a l'Orquestra de la Sala Falla Exposició [anys després *Sala Flamingo*] amb el cantant Ray Prima. Al 1968, Benet prestà la seua bateria 'Honsuy' per a una de les demostracions a València de Joe Morello [*Sala Estudio*]. Estudià percussió amb Roberto Campos Fabra [professor també de 'Paco' Aranda, Angel Huertas i d'altres bateries locals]. A Madrid conclou els estudis oficials [començament dels setanta]. Entrà a formar part de la secció de percussió de l'Orquestra Simfònica de RTVE fins el 2006. ---Entrevista Personal [Xaraco, 1-XII-07] amb Javier Benet Martínez [percussionista].

³⁸⁵ **Vicente Zaragoza Llàcer** [Alcàsser, 6/X/1924 - València, 14/V/1998]. Bateria. Estudis de percussió a la Societat Musical 'Música Nova'. Son pare -Vicente Zaragoza Hernandez- era bombardí a la Banda Municipal de València. A València ciutat tocà en diverses sales de festa: *Mocambo, Lara, Casablanca, Rio de Janeiro, Morocco*, etc. A la *Cafeteria Martí* [després, *Cinema Lys*] tocà amb l'Orquestra Iris, al costat Vicente Murgui/saxofonista [qui romandria a Barcelona tocant amb Rudy Ventura/trompeta]. Tocà a Alemanya amb l'orquestra 'Sol de España' [1957] i feu una gira pel Marroc i Irak tocant una bateria marca *Trixon* comprada a alemanya. Aficionat al Jazz, participà a les primeres jam sessions de El Micalet [amb els Xe Quartet], substituint el bateria Vicente Quiles o tocant per torns quan hi eren tots dos a l'escenari. El seu germà [José Zaragoza Llàcer -també bateria - Alcàsser, 1931-] conta [Entrevista. Personal, Alcàsser, 16/V/08] que fou el bateria Alberto Alonso 'Orelletes' qui els ensenyà a tots dos els diversos ritmes de 'bossa-nova' només arribar-hi d'una gira a l'estranger.

³⁸⁶ **Jesús Burguera Muñoz**: [Alfàfar, 31/X/1941]. Pianista. Començà tocant la trompa a la banda d'Alfàfar. Estudià piano al Conservatori de València amb Daniel de Nueda. Abans de marxar a Madrid per establir-se [ha estat professor a diversos conservatoris de la Comunitat de Madrid] tocà al

- LIBERTO BENET MARTINEZ ³⁸⁷ [saxòfon].
- MANUEL LÓPEZ TORRES ³⁸⁸ [trompeta].
- VICENTE QUILES [bateria].

Tots quatre s'havien conegut a la Banda d'Alfàfar on havien iniciat els seus estudis musicals al 1955. Al 1956 començaren a assajar a casa d'una àvia de JESÚS BURGUERA on hi havia un piano vell. Compraven discs a València, els escoltaven moltes vegades, treien el tema i també els solos que a la peça sonaven. Tot seguit ho escrivien.³⁸⁹

Admiradors de la sonoritat i de l'estil de COLEMAN HAWKINS ³⁹⁰ i GEORGE COLEMAN ³⁹¹ a l'hora de frasejar a poc a poc anàrem abastant un repertori compost per una barreja de

Club Lara de València amb Liberto i Javier Benet, Manuel López/trompeta i Vicente Quiles/bateria, a més d'altres músics locals.

³⁸⁷ **Liberto Benet Martínez** [Benetusser, març del 1938 - 6/VIII/1987]. Saxofonista i fagotista. Estudià de clarinet a la Banda d'Alfàfar. Al 1956 es comprà un saxòfon tenor i formà The Lowers Jazz [Quartet]. Continuà amb Xe [Che] Quartet. Al 1967 ingressà a l'Orquestra Municipal de València com a fagotista. Continuà tocant Jazz a diverses jam sessions [*El Micalet, Sala Rialto, Cafeteria Suïzo, Estudio*]. A l'agost del 1962, tocà al *Festival Internacional de Bandes de Kerkrade* [Països Baixos] acompanyant La Unió Musical de Lliria. De tornada, s'aturà a París on [acompanyat pel trompetista Manuel López] escoltà Chet Baker [*Club Blue Note*] a més de comprar discs [George Coleman i John Coltrane] per tal de traure temes i tocar-los amb López, Burguera i Quiles. Al 1987, un malaurat accident de tràfic donà fi a la seua vida. Ha estat considerat per tots els entrevistats com un gran instrumentista i -tal vegada- el primer saxofonista de Jazz amb criteri i llenguatge jazzístics hagut a València i una de les grans promeses frustrades del Jazz local i -per extensió- europeu.

³⁸⁸ **Manuel López Torres**: [Moixent, 20/III/1940]. Trompetista i director de banda. Estudià a la Banda d'Alfàfar on contacta amb Quiles, Burguera i Liberto Benet. Al 1956 formen The Jazz Lowers. Amb Elena y los Jazz Lowers. Pressa de contacte amb diverses orquestrines de la ciutat. Al 1962 viatjà - amb Liberto Benet- a Kerkrade tocant amb la Unió Musical de Lliria i escoltà i conegué Chet Baker. Des del 1966 romangué a Finlàndia i Suècia on tocà en orquestres abans de tornar i concloure els seus estudis acadèmics de trompeta. Ha estat professor als conservatoris de Sogorb i la Vall d'Uixò i director a diverses bandes. Ha publicat mètodes de trompeta. Influències de Harry James, Fats Navarro, Clifford Brown i Chet Baker. ---Entrevista Personal [Sedaví/L'Horta Sud, 18/VI/08] amb Manuel López Torres [trompeta].

³⁸⁹ Entrevista Personal [Sedaví/L'Horta Sud, 18/VI/08] amb Manuel López Torres [trompeta].

³⁹⁰ **Coleman Hawkins** [San José/Calif, 21/11/1904 - Nova York, 19/V/1969]. Saxofonista i clarinetista. Ajudà al desenvolupament del saxòfon associant-lo definitivament amb el Jazz. Al 1923 enregistrà amb Fletcher Henderson, qui el feu saxòfon principal de la seua orquestra fins el 1934. Liderà bandes on tocaren Thelonious Monk, Oscar Pettiford, Miles Davis, Max Roach i Dizzy Gillespie. Tocà al disc *Thelonious Monk with John Coltrane* [1957] i *We Insist! - Freedom Now* [Max Roach, 1960]. A destacar també *Body and Soul* [1939]; *Coleman Hawkins Encounters Ben Webster* [1957]; *In a Mellow Tone* [1960]; *Desafinado* [Impulse!/1962] i *Today And Now* [Impulse!/1966].

³⁹¹ **George Coleman** [George Edward Coleman. Memphis/Tennessee, 8/III/1935]. Saxofonista, compositor i director d'orquestra. Afegit al moviment Hard Bop, tocà amb el bateria Max Roach [1958/1959] i amb el trombonista Slide Hampton [1959/1961]. Als seixanta hi és al quintet de Miles Davis [gravà el tema *All Blues*]. Al 1964 enregistrà [amb Herbie Hancock] l'àlbum *Maiden Voyage*. A col·laborat amb Jimmy Smith; Chet Baker [*The Prestige Sessions*/1965]; Lionel Hampton [1965/1966]; Shirley Scott [1972]; Charles Mingus [1977/1978], Clark Terry, Horace Silver, Lee Morgan; Ahmad Jamal [1994/2000] i Joey DeFrancesco.

Blues [majors i menors] i estàndards diversos [quasi tots interpretats a sobre un temps mitjà] i sempre sota la influència dels trompetistes CLIFFORD BROWN ³⁹² i CHET BAKER ³⁹³.

Al 1958, els membres de CHE [Xe] QUARTET fan un viatge a Barcelona per comprar instruments nous i acudeixen a una actuació de Jazz on són convidats a tocar tota vegada començada una de les jam sessions diàries del Club Jamboree de la Plaça Real, esdeveniment considerat pel quartet com una mena de baptisme musical fora de l'entorn valencià a més d'un reconeixement a la seua tasca jazzística gairebé anònima.

A començaments dels anys seixanta, una cantant anomenada ELENA s'afegí al quartet: 'ELENA Y LOS LOWERS JAZZ'. Llavors canviaren vers un altre tipus de repertori on predominaven les bossa-noves, nou estil que sacsejà l'ideari musical de nombroses orquestrines i que cal considerar tota una novetat a Espanya.³⁹⁴

El grup és el primers a enregistrar [des dels anys trenta] un disc EP [4 cançons] a un estudi de gravació situat a la ciutat, just a un pis al centre de València:

- Estudios Graymont [al carrer Garrigues, nº 19].

El disc es titulà *Elena y Los Lowers Jazz*, disc EP enregistat al 1961 per a promoció i distribució personal.

³⁹² **Clifford Brown** [Wilmington, 30/X/1930 - Pennsylvania, 26/VI/1956]. Trompetista. Amb Lionel Hampton visità Europa i gravà amb Gigi Gryce/saxofonista. Al 1954 gravà amb el quintet d'Art Blakey i formà una banda amb Max Roach/bateria considerada pionera de l'estil Neo Bop o Hard Bop. Morí al 1956 d'accident automobilístic [junt Richie Powell/piano i l'esposa d'aquest]. Tenia 25 anys. Benny Golson composà a la seua memòria l'estàndard *I remember Clifford*. Brown enregistrà el disc *Clifford Brown Memorial Album* [Prestige LJM 60002/1953] acompanyat per músics suecs. Ha influït força els trompetistes Kenny Dorham, Dizzy Gillespie, Lee Morgan, Carmell Jones, Donald Byrd, Freddie Hubbard, Blue Mitchell, Louis Smith i Miles Davis.

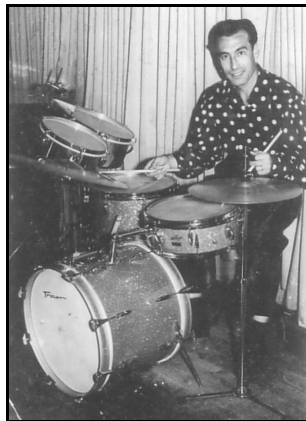
³⁹³ **Chet Baker** [Chesney Henry Baker, Jr. Yale, 23/XII/1929 - Amsterdam, 13/V/1988]. Trompetista i cantant. Tocà amb Vido Musso i Stan Getz. Amb Gerry Mulligan la interpretació de *My Funny Valentine*. Treballà al cinema [*Hell's Horizon*, 1955]. Heroïnòman, fou empresonat diverses vegades [a Milà, un any i mig] i romangué entre França i Espanya. Apallissat per culpa d'un deute, patí malalties bucals que l'impediren tocar per un temps. Tocà amb Gerry Mulligan [Carnegie Hall, 1974] i -fins i tot- amb cantants del Rock [Elvis Costello, 1983]. Morí al caure des d'una finestra a un hotel d'Amsterdam. → Liberto Benet i Manuel López [Xe Quartet] gaudiren -l'agost del 1962- d'una actuació del trompeta a París [quasi no tocà i sí cantà acompanyat -entre altres- pel bateria Kenny Clark al club *Blue Note*] ---Entrevista Personal [Sedaví, 18/VI/08] amb Manuel López Torres [trompeta]. ---Entrevista Personal [Xaraco/La Safor, 01/XII/07] amb Xavier Benet Martínez [percussionista].

³⁹⁴ A començament dels anys seixanta s'escoltaren a les emissores espanyoles les primeres bossa-noves arran dels discs d'Stan Getz amb músics brasilenys com Antonio Carlos Jobim i Joao i Astrud Gilberto: *Focus* [1961], *Jazz Samba* [1962], *Getz/Gilberto*, [1963]. ---N. de l'A.

Temes del disc EP d'ELENA Y LOS LOWERS JAZZ' enregistrat al 1961:

<i>Carnavalito gitano.</i>	
<i>Pide.</i>	→ Tema d' Augusto Algueró, fill].
<i>Degüello.</i>	
Un tema de MAZ GREGER.	

VICENTE ZARAGOZÀ a la fi dels anys cinquanta tocant la bateria 'Trixon' [amb un bombo menut i no gran com llavors hi era habitual a la major part de bateries]. Detall de la desimboltura a la mà esquerra fent servir la baqueta i la disposició i l'alçària d'un únic plat just davant seu.

Als mateixos *Estudios Graymont* -però al 1965-, els quatre músics d'ELENA Y LOS LOWERS JAZZ acompanyen el cantant/contrabaixista de Benimaclet i animador de les orquestres locals RAY PRIMA a l'enregistrament d'altre disc EP.

Per a l'enregistrament del seu disc, PRIMA estigué recolzat musicalment per LÍBERTO BENET, MANUEL LÓPEZ, VICENTE QUILES I JESÚS BURGUERA. Els temes gravats van ser: *Rogaré; Maria; Oh, mi Señor* i *Así canta mi patria*, títols que ens donen una idea aproximada de la diversitat estilística que els músics de l'època es veien –en certa manera- obligats a tocar.

La mateixa formació -però amb el bateria JAVIER BENET- enregistraren un any després al mateix estudi la música d'un anunci publicitari per a una marca de cervesa ['Cervezas Túrria'], sintonia que es faria popular a les emissores de ràdio locals.³⁹⁵

També al 1962 [però a altres estudis d'enregistraments que hi eren a la cantonada de l'avinguda Ramón y Cajal amb el carrer Jesús] el grup 'LUIS MIGUEL Y LOS 4 Z' gravaren un altre EP tot i que el disc arribà a ser distribuït mitjançant el segell *Parlaphone*.

LUIS MIGUEL Y LOS 4 Z estava format per:

- LLUÍS MIQUEL CAMPOS [veu i baix elèctric].
- ALFREDO JUAN LLABRES [guitarra i saxòfon].
- ALFONSO JUAN LLABRES [piano].
- ANGEL ARBIZU [bateria].
- EDUARDO MOSSI [guitarra].

Al disc EP, LUIS MIGUEL Y LOS 4 Z enregistraren versions de temes italians i francesos:

<i>Le jour au la pluié viandra.</i>	→ GILBERT BECAUD.
<i>La plaga.</i>	
<i>24000 baci.</i>	→ ADRIANO CELENTANO
<i>Resta cu'n me.</i>	→ DOMENICO MODUGNO.

LLUÍS MIQUEL CAMPOS tindria més endavant un paper fonamental a la vida artística i social valenciana atès el compromís assolit amb les seues cançons interpretades en valencià a més de ser un dels participants a la creació [al 1977] de l'estudi d'enregistrament *Tabalet Estudis*, entitat fonamental per al desenvolupament posterior de la vida musical valenciana.

THE LOWERS JAZZ [QUARTET] i ELENA Y LOS LOWERS JAZZ donarien pas als CHE [Xe] QUARTET a l'estiu del 1967, atès que les jam sessions de *El Micalet* -on veritablement es donaren a conèixer davant els pocs aficionats locals- començaren el dilluns 27/III/1967,

³⁹⁵ Entrevista Personal [Sedaví/L'Horta Sud, 18/VI/08] amb Manuel López Torres [trompeta].

organitzades pel *Club Nuevos Valores* però presentant-se a l'escenari sota el nom de CUARTETO JAZZ-SOUNDS amb la següent formació:

- JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA [piano]
- LIBERTO BENET [saxòfon]
- JAVIER BENET [bateria]
- CÈSAR CAMPS [contrabaix]³⁹⁶

THE JAZZ LOWERS [*Casino Musical d'Alfajar*, 1958]: MANUEL LÓPEZ; JESÚS BURGUERA; VICENTE QUILES i LIBERTO BENET.

A l'article de Ricardo Dasí Jr. 'Se ha creado en València el Quinteto Jazz-Sounds' es fa esment de les jam sessions de *El Micalet*. A la ressenya [acompanyada per una foto del quintet signada per Cabrelles Sigüenza] es fa una mena de carta d'intencions dels nous jazzístes:

- ▶ “[Trad.] ... Allò que pretén el grup és formar a la nostra ciutat un nucli d'aficionats i músics de Jazz sense limitar-se a un estil. Per això -a la seua primera jam session- van donar a conèixer una síntesi del Jazz, des del Blues fins l'anomenat darrerament 'Jazz Progressista' d'hores d'ara ...”.
- ▶ “... A la pregunta de què és allò que manca a València?, la resposta és que 'cal tenir saleon puga interpretar-se Jazz ...'.”³⁹⁷

³⁹⁶ *Las Provincias* [1967]. 'Presentación del Cuarteto Jazz-Sounds' en *El Micalet*'. Dimarts, 28 de febrer. Pàg, 37.

³⁹⁷ *Dasí Jr, Ricardo-* *Las Provincias* [1967]. 'Se ha creado en València el Quinteto Jazz-Sounds'. Dimecres, 22 de febrer. Pàg, 15.

No obstant això, a l'octubre ja hi són en formació de Quintet. Així -doncs- de llavors endavant, el QUINTETO JAZZ-SOUNDS sovint hi era format per:

- JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA [piano]
- LIBERTO BENET [saxòfon]
- JAVIER BENET [bateria]
- TONY GUILLEM [trompeta]
- ENRIQUE ERRANDO MARISCAL/CÈSAR CAMPS [contrabaix]

Al diari *Las Provincias* [dimecres 4/X/1967] apareix la notícia de la celebració al *Saló d'Actes de El Micalet* de la primera jam session de la temporada [el dilluns 2 d'octubre a les dotze de la nit] a càrrec del quartet BLUE SOUND [una variant nominal pel que feia al QUINTETO JAZZ-SOUNDS] tenint a VICENT ZARAGOZÀ com a bateria:

PRIMERA SESION DE JAZZ
A las once de la noche del día 2 de octubre, el conjunto «Che Cuarteto», presentó en los salones de El Micalet, su «Blue Sound». Es ésta una actividad que quedará permanentemente en dicha sociedad promovida durante el curso pasado por el Club Nuevos Valores. Ahora, todos los lunes, tendremos la satisfacción de asistir a estas sesiones de jazz.

Tras la presentación de la sesión y del conjunto éste desarrolló durante su actuación el «Blue Sound». El público asistió entusiasmado y los aplausos se repetían tras cualquier solo de los instrumentistas que en todo momento demostraron sus buenos conocimientos y técnicas. Juan Roberto, piano; Liberto, saxo; Zaragoza, batería y César Camps, contrabajo, ofrecieron a un público entusiasmado que quizá acudía por vez primera al Micalet, el esfuerzo y el entusiasmo que únicamente quienes están verdaderamente enamorados de sus profesiones y aficiones sabe desarrollar.

Pel que fa a les jam sessions següents, diversos periodistes locals se n'adonen que entre el menut col·lectiu de jazzistes existent a la ciutat hi ha dos músics [JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA i LIBERTO BENET MARTINEZ] que han cursat al Conservatori de València els estudis oficials dels seus instruments [piano i fagot, respectivament] i -fins i tot i davant la sorpresa dels reporters- el segon ja hi és tocant a la mateixa ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA, fet que canviarà el criteri de més d'un comentarista musical de l'època.

Com a exemple de l'alçària musical de LIBERTO BENET [a tots els nivells] i de la seua carrera posterior fins la seua mort [agost del 1987] pot estar el fet d'haver sigut solista a l'ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA en diverses ocasions:

Per accedir a les jam sessions, hom no pagava entrada però sí estava obligat a prendre una consumició. Els músics ‘base’ [considerant tot el grup com a ‘base rítmica acompanyant’] no cobraven.

També al diari *Las Provincias* hi apareix una mena de ressenya introductòria [sense signatura] parlant del Jazz com a estil modern i del tema *Blue Sound* interpretat per XE [Che] QUARTET.

SEGUNDO «FLASH»
 Jazz. ¿Les gusta a ustedes el «jazz»? Bueno, pues de eso se trata precisamente. La Sociedad Coral El Micalet, ha abierto la temporada de jazz, en su salón de actos, con la actuación del «Che Cuarteto». Juan Roberto, al piano; Liberto, con el saxo tenor, soprano y clarinete; Zaragoza, en la batería y César Camps, con el contrabajo, han dado todo un curso de esta habilidad musical de dimensión internacional, con un tema principal titulado «Blue Sound».

No se. En jazz es muy lógico —dicen— hablar de dimensiones como el color. El color de la música. Por de pronto, nuestra ciudad no se hace atrás; también nosotros tenemos nuestro grupo especializado en este camino o vereda de la música actual. Al jazz, viejo y siempre nuevo, no le vuelven las espaldas nuestros jóvenes...
 LAS PROVINCIAS 4-10-67

Una d’aqueixes nits, es presentaren -amb els seus instruments- un grup de mariners pertanyents a la banda d’un dels vaixells de la VI Flota dels Estats Units que hi era a una de les visites anuals a la ciutat:

Concert de l’orquestra municipal de valència on liberto benet actuà de solista amb al costat d’altres companys.³⁹⁸

ORQUESTA MUNICIPAL DE VALENCIA
 Subdirector titular: JOSE M.ª CERVERA COLLADO
 Solistas:
 VICENTE MARTI, oboe
 LUCAS CONEJERO, clarinete
 JOSE ROSELL, trompa
 LIBERTO BENET, fagot
CORAL POLIFONICA LEVANTINA
 Maestro de Coro: ANTONIO PIRO LOPEZ
 MOZART, La flauta mágica.
 MOZART, Sinfonía concertante, Solistas y orquesta.
 CERVERA LLORET El Redentor. Premio Ciudad de Barcelona 1969.
 Coro mixto y orquesta. Solo de baritono: J. Serano. Estreno.
 STRAWINSKY, El pájaro de fuego, suite.
TEATRO PRINCIPAL Jueves, 5 febrero, 19'30 horas
 Sabado, 7 febrero, 11'30 horas

Les jam sessions [on la formació base convidava a pujar a l’escenari qualsevol músic que així ho desitjara] duraren vora dos anys més, tot i que de manera intermitent atès que amb l’arribada dels setanta les jam sessions esdevingueren en ‘sessions de fusió o experimentals’ tot barrejant no sols el Jazz sinó també els hàpenings i les noves tendències psicodèliques arribades des del Regne Unit i la costa Oest dels Estats Units, manifestacions artístiques obertes i gosades des del punt de vista musical però que res

³⁹⁸ *Las Provincias* [1976]. Diumenge, i de febrer. Pàg. 46.

tenien a veure amb el Jazz, ni tan sols amb el Free Jazz atès que no feien servir un mínim llenguatge jazzístic a les intervencions de conjunt ni tampoc a les de 'solo'.

El Micalet: XE QUARTET [22/II/1967].

El Micalet: XE QUARTET actuant i peu de foto [novembre/1967].

En las manifestaciones que me hizo el conjunto, afirmó que el verdadero pionero del JAZZ fue, es y será el discutido hombre de color, ya que nosotros (soy blanco) podremos igualarle pero jamás superarle.

La premsa local començà a fer ressò d'allò que es feia a *El Micalet*. Així [*Las Provincias*, dimecres 25/X/1967. Pàg, 37] es publicava un article ['Jazz en El Micalet', sense signatura] al voltant de les jam sessions ja celebrades i anunciant que ja n'eren quatre les fetes pel XE [Che] QUARTET, la darrera el 23 d'octubre.

Dos mesos després apareix un altre article ['Sociedad Coral El Micalet: dos meses de Jazz', també sense signar] on s'assenyala la data de començament dels encontres musicals i els seus intèrprets:

- ▶ “[Trad.] ... El dilluns 4 de desembre farà dos mesos de sessions de música a *El Micalet* de la mà de 'CHE [XE] QUARTET'...”³⁹⁹

³⁹⁹ *Las Provincias* [1967]. 'Sociedad Coral El Micalet: dos meses de Jazz'. Dissabte, 2 de desembre. Pàg, 37.

Dos dels grups més representatius de les jam sessions [tot i no tocar estàndards jazzístics] foren BLUES EXPERIMENTAL [una mena d'escissió de XE QUARTET] i el GRUP PASTA, integrat per:

- 'Toni' PEP RODRIGUEZ [orgue *Hammond*].
- VICTOR ROSSELLÓ [bateria].
- JOSÉ SAPIÑA [veu].
- BRUNO VIDAL [baix elèctric, violoncel i flauta].
- MIGUEL BLANCO MURO [guitarres].

Al llarg de 1969 i 1970 encara es feren jam sessions a *El Micalet*, tot i que no tenien la continuïtat d'anys abans. De fet, a l'agost del 1969 es feu una jam especial amb motiu de l'estada a la ciutat de JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA qui congregà de nou a CÈSAR CAMPS i JAVIER BENET per a l'esdeveniment.

A la ressenya periodística [impresa amb un interlineat distint] es parla de l'actuació de XE QUARTET [llavors ben escrit] com a a esdeveniment musical atès que foren un dels primers conjunts de Jazz format a la ciutat de València [anomenada pel periodista 'capital de la música' fent servir el gastat tòpic popular].⁴⁰⁰

SOCIEDAD CORAL
«**EL MICALET**»
SESION EXTRAORDINARIA DE JAZZ

El próximo jueves, día 28, a las once de la noche, y en los locales de esta sociedad, se celebrará una sesión extraordinaria de jazz en recuerdo del Xe Quartet, que tan magníficos éxitos obtuvo en esta sociedad durante el breve periodo de tiempo en que actuó, creando en nuestra ciudad el primer foco de jazz, que ha tenido una continuidad posteriormente en otros locales de Valencia.

La visita a esta ciudad de Juan Roberto, pianista del Xe Quartet, permite que con César, bajo, y Javier batería, todos ellos iniciadores del citado conjunto, permite que el próximo jueves pueda esta sociedad ofrecer una extraordinaria velada de jazz en recuerdo de aquellas magníficas sesiones, y de uno de los primeros conjuntos de jazz formado en esta capital de la música.

Juntament amb el GRUP PASTA abans esmentat i el grup de teatre 'Baúl Teatro', XE QUARTET feu una sèrie d'actuacions experimentals la tardor del 1970.

Als capvespres dels dissabtes i fins la matinada del diumenge tocaven els grups en sessions ininterrompudes fent servir tots els estils musicals moderns: Jazz, Blues, Bossa

⁴⁰⁰ *Jornada* [1969]. 'Sociedad Coral El Micalet: sesión extraordinaria de Jazz'. Dimarts, 26 d'agost.

Nova, etc, encara que també abastava el Flamenc i el Rock& Roll. Entre canvi d'instrumental i amplificació a l'escenari actuava 'Baúl Teatro' i -de vegades- també mentrestant hi eren tocant els músics fent una mena d'hàpening visul-musical i sempre amb carés experimental.

Les actuacions a *El Micalet* tingueren el seu inici el dissabte 10 d'octubre tot esperant la bona acollida per part del públic per tal d'asegurar la seua continuïtat, fet que va ocórrer però durant un curt termini de temps.

Dintre del grup de professionals que a la ciutat cercaven i desenvolupaven la seua feina hi havia però altres músics amb inquietuds estilístiques diferents a aquelles que interpretaven a les 'boites' més conegudes de la ciutat [*Mocambo* i *La Bruja*]. A cada dilluns a la nit -només concloure les seues actuacions- celebraven jam sessions a la sala *Whisky a Go-go* congregant gran nombre de d'assistents tot i que aquelles avinences tenien més de sessions de música experimentals [barrejant Rock i Fusió sense cap mena de criteris estilístics definits] que no de jazzístiques.

Anunci de les actuacions experimentals [hàpenings] a El Micalet per part de XE QUARTET, el GRUP PASTA i el grup de teatre 'Baúl Teatro' a la tardor del 1970.⁴⁰¹

Sociedad Coral El Micalet
DE NUEVO, «JAZZ» Y CAFE TEATRO

Dos grupos de "jazz" Ché Quartet y La Pasta, y uno de teatro Baúl Teatro intentan, a través de la Sociedad Coral El Micalet, ofrecer a la juventud valenciana un nuevo tipo de ambiente musical. No se trata de un café teatro ni de una sesión de "jazz". Pretende ser algo más. Todos los sábados a partir de las siete y media y hasta la una de la noche, en sesión ininterrumpida actuarán todo tipo de grupos musicales de carácter experimental ("jazz", "blues", "bossa" etc) así como artistas invitados cuya especialidad abarcará una gama tan grande de estilos que podrá oscilar entre el flamenco y el "rock and roll".

El objetivo primordial de estas sesiones es el popularizar un género actualmente minoritario, como es el "jazz" y que se encuentra en la base de cualquier movimiento musical que se pueda llamar progresivo.

Al mismo tiempo, lo más importante es crear un ambiente diferente, en cuanto a una apertura total hacia cualquier tipo de experiencia músico-teatral. De este modo el público acudirá, no por ver actuar a una determinada figura, sino por tener la seguridad

⁴⁰¹ *Levante* [1970]. 'Sociedad Coral El Micalet: de nuevo Jazz y Café Teatro'. Dijous, 8 d'octubre.

-III.1.2.3 Studio SA [1967 - 1974]⁴⁰²

L'aparició de la *Cartelera Turia* representà el naixement d'una nova manera d'entendre l'oci a la ciutat, sobretot per a les persones amb esperit més progressista de la ciutat de València que de seguida seguiren -quasi fil per randa- les directrius editorials de la publicació. *Cartelera Túria* fou creada al 1964 per Miguel Zamit Tórrés [de Meliana] qui -al 1971- la llogà a José Vanaclocha. La primera seu la tingué al carrer De Caballers, nº 12. Anys després s'afegirien crítics cinematogràfics com Antonio Llorens i els germans Vicente Vergara i Antonio Vergara, també crític de Jazz junt a Federico Garcia Herraiz i Luis Felipe Navarro [Capítol II.2.1: *Cartelera Túria*].

La relació d'Estudio SA amb *Cartelera Túria* fou intensa.

Pel que fa al Jazz i atès que la primera crítica del gènere aparegué a la cartellera al 1973 [abans havien estat només crítiques de teatre i -sens dubte- de cinema, ideari central per a la creació de la cartellera], la importància i la influència de la publicació dintre del context artístic i -més concretament- del desenvolupament jazzístic a la ciutat cal deixar-la per a la dècada dels setanta.

Studio S.A. [com a entitat de societat anònima] es constitueix el 9 de desembre del 1967 a la notaria de Julio Pasqual Domingo amb 150 accionistes congregats per Jose Antonio Noguera Puchol i amb una quantitat inicial de 500.000 pessetes.

Una nombrosa part dels primers accionistes d'Studio S.A. pertanyien a famílies de l'alta burgesia valenciana, de professions lliberals i -en alguns casos- vinculades a la jerarquia del règim franquista.

Entre els primers socis de l'entitat hi eren els següents:

- ▶ Eliseu Climent; Javier, Pilar, Ignacio, Enrique i José Manuel Errando Mariscal; Manuel Broseta; Rafael Attard; Josep Lluís Albinyana; Vicent Llombart; Rafael Solbes; Jose Mª Villalonga; Cèlia Amorós; Manuel del Hierro; Ana, Irene, Ignacio, Julia i Manuel Artal Castells; Rita Barberà Noya; Guillermo i Eugenio Burriel de Orueta; Vicente Cuñat Edo; Amando de Miguel; Lluís Font de Mora Montesinos; Joan E. i Vicent Garcés; Rafael Garcia de la Riva; Dolores Giner; Joaquin Maldonado Almenar; Josep Vicent Marqués; Joaquin Muñoz Peirats; Santiago Ninet Casesnoves; Cristina, Emilia, Fernando; Francisco, Guillermo, José Antonio, Santiago i Sofia Noguera Puchol; Antoni Palomares; Emilio Pechuán Porres; Jose

⁴⁰² Herreras, Enrique [2001]. *València Cinema [Studio SA: 25 años de resistencia cultural]*. Algar Editorial. Alzira, abril.

L. Coll; Pedro Zamora; Salvador Vilarasa; Jordi Teixidor; Francisco Soler Crespo; Maria José i Antonio Díaz Zamora; Manuel Molins; Rafael Prats Rivelles ... etc.

En poc més de sis mesos arribaren fins els 300 accionistes i només 2 anys després del naixement de la societat ja n'eren vora 700.

-III.1.2.2 Tete Montoliu a la segona.

Al 1968, [el dissabte 13 de gener] Studio SA inicià les seues activitats musicals amb un concert de TETE MONTOLIU [a 'piano solo' i SEGON CONCERT DEL PIANISTA A VALÈNCIA i no el primer tal com apareix a diversos escrits posteriors assenyalats per aquest doctorand a la Introducció i a les Conclusions de la present tesi] precedit a l'escenari pel grup local XE [Che] QUARTET, concert celebrat al saló/restaurant de la *Piscina Vedri* [anys després sota el nom de *Piscina València*] al Passeig de l'Albereda.

XE [Che] QUARTET tocà la primera part del concert amb la següent formació:

- JUAN ROBERTO GONZALEZ ROCHINA [piano].
- MANUEL LÓPEZ [trompeta].
- JAVIER BENET [bateria].
- CÈSAR PENADES CAMPS [baix elèctric].

Sota el títol de *I Festival de Jazz*, el públic assistent [si fa no fa i segons testimonis presencials] estigué al voltant de les 400 persones tal com referma el músic ENRIQUE ERRANDO ⁴⁰³, qui va estar també l'encarregat de llogar el piano -mitja cua color fusta clara, segons recorda- a l'empresa *Pianos Hermanos Rodrigo* i home escollit per acompanyar TETE fins l'escenari tot i que el pianista sempre hi era acompanyat per la seua esposa, la cantant PILAR MORALES.

⁴⁰³ Enrique Errando Mariscal. Apunt biogràfic segons Entrevista Telefònica amb el músic realitzada a les 22,00 hores del diumenge 28/IV/2008.

Al documental *Converses amb Tete Montoliu* produït per Televisió de Catalunya ⁴⁰⁴, emès per TV³ l'1 de setembre del 1997 [MONTOLIU morí uns dies abans a Barcelona, tot just el 24 d'agost del mateix any], el pianista compta en una de les seqüències on hi és parlant amb el crític de Jazz Albert Mallofré d'una estada seua a València i de com la vespra del concert hi era -sense esmentar el nom de l'establiment- a una llibreria de la ciutat per tal de signar els seus discs [es tractava de *Concret Llibres*, establiment situat al carrer de la Soledat n° 2 de València, segons ha descobert aquest doctorand].

Com anècdota, MONTOLIU recorda en la xerrada amb el periodista que al llarg de tota la vesprada [i fins la fi del capvespre] no aparegué per la llibreria cap persona per tal que li signara un dels nombrosos discs aleshores ja enregistrats pel pianista a Espanya i posats a la venda no sols als establiments de venda de discs tal com aquest cas en concret.

Anunci de la llibreria *Concret Llibres* on TETE MONTOLIU anava a signar els seus discs .[*Levante*, dissabte 13/II/1968. Pàg, 5]. A la capçalera de l'entrevista apareguda el dissabte 13 de gener hi apareix una cita del mateix pianista.

El mateix dia del concert apareix al diari *Levante* una entrevista amb TETE MONTOLIU signada sota les sigles S.E., i on el pianista -acompanyat per ENRIQUE ERRANDO, aleshores anunciat a la ressenya com a estudiant de medicina- parla del següent:

⁴⁰⁴ *Converses amb Tete Montoliu*: TVC, Servei de Documentació [documentalista: GR]. Data primera emissió; 01/09/1997 [la segona emissió -al Canal 33 de TV3- fou al setembre del 2007, és a dir: 10 anys després]. Durada: 00.56.41. Produït per 'tvc, 1997'. Direcció, Ramón Oló. Realització. Lluís Armengol. Col·laboradors: Joan Ribera [guió], Laura Badal i Laia Gimó [producció] i Mònica Batlle [Documentació]. Resum: Recull de converses del músic de Jazz Tete Montoliu amb diversos personatges amb els quals repassa la seva vida i obra. Es barregen les converses amb Joan Manuel Serrat, Albert Mallofré, Valentí Grau i Petri Palau, amb imatges de concerts de Tete i de músics amb els quals ell ha tocat i col·laborat. Suport: S059359 [PPD]. Notes: La reemissió d'aquest programa s'ha fet incorporant noves imatges al PPD inicial. Drets: programa realitzat amb fragments d'imatges d'arxiu alguna de les quals s'han pagat els drets per aquest programa, com és el cas de les imatges de No-Do i de la televisió danesa.

→ Que tot seguit del concert ofert a València marxarà cap a Alemanya.

→ Que coneixia València atès que a desembre del 1949 [errada numèrica, doncs fou a DESEMBRE DEL 1959] estigué tocant a la ciutat convidat pel Ministeri d'Informació i Turisme [MONTOLIU fa esment de la primera actuació d'un grup de Jazz a València: el dimecres 9 de desembre del 1959 a la Sala de Teatre del 'Club Universitario' -TEU- al carrer Comèdies acompanyat per ALVARO 'Vicho' VICENCIO/saxòfon; ANTONIO VIDAL/contrabaix i RAFAEL VERDURA/bateria].⁴⁰⁵

→ De la creixent afició pel Jazz a Espanya.

→ Que son pare [no cita el nom de VICENT MONTOLIU i MELIÀ] era nascut a València.

Ressenya de l'actuació de TETE MONTOLIU i 'CHE QUARTET' a la *Piscina València* [Llavors '*PiscinaVedri*'].⁴⁰⁶

**EXTRAORDINARIA ACTUACION DE TETE MONTOLIU
EN STUDIO JAZZ**

Después de una gran primera parte, a cargo del Che Quartet

El sábado 13, organizado por Studio Jazz, tuvo lugar en la Piscina Valencia, un concierto de Jazz a cargo del pianista Tete Montoliu.

Este jazzman es probablemente de lo mejor en su especialidad. Interpretó blues, baladas, y todo tipo de composiciones dentro de la música de jazz. Su maestría es perfecta, su dominio del piano, extraordinario, y su sentido de la improvisación, maravilloso. La numerosa concurrencia se entregó totalmente a la música ejecutada por Montoliu, que, como él mismo declaró, tenía que entrar por el corazón. Tete tocó un jazz muchas veces difícil, siempre de gran altura, y el público le siguió y le aplaudió. Tanto fue así, que por dos veces tuvo que volver al escenario, después de abandonar, para improvisar una nueva pieza, requerido por los aplausos del público. Recordamos su penúltima interpretación, una balada difícil de olvidar.

En la primera parte del programa, actuó el conjunto valenciano, Che Quartet. Estos muchachos han mejorado sensiblemente. Dentro de la gran altura de todos ellos, como el mismo Tete Montoliu reconoció, permitásemos destacar la sonoridad del trompeta, y la seguridad de Juan Roberto al piano.

En resumen, una estupenda velada para todos los amantes del jazz y de la música en general. El público, que llenaba por completo la sala, de todas las edades y condiciones, se dio perfecta cuenta de ello.

Tete Montoliu

⁴⁰⁵ S.E. - Levante [1968]. Dissabte, 13 de gener. Pàgina 8.

⁴⁰⁶ Las Provincias [1968]. Dimarts, 16 de gener. Pàg. 35.

El dimarts següent al concert, apareix una ressenya de l'esdeveniment al diari *Las Provincias* on es fa esment de l'actuació de 'CHE' [XE] QUARTET ressaltant 'la sonoritat del trompeta' [MANOLO LÓPEZ] i la 'seguretat del pianista Juan Roberto' [GONZALEZ ROCHINA] a més de la saviesa jazzística i l'alçària professional de TETE MONTOLIU.

-Tete Montoliu i Pedro Iturralde.

Deu mesos després [el diumenge 15/XII/1968 i a la nova seu de l'entitat: *Sala Studio* del carrer Taquígraf Martí, nº 4] TETE MONTOLIU actuà en formació de quartet amb el saxofonista navarrès PEDRO ITURRALDE, tenint com a base rítmica [no anunciada a la publicitat del concert] ERIC PETER [cb] i PEER WYBORIS [bat].

De llavors ençà d'aqueixa actuació -tot i que molt poc a poc- les actuacions de 'jazzmen' de relleu es donarien més a sovint a la ciutat.

Sota el títol '*El admirable concierto de Tete Montoliu del pasado domingo*' apareix una crònica al diari *Levante* de l'actuació oferida pel quartet a la Sala Studio signada amb les sigles V.R. A l'article pot llegir-se el següent:

- ▶ “[Trad.] ... A Europa es considera TETE com el millor pianista de Jazz ...” [Títol disputat i discutit pels crítics de Jazz europeus i que sempre ha estat coetani amb el pianista francès MARTIAL SOLAL].
- ▶ “... Cal donar al Jazz els lligams necessaris: falten músics perquè hi ha manca de locals on tocar; falten locals per que hi ha manca d'afició i falta afició per que les cases de discs no promocionen el Jazz ...”.⁴⁰⁷

Cartell anunciador de l'actuació de TETE MONTOLIU i PEDRO ITURRALDE a la nova *Sala Studio* [*Levante*, diumenge 15/XII/1968. Pàg, 20].

⁴⁰⁷ V.R. - *Levante* [1968]. Dijous, 19 de desembre. Pàg, 25.

El saxofonista PEDRO ITURRALDE afegeix a l'entrevista el següent:

- ▶ “[Trad.]... Les possibilitats d'Espanya de cara al Jazz són les mateixes que a qualsevol país europeu, però és evident que falten músics atès que no poden dedicar-se sols a tocar Jazz ...”.

El dimecres 17 apareix altra ressenya del concert signada amb les inicials P.E., on destaca del pianista el següent:

- ▶ “[Trad.] ... De TETE MONTOLIU sols direm que el seu estil i la seua capacitat creadora són tals que podem comparar-lo amb els grans mestres de color. Aconsegueix una cosa tan difícil dintre del Jazz com és allò de crear un ambient ple de ‘swing’ i sorprendre el públic amb qualsevol imposició ...”.
- ▶ “ ... Cal considerar TETE MONTOLIU -sens dubte- un dels millors pianistes europeus ...”⁴⁰⁸

De llavors ençà, el Jazz mai faltà a les programacions d'Studio SA, malgrat ser una música que poc tenia a veure amb l'activitat subversiva sempre perseguida pel règim tot a més de ser mal vista pels estaments franquistes.

La Sala Studio hi era ubicada al carrer Taquígrafo Martí, just al costat d'una de les avingudes més concorregudes de València [Marqués del Túria] i al començament de l'anomenat 'eixample de la ciutat'. La seua inauguració fou un dia abans del concert de MONTOLIU i ITURRALDE [escrit amb 'Y' al cartell anunciador], tot just el dissabte 14 de desembre del 1968 amb l'actuació de MARIA DEL MAR BONET i PAU RIVA, cantautors representants de l'anomenada 'nova cançó' catalana.

A la programació del mes de desembre hi és palesa l'orientació cultural i ideològica de l'entitat. Les actuacions de Jazz hi són presents tot barrejant formacions locals [JAZZ EXPERIMENTAL i BLUES EXPERIMENTAL] amb el guitarrista de Jazz i també cantautor FRANCESC PI DE LA SERRA qui dotze anys després tornaria a actuar a la Perdido Club de Jazz de València.

L'espai fou decorat pel 'Equipo Realidad', [col·laboradors habituals de la societat]:

- ▶ “[Trad.]... La barra és prou ampla. Hi ha dues plantes, a la de dalt s'apuja mitjançant una escala de caragol i les cadires i les taules són de línies quadrades i

⁴⁰⁸ *Levante*, [1968]. Dimecres 17 de gener. Pàg, 23.

combinen els colors blanc, rosa, blau, verd, taronja i roig [totalment psicodèlic]. El club ha de ser el lloc ideal de reunió. En ell hi ha una pista de ball, també un espai dedicat a sala de conferències amb un escenari menut ple de cadires i taules per tal de raonar i fer xerrades ...”.

Però una de les coses més cridaneres de la *Sala Estudio* era l’adaptació del quadre *Els banys turcs* del pintor francès Jean Auguste Dominique Ingres [1780/1867]. També hi havia retrats del kàiser Guillem II, de THELONIOUS MONK, una caixa forta on podia veure’s un exemplar del diari esportiu *Marca*, un entrepà de truita de creïlles i una cervesa o els panels del mateix Equipo Realidad i del pintor J.A. Toledo.

Anunci de la inauguració de la *Sala Estudio* al carrer Taquígraf Martí, nº 4 i primera programació.⁴⁰⁹ [*Las Provincias*, divendres, 13/XII/1968. Pàg, 38].

<p>STUDIO MARTI, 4 INAUGURACION</p> <p>Sábado, 14 de diciembre 7 tarde.--STUDIO CLUB.--María del Mar Bonet Pau Riba.--Recital. 11 noche.--STUDIO CLUB.--Gran fiesta Inauguración.</p> <p>Domingo, 15 de diciembre 6 tarde.--STUDIO JAZZ.--Tete Montoliu. Pedro Yturralde. 11 noche.--STUDIO CLUB.--Discotheque.</p>	<p>Martes, 17 de diciembre 7 tarde y 11 noche.--STUDIO CAFE TEATRO.--Cafe teatro, Luis Miguel, Paco Navarro, Grupo 69, Jazz Experimental.--FRANCESC PI DE LA SERRA.</p> <p>Miércoles, 18 de diciembre 7 tarde y 11 noche.--STUDIO JAZZ.--Blues Experimental.</p> <p>Jueves, 19 de diciembre 7 tarde y 11 noche.--STUDIO CLUB.--Paco Ibáñez.--Recital.</p> <p>Viernes, 20 de diciembre 7 tarde y 11 noche.--STUDIO.--«Els joglars».--Teatro de mimo.</p> <p>Sábado, 21 y domingo, 22 7 tarde y 11 noche.--Discotheque.</p>
---	---

A més del local ubicat al carrer Taquígrafo Martí, nº 4, Studio SA programava actes diversos als baixos de la cafeteria del *Cinema Suizo* [al carrer Hermanas Chabàs]; a la *Piscina València* [abans *Piscina Vedri*]; al *Club Universitario* [Sala del TEU] i al *Cinema Artis*.

Per al crític Federico Garcia Herráiz, la *Sala Studio* fou per al Jazz [i per a la cultura de la ciutat] com un illot en mig de la mar:

- ▶ “[Trad.]... València era un desert, una terra erma per a allò que al Jazz pertocava ...”.
- ▶ “... La demostració de que la crítica no hi és tan influent com es pensa i malgrat l’extens estudi previ que vaig publicar a la *Cartelera Turia*, l’audiència no plenà ni

⁴⁰⁹ *Las Provincias* [1968]. Divendres, 13 de desembre. Pàg, 38.

la meitat del teatre [concert d'ART PEPPER QUARTET al *València Cinema* al maig del 1981] ...”.

- ▶ “... Una època en la qual escoltar Jazz tenia molt d'aventura i també de descobriment. Temps difícils, sí, però alleugerits força pels esdeveniments jazzístics perdurables que configurar en la nostra passió pel Jazz ...”.⁴¹⁰

Altres focus de resistència antifranquista així com centres de tertúlia cultural i política van ser les llibreries:

<i>Dàvila</i>	→ Al passatge del carrer de la Sang.
<i>Tres i Quatre</i>	→ Inaugurada al 1968.
<i>Lauria</i>	
<i>Viridiana</i>	
<i>Ausiàs March</i>	→ Totes tres al centre de la ciutat.

Per al crític Antonio Vergara, un exemple significatiu de per on anaven les controvèrsies al voltant del Jazz hi són dos escrits apareguts a la revista *La Estafeta Literaria*:

- ▶ “[Trad.]... el Jazz produeix una excitació sensual i -fins i tot- violència, que poden resultar nocives quan s’arriba a l’excés; és a dir, quan una persona es lliura a eixos ritmes, sense límit de temps...”.

→ [Venancio Marcos, rector].

- ▶ “[Trad.]... No crec que siga una música malaltissa. Més aviat em sembla un soroll, de vegades rítmic, que produeix el desig d’allunyar-se d’on sona ...”.

→ [Jímenez Díaz, metge]⁴¹¹

⁴¹⁰ Federico Garcia Herraiz: *Studio y el Jazz: tiempos difíciles*. Enrique Herreras: ‘València Cinema’ [Studio SA: 25 años de resistencia cultural]. Pàgs. 74/75. Algar editorial. Alzira, abril del 2001. >>>> Federico Garcia Herraiz i Antonio Vergara [crítics musicals] han estat pilons fonamentals a l’hora de fer conèixer, mantenir i divulgar el Jazz a València, sobretot recolzant els músics locals [tot i que -de vegades- amb disparitat de criteris] des de publicacions diverses: *Cartelera Túria*, *Levante* i d’altres. Són autors de llibres i d’assajos diversos.

⁴¹¹ *La Estafeta Literaria* [1963]. Dissabte, 30 de març.

Altres cartelleres a la ciutat n'eren la *Cartelera Bayarri* i la *SIPE* [tal vegada la més antiga] les quals -a més de llibres i articles puntuals apareguts als diaris locals- començaren una mena de 'tasca orientativa' vers els espectadors valencians mitjançant crítiques cinematogràfiques gens afalagadores si es que -al seu parer- la pel·lícula no les mereixia.

Dintre del món editorial valencià amb carés divulgatiu i que feien servir les seues opinions mitjançant les diverses cartelleres que a la ciutat hi eren cal destacar els noms del crític José Vanaclocha, l'editor Fernando Torres, Agnes Borel, Jose Antonio de Alcedo o Pérez Santamaria.

La cafeteria del *Cinema Suizo* [tots els dilluns, de gener a abril] fou seu d'algunes Jam sessions a càrrec del grup valencià CHE [Xe] QUARTET, reunions organitzades i dutes a terme pel músic ENRIQUE ERRANDO [aleshores guitarrista i -a hores d'ara- contrabaixista] i de la formació BLUES EXPERIMENTAL.

Abans d'aquestes dades, cal fer una menció a banda i destacar el cas del bateria i compositor ENRIQUE LLACER 'Regolí' [Alcoi, 1934], músic que aviat marxà a tocar a Barcelona primer i després a Madrid. 'Regolí' [un dels primers músics de Jazz valencians amb veritable formació jazzística] estudià a Madrid amb el bateria FARRERAS, a Paris amb KENNY CLARKE i a Nova York amb JO JONES i MAX ROACH. Les seues paraules són força significatives:

- ▶ “[Trad.] ... Jo em fiquí al món del Jazz perquè quan comencí a tocar la bateria es projectaven aquelles pel·lícules americanes on eixien GLENN MILLER, HARRY JAMES, les orquestres de TOMMY DORSEY i de XAVIER CUGAT ..., després a *Radio Alcoi* començaren a rebre discs de Jazz i començà a cridar-me l'atenció, primer m'aprenia el tema després tractava d'improvisar a sobre...”.
- ▶ “... A l'orquestra n'érem catorze i a sols dos músics ens interessava el Jazz, la resta de companys es van limitar a tocar les partitures tal i com estaven escrites ...”.

El 10/III/1979, ENRIQUE LLACER 'Regolí' estrenà al Teatre Principal de València la seua peça simfònica però amb influències jazzístiques: '*Sonido y Ritmo*':

→ Veure Capítol III.4.2: '*Third Stream*'-
Tercer Corrent- a València.

Pel que fa a la dècada dels seixanta, les actuacions de Jazz programades per Studio SA van ser les següents:

13-I-1968	TETE MONTOLIU [piano sols] + CHE [Xe] QUARTET.	<i>Piscina Vedri.</i>
16-XII-1968	TETE MONTOLIU, PEDRO ITURRALDE, ERIC PETER i PEER WYBORIS.	<i>Sala Studio.</i>
17-XII-1968	JAZZ EXPERIMENTAL.	<i>Sala Studio.</i>
17-XII-1968	FRANCESC PI DE LA SERRA.	<i>Sala Studio.</i>
18-XII-1968	BLUES EXPERIMENTAL.	<i>Sala Studio.</i>
10-V-1969	CANAL STREET JAZZ BAND. ⁴¹²	<i>Sala Studio.</i>
	CHE [Xe] QUARTET.	<i>Cafeteria Cine Suizo.</i>
	BLUES EXPERIMENTAL.	<i>Cafeteria Cine Suizo.</i>

Per tal de traure guanys i poder mantenir la línia ideològica i un mínim de qualitat a les actuacions presentades a la sala del carrer Taquígraf Martí nº 4, la societat gestora d'Studio SA, optà [a començament dels setanta i aprofitant els caps de setmana on no hi havia cap esdeveniment musical o teatral] per reconvertir la sala d'audició en discoteca on hom podia ballar ritmes de moda tal com a qualsevol altre establiment semblant a la ciutat.

Sota el nom *Roma Studio* obria les seues portes -sobretot els diumenges de vesprada- vers un tipus de joventut que -a la seua majoria- res tenia a veure amb el públic que sovint hi assistia als actes culturals desenvolupats per l'entitat, fins i tot animaren la seua iniciativa presentant actuacions en directe de grups aleshores considerats dintre del

⁴¹² **Canal Street Band.** Formació de 'Dixieland' creada al 1967 pel trombonista i cantant nord-americà -arrelat a Madrid- Jim Kashishian [Long Beach/Califòrnia, 23/IV/1941] qui arribà a Espanya al 1966 destinat a la base de Torrejon de Ardoz com a membre de l'Air Force Band i per la qual han passat nombrosos músics espanyols professionals i d'aficionats com ara Pepe Nuñez/trompeta; Fernando Sobrino/piano; Antonio Dominguez/contrabaix i Antonio Calero/bateria. Kashishian començà tocant a la South Frisco Jazz Band de Huntington Beach [Califòrnia] al 1956.

món de l'espectacle com a 'comercials' tal com MICKY Y LOS TONYS, TONI RONALD i d'altres semblants. Més endavant, *Roma Studio* passaria a anomenar-se *Suso's*.

Portada del quart disc [1972] del grup de Dixieland arrelat a Madrid CANAL STREET JAZZ BAND, aleshores en formació de sextet i no en octet, tal i com actuaren a la *Sala Studio* i cartell anunciador de l'actuació de CANAL STREET JAZZ BAND'.⁴¹³

Com a exemple de la lluita gairebé constant que aleshores hagueren de patir els pocs estaments culturals de la ciutat de València no submisos al règim franquista cal assenyalar la nota de premsa que la societat Studio SA es va veure obligada a publicar [al juny del 1975] davant les constants amenaces i impediments administratius vers qualsevol dels seus actes programats:

Nota de premsa publicada per Studio SA davant els entrebancs censuradors que les autoritats governatives sovint els imposaven per tal d'aturar la seua tasca divulgativa.⁴¹⁴

⁴¹³ *Levante* [1969]. Divendres, 9 de maig. Pàg. 19.

⁴¹⁴ *Las Provincias* [1975]. Dimecres, 23 de juny. Pàg. 35.

-Origen valencià de Vicent Montoliu i Melià [pare de Tete Montoliu].

Pel que fa a l'origen patern de TETE MONTOLIU, hem fet les següents apreciacions després d'investigacions diverses al poble de Tales [Castelló]; Onda i València tot seguint l'empremta de VICENTE MONTOLIU I MELIÀ, pare de VICENÇ MONTOLIU I MASSANA, conegut al món del Jazz com TETE MONTOLIU:

- Que segons l'esmentada entrevista a TETE MONTOLIU, el pianista cita textualment que son pare era nascut a València.
- Que aquesta asseveració està refermada per la filla de TETE [Nuria Montoliu Morales], pel net de MONTOLIU [Jordi Blesa i Montoliu] i pel cosí del pianista per part de la mare del TETE [Ricardo Serrano Melià, a hores d'ara vivint a la localitat de Llombai], qui -a més a més- afegeix que el seu cosí quan venia a València li comentava que el seu avi era 'el famós dolçainer de Tales', és a dir: parlariem de Vicente Montoliu Ramos [fill de Maria Ramos i de Salvador Montoliu Serrano, pertanyent a 'els Mengos' i considerat l'iniciador de l'Escola de Dolçaina de Tales, veritable promulgadora de l'instrument al mateix poble així com a Onda, Burriana i Castelló i -per extensió- a la resta del País Valencià. Exposades aquestes premisses podríem afirmar que l'avi de TETE MONTOLIU era el famós 'dolçainer de Tales'].
- Que la filla de TETE MONTOLIU [Nuria Montoliu Morales] i la segona esposa del pianista [Montserrat Garcia-Albea Ristol] coincideixen en declarar que el lloc i la data de naixement de VICENTE MONTOLIU i MELIÀ [pare de TETE] fou a València ciutat el 31 de desembre del 1904.
- Que VICENTE MONTOLIU i MELIÀ aviat partí cap a Barcelona i que a Sabadell tocà a l'Orquestrina ELS FATXENDAS [fundada al 1845 i coneguda com "... la veu dels fabricants de Sabadell ..."]; que a Barcelona fundà als anys trenta la banda CRAZY BOYS i que [a més del seu treball com a músic fagotista a la Banda Municipal i

l'Orquestra del Liceu de Barcelona -corno anglès-] als anys quaranta formà dues orquestres:

- MONTOLIU JAZZ.
 - ORQUESTRA MONTOLIU.
- Que en possessió de Monserrat Garcia-Albea Ristol [segona esposa de TETE MONTOLIU] hi és una foto i un programa sense data anunciant a la Sala Musical Mozart de Barcelona un tal TRIO TALES format pels següents músics: JOSÉ Mª BERTOMEU [piano]; VICENTE MONTOLIU [clarinet] i un tal VICENTE MONTOLIU [en la foto palesant entre 10 i 12 anys d'edat] a l'oboè, just l'instrument que tocava el pare de TETE, la qual cosa ens fa pensar que VICENTE MONTOLIU i MELIÀ ja hi era a Barcelona amb 12 anys d'edat i que el clarinetista VICENTE MONTOLIU ben podria ser VICENTE MONTOLIU i RAMOS, el pare d'aquell i avi de TETE.
 - Que ni al registre civil de València ni tampoc al registre de l'arquebisbat de València hi ha documentació pertanyent al naixement o bateig de VICENTE MONTOLIU i MELIÀ atès que molts d'aquestos registres es van perdre quan la Guerra Civil, a la postguerra i quan la gran riuada d'octubre del 1957.
 - Que ni a les localitats de Tales i Onda existeix cap acta de naixement a nom de VICENTE MONTOLIU i MELIÀ [tal i com podria suposar-hi aquest doctorand tota vegada feta l'indagació a València ciutat sense cap resultat tangible].
 - Que VICENTE MONTOLIU i MELIÀ es maridà a Barcelona amb Angela Massana i Coma i que va morir -també a Barcelona- el 28 de novembre del 1975.

Queda demostrat -doncs- el lligam personal entre TETE MONTOLIU i la ciutat de València, fet que podria ser considerat força significatiu a l'hora de parlar dels orígens

jazzístics a la ciutat tot i que en un plànol més aviat genètic i/o antropològic que no estrictament musical.

Hem d'afegir-hi -a títol personal- que és molt gran l'orgull com a músics tot pensant que el net d'un mestre dolçainer de Tales [Castelló] i fill d'un oboïsta valencià ha estat un dels millors músics de Jazz des de que el gènere hi és al món de l'art.

-III.1.3 Ambient social i musical.

L'obertura del règim franquista aprofitant l'arribada dels primers turistes en quantitats considerables feu que a les Falles dels anys seixanta i per tal de complaure els nous visitants s'accentuara el distanciament entre festa popular i festa oficial contractant als paradors més importants de la ciutat [*So Nelo, Del Foc*] un ventall d'artistes internacionals per tal de fer bones les festes organitzades per les anomenades 'forces vives' de València.

Aquestes actuacions no sols portaren a la ciutat artistes, sinó també els músics que les acompanyaven en directe, professionals -la major part d'ells- d'alt nivell interpretatiu a més de modern, artistes que eren contractats per cantar en directe deixant per a les dècades següents la moda del nouvingut 'play back'.

Fou una oportunitat només reservada a aquells que just hi eren tocant a qualsevol de les orquestres de ball dels paradors fallers, doncs aleshores era impensable que professionals de la ciutat disposaren de possibles per accedir-hi a aqueixos locals elitistes com a espectadors. D'aquesta manera alguns d'aquells músics locals gaudiren en directe de professionals d'altres països amb un estil i una sonoritat força diferents a les ací fetes servir ensems aprofitaven per posar-se al dia pel que feia a repertori, fraseig i nous instruments electrònics que no hi eren a les botigues valencianes tot i que [en general] no hi era Jazz el tipus de música que interpretaven aquells intèrprets.

Els paradors més populars [*Les Coves del Mercat, Parador de la Juventud, El Tro, El Bunyol*, etc.] gaudien de dues o -fins i tot- tres orquestrines locals.⁴¹⁵

El 29/VI/1960 s'inaugurà el Restaurant dels Jardins Vivers [per als estament oficials: '*Restaurante de los Jardines del Real*']. Segons l'anunci imprès a la premsa local, el nou establiment comptava amb una o dues orquestrines per interpretar peces ballables.

A començament de 1960 se celebrà a València el '*III Certamen Internacional de Música y Danza*' al qual es presentaren 8 pel·lícules a concurs resultant guanyadora el film *Invitación a la danza*, dirigida pel ballarí i coreògraf GENE KELLY.⁴¹⁶

⁴¹⁵ Zabala, Fernanda, i Marí, Rafa [1999]. *La València de los años 60*. Luces de la ciudad. Ajuntament de València.

⁴¹⁶ *Boletín de la Sociedad General de Autores de España*. Juliol, 1960. Tomo VI - nº 74. Fernando VI, 4. Madrid.

Al llarg de les falles dels anys seixanta actuaren a València artistes tan diversos com:

→ THE GOLDEN QUARTET ⁴¹⁷; LOS CINCO LATINOS; MARINO MARINI; EL DUO DINÁMICO; HERMANAS BENITEZ [trio vocal sud-americà]; PAUL ANKA; DALIDA; RUDY VENTURA [amb qui tocava el saxofonista valencià VICENT MURGUI]; XAVIER CUGAT i ABBE LANE; JULIETTE GRECO; MILVA; RAPHAEL; EDITH PIAF; MARLENE DIETRICH; JANE MANSFIELD; SALOMÉ; LOS MILOS [amb BRUNO LOMAS com a cantant]; FRANZ JOHANN [presentador de programes musicals de TVE -*Gran Parada*- i pertanyent a la *Compañia Vienesa de Revistas -Los Vieneses-* arribats a Espanya conclosa la II Guerra Mundial]; GILBERT BECAUD; SILVIE VARTAN; RITA PAVONE; FRANÇOIS HARDY; ALBERTO CORTEZ i ANDY RUSSELL.

El *Teatre Apolo* [carrer En Juan d'Àustria] tancà a l'abril del 1969 oferint una obra de revista dirigida per l'actor Adrian Ortega després de vora noranta anys de representacions. Havia estat inaugurat el 26/X/1876 al carrer Llarga de la Cequiola [més endavant carrer En Juan de Austria] amb la representació de tres obres -una d'elles en valencià- i fou una mena de mesurador dels esdeveniments artístics de València ciutat tot i estar orientat [pel que feu a la seua línia artística] vers el vodevil i les varietats que no cap a altre tipus de gèneres.

Al centre neuràlgic de la ciutat hi eren les cafeteries més famoses: *Barrachina* ⁴¹⁸, *Hungaria*, *Lauria*, *Balanzà* [propietat de l'avi i el pare d'ANTONIO BALANZÀ FARINÒS, crític de Jazz i bateria], *Pón Café*, *Ateneo* i *Taverna Amorós*.

→ Veure Capítol II.4.1: *Impuls radiofònic local: Antonio Balanzà i Pepe Palau.*

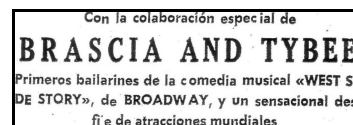
⁴¹⁷ No confondre amb The Golden Gate Quartet, grup vocal nord-americà pioner de l'estil 'jubilee' que desenvolupà la interpretació d'himnes litúrgics fora de l'escenari de les esglésies. ---N. de l'A.

⁴¹⁸ Jesús Barrachina [València, 1944], tercera generació d'hostatgers molt influents a la vida social de la ciutat des que el seu avi [Martín Barrachina Benajés] arribara a València procedent d'Aragó i obrira - al 1893- 'Ultramarinos Cid' al carrer Sagunt. ---N. de l'A.

Tot i no ser Jazz, l'actuació del violinista i director d'orquestra català XAVIER CUGAT ⁴¹⁹ [nacionalitzat cubà i arrelat als Estats Units] a la *Plaza de Bous* de València [23/VII/1963] significà una altra oportunitat per als músics locals de gaudir de la presència de músics nord-americans que formaven part de la gran orquestra del violinista [s'anunciaven vint-i-cinc músics a l'escenari sota el desconcertant títol de 'Sexto en el Festival del Mundo'].

Encara que CUGAT era un músic reconegut i respectat arreu del món per les seues versions de clàssics i estàndards filtrats amb ritmes tropicals i del Carib, part de l'expectació creada pel públic assistent girava al voltant de la seua esposa, l'actriu i cantant ABBE LANE. Al mateix programa hi eren dos ballarins [anunciats com 'Brascia and Tybee'] pertanyents a la 'comèdia musical' [tot i que estava basada en l'obra dramàtica *Romeu i Julieta* de William Shakespeare] *West Side Story*, [llavors encara representant-se a Broadway] la qual seria estrenada a València -en versió cinematogràfica- l'any següent.

Anunci de l'espectacle de XAVIER CUGAT i la seua orquestra de vint-i-cinc músics.⁴²⁰

Com que no hi ha crítica alguna del concert cal suposar-hi algun descobriment [o puntualització] musical important per a aquells afortunats professionals locals que accediren a l'espectacle.

⁴¹⁹ **Xavier Cugat** [Francisco de Asís Javier Cugat Mingall de Bru i Deulofeo. Girona, 1/I/1900 - Bafrcelona, 27/X/1990]. Violinista i director d'orquestra. Als cinc anys els seus pares emigraren a Cuba i als quinze ja hi era tocant als Estats Units. Abandonà la música clàssica i es dedicà a tocar amb orquestres de Salsa, Mambo i Samba a més de dirigir-les. Participà al món cinematogràfic com a músic i actor [hi és a la primera pel·lícula sonora: *The Jazz singer* i d'altres amb els Germans Marx]. Al 1940 enregistra el tema *Perfidia* amb Miguelito Valdés i obté reconeixement internacional. Gires diverses arreu del món i retirada dels escenaris als anys setanta per problemes de salut.

⁴²⁰ *Levante* [1963]. 'Cine, Teatro y Música: anunci'. Dimarts, 23 de juliol. Pàg. 8.

Cal fer esment d'un fenomen que -passats els anys- afectaria de manera molt neguitosa el desenvolupament musical [a nivell laboral/professional] a la ciutat: el naixement dels espais d'esbarjo musical i dansaire anomenats 'discoteques'.

Fotograma de la pel·lícula *Susana y yo* protagonitzada al 1954 per XAVIER CUGAT i ABBE LANE, just quan feren la seua primera gira a Espanya [ciutats del nord]. Els músics que els envolten eren els membres de la seua orquestra [vestits com intèrprets del Carib], formació semblant a aquella altra que tocà al concert de València el 23/VII/1963.⁴²¹

Cap a la meitat de la dècada s'inauguraren les primeres discoteques. La gent que a elles acudia ho feia [la majoria de les vegades] evadint-se dels problemes de tot tipus que la quotidianitat arrossegava a les seues vides. Els nous centres d'oci serviren com una mena de catarsi col·lectiva doncs oferien música ballable que tothom gosava gesticular amb els següents trets:

→ Molt primària en la seua concepció.

→ Ritmes binaris.

→ Colps de caixa de la bateria als temps 2 i 4.

→ Colps de bombo marcant polsaments de negres.

→ Baix [de normal] ostinato i seguint línies melòdiques gens semblants a les dels contrabaixistes de Jazz.

→ Melodies senzilles i aviat memoritzades.

→ Tornades curtes i repetides a la fi del tema com a reguitzells.

⁴²¹ Pujol Baulenas, Jordi [2005]. *Jazz en Barcelona: 1920 - 1965*. Almendra Music, S.L.

El nou ambient ‘de discoteca’ res tenia a veure amb la cultura i difusió del Jazz doncs els grups locals que aconseguien enregistrar discs sols ho feien tocant temes de Rock o de Pop. De llavors ençà els grans estàndards interpretats per algunes orquestrines de la ciutat al llarg dels cinquanta i començament dels seixanta deixaren de tocar-se als escenaris de les sales de ball valencianes, tret d’alguna excepció puntual [alguna big band, orquestrines creades feia anys i amb un repertori poc renovat pel que feia a temes nous].

La novetat que suposà l’obertura de discoteques fou ben rebuda atès l’airada de modernitat que els nous tipus d’establiments d’oci arrossegaven, però aviat molts músics s’adonaren del perill que per a la professió comportava la difusió d’aquells indrets pertot arreu, fenomen que capgirà -en pocs anys- la vida de nombrosos professionals atès que la implantació de les noves sales de ball esdevingué en manca de treball generalitzada ensems es produïa una davallada monetària a l’economia mundial poc després de començada la dècada següent [crisi petroliera del 1973] tot i que quan les discoteques començaren a implantar-se molts grups locals -que no orquestrines- foren contractats per tal d’actuar sovint als seus escenaris, benefici laboral que en pocs anys desaparegué de l’estatus artístic valencià.

A València ciutat, les discoteques més concorregudes n’eren:

<i>Bounty</i> [més endavant <i>Pepe’s Club</i>].	→ Carrer Ambaixador Vich.
<i>Whisky a go-gó</i> .	→ Carrer Navarro Reverter.
<i>La Bruja</i> .	→ Als baixos de l’Hotel Astoria, la qual era amenitzada -segons podia llegir-se a la publicitat- amb ‘...una Orquesta con vocalista’.

Malgrat la difusió de discoteques arreu de la ciutat i de la imatge d'obertura que arrossegaven, la vida oficial era una altra i els estaments oficials deixaven fer però a poc a poc i sempre vigilants.⁴²²

Per tal de poder actuar a qualsevol sala de la ciutat i província, els músics havien de passar una prova [una mena d'examen] davant d'un tribunal creat per l'únic sindicat de músics ['Sindicato del Espectáculo']. Si de cas el nivell d'estudis acadèmics obtinguts a qualsevol centre d'ensenyament musical [sobretot, al conservatori] era d'allò més alt o a un punt de ser titulat, l'exempció de l'examen era automàtica però per a aquell que encara romanien estudiant o eren professionals autodidactes l'obligatorietat de la prova era qüestió ineludible per poder actuar sense cap problema administratiu.

Des de començament de la dècada era d'allò més normal llegir a la premsa local anuncis de qualsevol convocatòria d'exàmens per tal que els grups o músics que encara no tingueren el carnet corresponent lliurat pel sindicat feren el més aviat possible les proves pertinents.

- ▶ “ [Trad.]... Exàmens per al Carnet de Músic. A partir del dia 24 de març del 1965. Quatre tribunals a Espanya. Un a València. Qui no aprobe no pot actuar davant del públic ...”.⁴²³

Com a president del jurat de l'esmentada convocatòria [jurat format per músics locals] hi era Fernando Larrauri de Pablo. El darrer examen sindical s'havia celebrat al 1961.

De llavors endavant [només per a grups i atès el creixement de noves formacions] es farien convocatòries a cada dos mesos.

Malgrat la conjuntura social i política [encara enrarida] que hi era pertot arreu, els anys seixanta portaren els primers canvis significatius al panorama musical local i -en particular- al minvat ambient jazzístic de la ciutat.

Arribats a aquest punt caldria afegir que la història de la música valenciana del s. XX té dues branques:

⁴²² Al llarg de la dècada la ciutat estigué comandada pels batlles Adolfo Rincon de Arellano, 1958/1969 i Vicente López Rosat, 1969/1973] i els governadors civils Jesús Posada Cacho, 1960/1962 i Antonio Rueda Sánchez Malo, 1962/1969].

⁴²³ Dasí, Ricardo - *Las Provincias* [1965]. Dias de la ciudad. Dimecres, 24 de març. Pàg. 25.

1. Aquella que roman a i es projecta des d'una ciutat que forma part d'un país tancat a la resta del món.
2. Aquella altra que aporta idees des de la perspectiva que permet la llibertat [Europa].

Cap a meitat dels anys cinquanta i començaments dels seixanta, un gran nombre de músics valencians es veren abocats a cercar feina fora de casa nostra ateses les circumstàncies laborals a la ciutat [poques sales i monopoli orquestral per part de molts músics amb altres ingressos.

Aquells que tingueren sort partiren [quasi sempre amb l'assegurança formal d'un contracte de treball] vers altres països [centre i nord d'Europa] on el desenvolupament econòmic permeté els empresaris de les sales de ball, hotels, balnearis, residències, etc., demanar tot un ventall d'orquestrades procedents de diversos països per tal que tocaren música autòctona però no aquella entesa sota els paràmetres estrictament ètnics, sinó aquella altra de més tòpica:

Tipus de repertori demanat a orquestrades europees a l'hora de ser contractades.

Orquestrades espanyoles.	→ <i>Pasdobles toreros i rumbes.</i>
Orquestrades italianes.	→ <i>Tarantel·les i romances.</i>
Orquestrades austríaques i alemanyes.	→ <i>Valsos i cançons tiroleses.</i>

A l'igual que la resta de treballadors que foren autoritzats a eixir del país després d'esperar el lliurament d'un passaport, molts músics locals -davant el desesper per la manca de treball- demanaren a diversos representants artístics locals qualsevol destinació que els traguera d'aquella situació, cosa que provocà -en més d'una ocasió- contractacions abusives i sous semblants als locals tot i que les monedes estrangeres [marc alemany, franc suís, corona sueca, etc.] res tenien a veure amb la pesseta pel que feia al canvi.

Existeix nombrós material fotogràfic promocional on apareixen músics tocant [músics angoixats per les necessitats econòmiques que abans de marxar a l'estranger presumien davant altres companys de professió de tenir una 'formació academicista impol·luta' i no caure mai en la interpretació de l'anomenada 'música comercial'] vestits amb vestits de torero, de rumber tropical, amb barret cordovès, etc.⁴²⁴

Tot i això, el fet d'eixir de la reduïda atmosfera musical local feu reviscolar a més d'un instrumentista, esdeveniment que unit a una millora de la situació laboral [enviaven a casa gairebé tot el sou] i el fet de contactar amb altres professionals i altres maneres d'entendre el llenguatge universal que la música comporta desenvolupà un 'tot musical' que [tot i que a llarg termini] es palesaria a les nostres terres, tot just a mesura que anaven tornant els primers avantatjats.

També les formacions més joves feien servir termes anglòfils per tal de distingir-se de la resta de grups tot i que poques vegades la seua música tenia res a veure amb la intencionalitat nominal de l'agrupació:

Noms de conjunts locals al 1965. A destacar [aprofitant l'avinentsa de les modes alienes] els significatius **LOS BLUES JAZZ** i **THE BEAT CHICS** ['Las Beatles femeninas'].⁴²⁵

Una certa normalitat artística arribà a la ciutat en forma de matinals i altre tipus de festivals més o menys permets pels estaments governamentals a mesura que avançava la dècada. Cap a la fi de la primavera del 1964 es celebrà al Teatre Principal de València

⁴²⁴ ---Entrevistes Personals a músics diversos i/o els seus parents directes: [Des del 2006 i amb força periodicitat]. **Vicent Fontelles Barres** [Alboraia/L'Horta Nord, 24/IV/1924 - 15/XII/2008]. Saxofonista i clarinetista. Estudis a la Societat Musical d'Alboraia però amb formació autodidacta. A la fi dels cinquanta tocà a diversos països centreeuropeus i d'Orient Mitjà amb orquestres espanyoles, alemanyes i italianes. De tornada a Espanya, acompanyà Antonio Machín, Joselito, Bonet de San Pedro, Sara Montiel i altres intèrprets a diverses sales de Madrid. A tocat amb infinitat de músics valencians i nacionals. Ha fet sessions d'enregistrament per a grups de tota mena. ---N. de l'A.

⁴²⁵ *Levante* [1965]. Dimarts, 20 de juliol.

una mena de *Festival de la Canción de València* amb la presència de la majoria de cantants de la ciutat:

- ELS QUATRE Z; LOS TOPSON; ANGÉLICA [sense LOS SERENADERS]; RAIMON [anunciat als cartells amb el paràgraf: "... procedente de Milán y antes de su próxima presentación en París ..."].⁴²⁶

Cartell completat amb: "... Quince estrellas de los festivales de Benidorm, San Remo, Mediterráneo y Eurovisión ...". Hi eren: LOS PAÑUELOS NEGROS; TOÑI; LOS DUYVAL; MIGUEL ANGEL i d'altres tants ...

Cartell anunciador, data i bases d'un dels nombrosos festivals de 'música moderna' per a 'conjuntos y cantantes españoles' a celebrar al *Teatre Ruzafa*. Vuit matinals presentades per Enrique Ginés [conegut locutor de Ràdio Castellar, després a Ràdio Popular] i anunciat com a 'dicks jockey' tot i que el terme correcte és 'disc-jockey'.

<p>LEVANTE. — Domingo, 9 de octubre de 1966</p> <p>TEATRO RUZAFÁ</p> <p>Festivales de la Música Moderna</p> <p>A partir del domingo, 23 de octubre, a las once de la mañana, desfile de los mejores conjuntos y cantantes españoles, con la presentación de las últimas novedades discófilas a cargo de DICKS JOKEY, ENRIQUE GINÉS.</p> <p>Se invita a participar en estos matinales a todos los conjuntos y cantantes del género moderno profesionales que no hayan grabado discos, para, entre ellos, designar por el público unos finalistas y ofrecerles la oportunidad de grabar con la nueva firma SONO-PLAY.</p> <p>Para este primer matinal se presentará ante el público las novedades de la casa SONO-PLAY, que tanto interés ha despertado por sus medios publicitarios, algunas de ellas presentadas e interpretadas por sus propios creadores.</p>	<p>Todos los conjuntos y cantantes modernos tienen, a partir de ahora, el apoyo que necesitan, pudiendo inscribirse en</p> <p>Electrodomésticos ALAPONT - Millares, 8</p> <p>AMIGO DISCO - Carniceros, 11</p> <p>Publicidad RUBI - Pascual y Genís, 11</p> <p>y en LA VOZ DE LEVANTE, de 11 a 1 mañana</p> <p>Estos matinales son una idea de JOSE ALAPONT, patrocinados y llevados a la realidad por el mismo conjuntamente, con ENRIQUE GINÉS y el locutor JOSE DE SAN MIGUEL y dirección: JOSE ALAPONT y ENRIQUE L. FOSAR.</p> <p>Venta de entradas, en Electrodomésticos ALAPONT y AMIGO DISCO.</p> <p>Se venden abonos para los ocho matinales. Encárguelos con tiempo.</p>
--	--

Tot i no tindre res a veure amb el Jazz, dintre dels nombrosos festivals [anomenats de 'Música Moderna'] que a la ciutat es celebraven apareixien -de tant en tant- instrumentistes de gran alçària tècnica i musical immersos en formacions 'rockeres' o acompanyant solistes melòdics, músics que ja apuntaven vers altres branques estilístics més gosades com ara el Jazz tot i que la majoria no creuaren el llindar genèric per motius diversos.

L'al·licient econòmic i les ganys per donar-se a conèixer i triomfar el més aviat possible feu que l'èxit multitudinari de grups com THE BEATLES [al món] i de diversos

⁴²⁶ Sirera, Josep Lluís [1986]. *Op. Cit.*

toreros [a Espanya] fora venut davant la societat com a fenomen socio-econòmic que hi era a l'abast de tothom que només tinguera ganes i il·lusió per triomfar.

Així -doncs- els festivals musicals foren determinants per a que -de cop i volta- aparegueren a València ciutat [i rodalies] un munt de grups i solistes disposats a convèncer el públic assistent a aqueixes sessions de les seues qualitats musicals.

Fetes aquestes puntualitzacions i davant l'avenir econòmic i social presentat al començament de la dècada, la vida cultural de la ciutat anà reviscolant a poc a poc.

Personalitats culturals de la dècada anterior [tal com Frederic Martí] ⁴²⁷ començaven a tornar a València tot pensant en uns canvis que arribaven [o arribarien] a la ciutat -de part del règim- amb força lentitud, canvis que quasi no es palesaven al carrer sinó -més aviat- als ambients culturals i universitaris.

⁴²⁷ Frederic Martí [València, 1930]. Es dedicà al teatre i fou professional a Madrid. A València, codirigí la llibreria 'Ausiàs March' [amb carés nacionalista] de 1964/1979. De llavors ençà, Martí ha col·laborat sovint a la premsa escrita i a altres mitjans de comunicació de la ciutat. És autor de 2 llibres de records familiars titulats *El carrer de Rubiols* [Tres i Quatre/1997] i *La ciutat trista* [Tres i Quatre/2003].

-III.1.4 Bossa nova: camí d'entrada vers el Jazz.

La incorporació d'estàndards al món musical valencià es feu en gran manera mitjançant la Bossa nova, gènere no jazzístic als seus inicis però que ho palesava força, sobretot pel que feia a les harmonies emprades per compositors com ara ANTONIO CARLOS JOBIM [tal vegada el millor i més complex compositor del gènere], JOAO MELLO, JOUBERT DE CARVALHO i LUIZ BONFA a l'hora d'acompanyar unes melodies que -tot i les dificultats d'alguns dels seus intervals- ens eren molt més properes que no aquelles de molts temes pertanyents a compositors de Jazz nord-americans.

L'arquetipus de músic a València a començament dels anys seixanta no deixava entreveure que molts intèrprets locals abraçarien la Bossa nova sense cap dificultat, fins i tot la 'farien seua' en el sentit estrictament melòdic. Altre assumpte a tractar en altre tipus de tesi seria la predisposició i el carés amb els quals eixos músics s'enfrontarien als cors d'improvisació que cada tema els oferia.

La Bossa nova ['ritme nou' o 'camí nou', tot i que etimològicament vindria a traduir-se com 'veu nova'] és un gènere musical originari de Brasil i caracteritzat pels següents paràmetres:

☒ Ritme molt marcat.
☒ Acompanyament enriquit harmònicament.
☒ Línia melòdica fonamental però més aviat indefinida.
☒ Ús de percussió molt definida per les corxeres continuades als timbals [imitant el pandero de la Samba] a més de tocar lleugerament al cercol del tambor fent un ritme de 2 compassos en els quals el primer es colpeja a contratemps i el segon a temps.

Derivada de la Samba neix als barris de classe mitjana de Rio de Janeiro [Copacabana i Ipanema] cap a la meitat dels anys cinquanta i assoleix la seua maduresa al llarg dels anys seixanta i setanta.

Així doncs, la Bossa nova seria la 'vessant melòdica' de la Samba portada a espais més reduïts on poguera ser escoltada i gaudida amb més tranquil·litat.

Cal considerar la Bossa nova com una música d'origen urbà. Al 1932, el poeta Noel Rosa ja feu servir la paraula 'bossa' quan escrigué:

- ▶ “ *O samba, a prontidão e outras bossas/São nossas coisas, são coisas nossas ...* ”.
- ▶ [Trad.] ... La samba, la determinació i altres 'bosses' són les nostres especialitats ... ”.

Solia acompanyar-se amb una guitarra clàssica.

En la Bossa nova més evolucionada es fonen patrons rítmics típicament brasilers amb els suaus arranjaments del jazz de la Costa Oest dels Estats Units.

Però el pas de la Samba a la Bossa nova es produeix gràcies a la confluència de múltiples factors socioeconòmics que no estrictament musicals i que no tenen gairebé res a veure amb el tarannà dels habitants dels barris més poblats i desfavorits de les grans ciutats [decantats pels ritmes més directes de la Samba] i si amb aquells altres ciutadans de la classe mitjana benestant i conreada dintre d'un ventall cultural més aviat europeu que no crioll o sud-americà [classe mitjana/alta desitjosa de no perdre el nexa amb els països civilitzats.

El poeta i cantant VINICIUS DE MORAES ⁴²⁸ serà un dels artífexs del nou estil quan coneix [mitjançant el seu treball com a guionista a la pel·lícula *Orfeo Negro*] els compositors ANTONIO CARLOS JOBIM ⁴²⁹, JOÃO GILBERTO i un seguit de músics i d'artistes

⁴²⁸ **Vinicius De Moraes** [Marcus Vinícius da Cruz de Melo Moraes. Riu de Janeiro, 19/X/1913 - 9/VII/1980]. Poeta, compositor i diplomàtic. Al 1959 contacta amb Antonio Carlos Jobim [gràcies a la pel·lícula *Orfeo Negro*] i amb Joao Gilberto. Al 1958 ix el disc de la cantant Elizeth Cardoso [amb Joao Gilberto]: *Canção do Amor Demais*, considerat com l'inici de la Bossa nova. Col·laborà amb músics com María Creuza, Marilis Medalha, Chico Buarque, Toquinho [Antonio Pecci Filho] i Baden Powell, entre altres. Dels seus temes com a lletrista i compositor destaquem: *Canto a Lucia de Yoan, A felicidade, Água de beber, Garota de Ipanema, Insensatez, Eu sei que vou te amar, Chega de Saudade, O que tinha de ser*, etc. Enregistrà més de trenta discs. Junt a Antonio Carlos Jobim, Vinicius de Moraes és una figura cabdal al naixement i desenvolupament de la Bossa nova.

⁴²⁹ **Antonio Carlos Jobim** [Antônio Carlos Brasileiro de Almeida Jobim/'Tom' Jobim. Riu de Janeiro, 25/I/1927 - Nova York, 8/XII/1994]. Compositor, cantant, guitarrista i pianista. Al 1956 escriu [amb text de Vinicius de Moraes] la part musical de l'obra de teatre *Orfeo da Conceição* [al cinema: *Orfeo Negro*, de Marcel Camus]. Al 1958 enregistrà *Chega de Saudade* amb el guitarrista Joao Gilberto amb arranjaments fets sota els paràmetres d'allò que aviat seria la Bossa nova. Al 1962, Stan Getz i Charlie Byrd donaren a conèixer el seu tema *Desafinado* i Jobim fou convidat a actuar al Carnegie Hall de Nova York per presentar la seua música. Internacionalitzà la Bossa nova i la fusionà amb el Jazz creant un nou estil que apropà trets jazzístics al gran públic. A destacar *Garota de Ipanema, Samba de uma nota só, Insensatez, Desafinado, Chega de saudade, Triste, Fotografia, Águas de março* i *Wave*. Han gravat els seus temes Oscar Peterson, Frank Sinatra, Herbie Hancock, Chick Corea i Toots Thielemans.

diversos que solien congrega-se a l'apartament de NARA LEÃO ⁴³⁰ a Copacabana per tal d'assajar una samba més elaborada, culta i sofisticada que no l'anomenada [pejorativament per les classes benestants] 'de carrer'.

Al 1958, la cantant ELIZETH CARDOSO publicà l'àlbum *Canção do Amor Demais*, que marcà l'inici de la Bossa nova atès que aquest disc sols hi tenia composicions del duo JOBIM-DE MORAES, entre altres el tema cantat per JOÃO GILBERTO: *Chega de saudade*, peça emblemàtica del nou estil.

Al disc de CARDOSO li seguiren altres amb temes cantats per NEWTON MENDOÇA [*Desafinado* i *Samba de uma nota so*] i per ROBERTO MENESCAL [*O barquinho*].

Entre els artistes més destacats del gènere trobem:

→ SERGIO MENDES.
 → ANTONIO CARLOS JOBIM
 → ASTRUD GILBERTO
 → JOÃO GILBERTO
 → NARA LEÃO
 → CARLOS LYRA
 → ROBERTO MENESCAL
 → MARCOS VALLE
 → WALTER WANDERLEY
 → VINICIUS DE MORAES
 → TOQUINHO
 → ELIS REGINA

Músics associats a l'evolució de la Bossa nova i a la seua fusió puntual amb el Jazz són:

→ CHARLIE BYRD, EUMIR DEODATO, JORGE CHAMINÉ, STAN GETZ, CAETANO VELOSO, DJAVAN LISA, ONO PAULINHO, EMILIO SANTIAGO, CHICO BUARQUE i GILBERTO GIL.

Al començament dels seixanta, la Bossa nova arribà als Estats Units de la mà de músics com el guitarrista CHARLIE BYRD i el mateix JOÃO GILBERTO.

⁴³⁰ Nara Leão [Vitoria, 19/I/1942 - Rio de Janeiro, 9/VI/1989]. Actriu i cantant.

Un concert celebrat al *Carnegie Hall* de Nova York amb alguns dels més importants representants de la Bossa nova encapçalats per JOÃO GILBERTO serví de recolzament definitiu per al nou estil musical.

Considerada també com a ball de parella, la Bossa nova comença a ser ensenyada arreu del món. Com que cada compàs consta de quatre temps, els diversos balls es construeixen amb passes frontals, laterals i balanceigs, acompanyats d'un suau moviment de malucs. De fet, als Estats Units, aprenien el ball de la Bossa nova a les escoles de ballarins d'Arthur Murray seguint uns passos curts, genolls flexionats i un suau balanceig de malucs.

Si la Bossa nova havia pres elements del Jazz, el Jazz acabà per incorporar-la considerant com a veritables estàndards jazzístics alguns dels seus temes més significatius [*Mais que nada* -de JORGE BEN- o *Garota de Ipanema* [1964] -d'ANTONIO CARLOS JOBIM a sobre un poema de VINICIUS DE MORAES] ensem amb l'enriqueix tot alterant [encara més] algunes seqüències d'acords davant una melodia que dona per a desenvolupar nombroses substitucions harmòniques.

A València, la Bossa nova entrà a les orquestres com a novetat musical però no fou deixada de costat passada l'eufòria inicial [cosa que sovint succeïa amb altres tipus de música nous] sinó que serví com a llançadora per tal que molts instrumentistes feren les seues primeres improvisacions [la majoria de vegades a la babalà i sense cap llenguatge específic] atès que la simple execució del tema convidava -tot seguit- a variar-lo.

Motius principals pels quals els músics valencians prengueren la Bossa nova com un gènere que gairebé sempre havia estat entre nosaltres:

≡ <i>Línia melòdica:</i>	→ Tot i ser de tant en tant complexa i d'intervàlica acurada, semblava molt més propera a nosaltres que no la majoria d'estàndards jazzístics, tal vegada per captar i definir de seguida i millor els nostres arrels llatins la seua successió sonora que no aquella altra línia melòdica del Jazz nord-americà, sobretot la més més evolucionada i allunyada dels orígens criolls de Nova Orleans.
--------------------------	--

<p>≡ <i>Mètrica:</i></p>	<p>→ Senzilla i sense complicacions ara rítmiques, adés polirítmiques que trencaren la continuïtat a la base rítmica [contraeix quasi sempre 'a tempo' i només permetent-se alguna llicència d'ordrecontrapuntístic].</p>
<p>≡ <i>Tempo:</i></p>	<p>→ Generalment lent, 'non mosso' i sense entrebancs, donant temps a l'intèrpret per pensar-s'hi allò que anava a tocar i -sobretot- 'amb quin sentit introspectiu' [sens dubte, una de les millors premisses del Jazz] anava a interpretar-se el passatge gaudint de l'anomenada pels estudiosos del gènere com a 'difícil senzillesa musical de la Bossa nova'.</p>
<p>≡ <i>Llibertat interpretativa</i> :</p>	<p>→ De fet, la Bossa nova fou l'antesala del concepte jazzístic basat en la premissa artística que permetia els músics tocar lliurement a sobre harmonies preestablertes tot fugint dels paràmetres imposats per la partitura en ús. Sense aquest concepte fresc i alliberador que portaren els nous temes, haguera estat molt difícil que alguns músics valencians donaren el bot vers l'interpretació jazzística.</p>
<p>≡ <i>Línia harmònica:</i></p>	<p>→ Totalment nova per a les nostres oïdes i que obrí portes vers el desconegut món harmònic que el Jazz 'modern' arrossegava:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Substitució d'acords fonamentals i de secundaris; cromatismes; alteració de cinquenes bemoll o d'augmentades-, tretzenes i onzenes alterades, politonalitat intuïda, etc.]. <p>→ Els acords bàsics de la Bossa nova són:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Setena Major amb 9 [amb un carés obert vers possibles alteracions]. ▶ Acord menor amb 7 menor i 9. ▶ Acord menor 7 amb 5 disminuïda. ▶ Acord Major amb 7 menor i 9 b.

No obstant això, l'oïda d'una part dels músics valencians s'acostumà de seguida a la cadència més coneguda de la Bossa nova:

→ → → II m^{7/b5} - V ^{7/b9} - I Maj ^{7/9}

Els músics valencians que rebutjaren la novetat oferida per la Bossa nova mai arribaren a entendre el Jazz. Acords nouvinguts via Brasil [passant pel filtre jazzístic en bona mesura] que arrossegaven tal quantitat de novetats sonores que quan eren enllaçats els uns amb els altres, molts pianistes, acordionistes i guitarristes locals formats musicalment sota els estudis acadèmics eren incapaços de tocar [de primeres] o d'invertir de manera adient aqueixos acords a més de fer-lo d'allò més correctament.

→ Als capítols III.1.1 i III.1.2 s'escriu al voltant del repertori dels primers jazzístes valencians reflectint la gran quantitat de temes de Bossa nova que el conformaven.

-III.1.5 Edició musical i fonografia.

-III.1.5.1 Partitures.

L'arribada dels anys seixanta representà l'entrada al món de la comunicació epistolar, cosa que traduïda en vessant musical donava a entendre que davant els músics valencians s'obria la possibilitat de 'conèixer' -amb totes les connotacions del verb- més enllà d'on fins aleshores havien aportat els mètodes academicistes gràcies a l'intercanvi internacional de partitures mitjançant les editorials [la majoria d'elles creades a la dècada anterior] que possibilitaven l'arribada de temes nous per poder ser muntats a les diverses formacions orquestrals de la ciutat.

A la postguerra, la manca de mitjans de qualsevol tipus [també la tinta i el paper] havia fet que molts músics feren servir per tocar partitures copiades a mà anys darrere [de vegades còpies d'altres còpies] i que les minvades editorials que havien sobreviscut a la contesa civil tiraren endavant a empentes i redolons plantant cara a un mercat on gairebé poca cosa podia vendre's tret d'allò aconseguit d'estraperlo.

L'arribada a la ciutat de les primeres fotocòpies per a ús domèstic [començament dels anys setanta] facilità força l'intercanvi d'informació musical tot i que el preu de moltes còpies encara resultava prohibitiu per a molts músics.⁴³¹

Com que l'inventiva musical i -de vegades- les necessitats econòmiques han anat juntes, a la immediatesa de la postguerra molts temes eren tocats 'de memòria' doncs alguns músics havien perdut fins i tot les partitures d'anys enrere i el paper pautat escassejava a més de tenir un preu oneros per a la majoria de professionals.

L'arribada al país d'un període econòmic desconegut des de feia més de vint anys facilità la primera influència musical a les noves generacions de músics valencians i la distribució de noves partitures fou un fet fonamental per al fenomen que hi era desenvolupant-se a començaments dels setanta.

La història del món editorial pel que fa a València ciutat és la següent:

Als anys vint hi havia l'editorial de música valenciana 'Mundial Música', una publicació mensual amb partitures i novetats musicals impreses.

⁴³¹ Inventada al 1938 pel físic nord-americà Chester Carlson mitjançant un procés anomenat electrofotografia, fou perfeccionada a poc a poc entre 1939 i 1944. La marca 'Xerox' [del grec 'xeros' -sec-] introduí el procés d'electrofotografia a la dècada dels seixanta. ---N. de l'A.

‘Mundial Música’:

Fundada al 1916.	→ Seu a València al carrer Conquista, nº 5.
Delegacions a:	→ Madrid [Hortaleza, 20 i 22]. → Barcelona [Barbara, 15].
Els seus números es venien arreu l’Estat i a l’estranger:	→ Librairie Hachette, París. → Librairie Hachette/Charing Cross, Londres. → Hug et Cia, Zurich. → Librairie Hachette, París.
Preu del llibret mensual:	→ Una pesseta [1,50 pessetes a l’estranger].
Subscripció anual:	→ 12 pessetes.

Els músics locals donaven per fet que algun dels temes de moda arreu Europa apareixeria imprès a qualsevol dels números de la revista valenciana.

A la breu explicació del sumari del número 78 [Juny del 1922] apareixen obres del mestre COTARELO; Repertori Infantil amb peces de ROBERT SCHUMANN; una mazurka de CHOPIN i ‘algunos bailables modernos de gran éxito’.

Altra editorial significativa a la ciutat de València és *Editorial Piles*, fundada al 1932 per Jaime Piles ⁴³², músic autodidacta i editor. Abans havia treballat a ‘Mundial Música’.

Al començament, l’editorial s’anomenava *Jaime Piles, editor* i tenia el taller al carrer Pérez Galdós, 9. La seua família era originària de Torís i -a hores d’ara- els seus fills [Jaume i Jesús] continuen al capdavant de l’editorial.

Entre altres, publicà nombrosos Fox-Trots d’autors locals [de vegades imitacions més o menys alterades de melodies que hom xiuxiuejava a les sales de ball] harmonitzades pels arranjadors de l’editora de manera massa ortodoxa, sense fer us de cap dissonància ni gosadia sonora que trencara l’estructura harmònica convencional de

⁴³² Jaime Piles Estellés [Barcelona, 1910 - València, 2003].

l'època i seguint sempre els paràmetres formals tenint amb compte el tipus d'estructura orquestral de la postguerra, és a dir: formacions quasi sempre ocasionals i mai fixes.

Exemple de temes d'autors locals publicats per *Jaime Piles Editor* als anys trenta i quaranta:

<i>Fu-Manchú</i> [Fox 'Descriptivo'].	R. PERIS BALLESTER.
<i>Crepúsculo</i> [Fox Lento].	JAIME PILES.
<i>Realidad</i> [Fox Medio Tiempo].	L. BARTA.
<i>Cuando el alma despierta</i> [Slow-Fox-Melody: influència anglosaxona al lèxic musical].	Música de JAIME PILES i lletra [aleshores: 'versos'] de Valfré.

Amb un carés més costumista que no l'editorial de Jaime Piles hi era també a València l'editorial *B. Zyatten* [Ediciones musicales], al carrer Dr. Serrano, 21 - 9^a.

Passats els anys quaranta, a Madrid i -sobretot- a Barcelona començaren a reviscolar les editorials musicals tota vegada arribada una certa normalitat social [la normalitat econòmica arribaria als anys seixanta].

El mercat nacional hi era envaït per 'la copla' [molts historiadors sovint han parlat del 'nacionalflamenquismo' cultural del règim]. El 'nacionalflamenquismo' fou promogut des de les altes esferes del règim franquista dintre d'una campanya per tal d'estimular 'la espanyolización' de l'espectacle i de la cançó. El nou estil fou recolzat pel règim emparant-se sota 'el patriotismo y el buen gusto'. Quintero, León i Quiroga van ser autors capdavanters de les noves melodies inspirades -la majoria de vegades- en els principis morals més reaccionaris del règim franquista.

L'arribada de novetats per als músics és feia molt a poc a poc i sempre tenint amb compte la escassa creativitat nacional al camp dels nous conceptes musicals pel que feia a l'anomenada 'música de ball moderna' [també el Jazz, és clar] que -via Estats Units- arribaven al continent però no a nosaltres. El sucursalisme de les editorials espanyoles davant les arrelades a Londres, París o Milà es feu palesa fins ben entrada la dècada dels seixanta.

Una de les primeres editorials de música a difondre novetats alienes fou la creada a Barcelona pel músic AUGUSTO ALGUERÓ ALGUERÓ: *Ediciones Musicales Sagitario S.A.* que esdevindria anys després en *Canciones del Mundo* [al carrer Córcega, 298 de Barcelona]. Als caps d'orquestrines i -sobretot- als pianistes més reconeguts arreu l'estat, ALGUERÓ ⁴³³ els enviava el guió i les partitelles de temes nous tot i que la majoria eren compostos per músics nacionals, però -de tant en tant- hi era dintre del sobre el guió d'un tema assenyalat per l'editor com a 'internacional', la qual cosa obria la possibilitat d'incorporar al repertori de les diverses orquestres de ball nacionals temes nous d'altres països, temes que -de vegades- afegien al conjunt altre tipus de sonoritat que no aquella habitual.

D'aqueixa manera arribaren -per exemple- els primers 'mambos' de PEREZ PRADO i d'altres compositors del Carib, doncs des de la seua arribada a Espanya [al 1939] ANTONIO MACHÍN intentà introduir-los al seu repertori però el públic nacional sempre l'havia associat al 'bolero' i a la 'rumba' que no al 'mambo' [una mena de 'danzón' més evolucionat harmònicament i recolzat a la seua vessant instrumental].

'*Canciones del Mundo*' distribuïa partitures de:

<i>Chappell & Co. Ltd</i>	→	Londres/Sydney.
<i>Victoria Publishing Company, Ltd.</i>	→	Londres.
<i>Edizioni Curci S.r.L</i>	→	Milà.
<i>Chappell Ibérica.</i>	→	Barcelona/Madrid. ⁴³⁴
<i>Robbins Music Corporation.</i>	→	Nova York. ⁴³⁵

⁴³³ **Augusto Algueró Algueró** [Barcelona 1906 - Madrid, 1992]. Músic i creador de les editorials *Ediciones Musicales Sagitario S.A.*, i *Canciones del mundo*. Pare d'Augusto Algueró i Dasca [Barcelona, 1934: pianista, compositor i productor discogràfic i una de les figures més representatives i influents de la música lleugera a Espanya des dels anys seixanta].

⁴³⁴ Delegació més directament arrelada a Chappell & Co. Ltd, de Londres i on es distribuïa més quantitat de temes estrangers [sobretot nord-americans]. A Madrid la sucursal hi era al carrer Tetuán, 22. ---N. de l'A.

⁴³⁵ Robbins Music Corporation [Nova York]. Especialitzada en bandes sonores. Ex: *La conquista del Oeste*, d'Alfred Newman. ---N. de l'A.

Edizioni Curci S.r.L [de Milà] publicà temes de l'anomenat 'Jazz de la Mediterrània', gènere que tenia més a veure amb el Rock & Roll nord-americà i amb el primer Swing, que no amb el Jazz que llavors hi era desenvolupant-se als Estats Units.

A destacar temes com *Volare* [també coneguda com *Nel blu dipinto di blu* i guanyadora del Festival de San Remo al 1958] de DOMENICO MODUGNO.⁴³⁶

Altres músics representatius d'aquest moviment fou el pianista i cantant RENATO CAROSONE.⁴³⁷

'*Canciones del Mundo*' també distribuïa partitures de:

<i>Cecil Lennox Ltd</i>	→	Londres.
<i>Hunter, Ltd.</i>	→	Londres.
<i>Lawrence Wright Music Co. Ltd.</i>	→	Londres.

Cecil Lennox Ltd, de Londres, publicà tardanament a Espanya [mitjançant *Canciones Francis Day*] el tema *Ramona* [1927] de MABEL WAYNE.

Lawrence Wright Music Co. Ltd, publicà [al 1947 i sota permís de *Francis Day, S.A.*, París] el tema *St. Louis Blues* de W.C. HANDY [qui l'havia editat al 1914 a *Handy Bros. Music Co. Inc.* Nova York]. La partitura arribà a mans dels músics espanyols sota el rètol:

- ▶ "[Trad.] ... Pertanyent a la pel·lícula *Música y Lágrimas [The Glenn Miller Story]*".

La qual cosa feu pensar a més d'un que el tema de HANDY era coetani amb els anys de glòria de l'orquestra de MILLER, tot i que la partitura arribà a Espanya ben endinsats els anys cinquanta [1953].

⁴³⁶ **Domenico Modugno** [Polignano a Mare/Bari, 9/1/1928 - Lampedusa, 6/VIII/1994]. Cantant i actor. Feu famoses les cançons: *La lontananza*, *Piov*, *-Ciao, ciao bambina*, *Vecchio frack*, *Resta cu' mme*, *Dio, come ti amo*, *Piange il telefono*, *Un calcio alla città* i *Lu pisci spada* [en idioma sicilià].

⁴³⁷ **Renato Carosone** [Nàpols, 3/1/1920 - Roma, 20/V/2001]. Pianista i cantant. Als 17 anys ja havia fet tots els cursos de piano al Conservatori de San Pietro de Nàpols. La seua cançó *Torero* fou traduïda a 12 idiomes diferents. Al 1957 feu una exitosa gira pels Estats Units. A destacar els temes: *Torero*, *Chella lá*, *Tu vuoi far l'americano*, *Caravan petrol*, *Lazzarella*, *Na canzuncella doce doce*.

Universal Edition [de Viena] distribuï a Espanya a la fi dels cinquanta [*Ediciones Armónico*] el tema de KURT WEILL *Mack the Knife* [escrit al 1928].

Edizioni Spring [de Milà] distribuï a començament dels seixanta [*Ed. Armónico*] el tema instrumental de NINO ROSSO *Il Silenzo*, el qual fou un èxit a més de ser motiu i excusa per al lluiment de molts trompetistes.

Editions Mottart [de Lovaina] distribuï a la dècada dels cinquanta [*Ed. Armónico*] el tema *Pequeña jarra Marrón* [*Little Brown Jug*] un dels grans èxits de l'orquestra de GLENN MILLER als anys quaranta.

Altres distribuïdores de *Canciones del Mundo*:

<i>Universal Edition</i>	→	Viena.
<i>Edizioni Musicali Edir.</i>	→	Milà.
<i>Durium Edizioni Musicali.</i>	→	Milà.
<i>Edizioni Spring.</i>	→	Milà.
<i>Editions Mottart.</i>	→	Lovaina.
<i>Edition Rialto.</i>	→	Colònia.
<i>American Music Inc.</i>	→	Hollywood.
<i>Edward Kassner-Music.</i>	→	Londres.
<i>Clippers/Ed. Musicales Equitas.</i>	→	Milà/Barcelona.

Edward Kassner-Music distribuï a la fi dels cinquanta [*Ed. Armónico*] el primer èxit del nou estil Rock & Roll: *Round Around The Clock* [de JIMMY MYERS i MAX C. FREEDMAN] record de vendes discogràfiques de BILL HALEY ⁴³⁸ AND THE COMETS, [enregistrat al 1955]. El tema havia estat gravat abans [al 1952] per SUNNY DAE & HIS NIGHTS.

⁴³⁸ **Bill Haley** [William John Clifton Haley, Highland Park/Detroit, 6/VII/1925 - Texas, 9/II/1981. A Mèxic enregistrà temes en castellà [1960] sota el gènere anomenat 'Twist' cridat a ser el successor del Rock & Roll. El seu mèrit fou tocar Rock 3 anys abans que no Elvis Presley, Little Richard, Jerry Lee Lewis, Paul Anka, Fats Domino, Buddy Holly, Chuck Berry, Bo Diddley o The Platters.

Clippers/Ed. Musicales Equitas [Milà-Barcelona]: distribuïa arranjaments [escrits per JACOMEZZI i reduïts per a orquestrina] dels estàndards tocats per diverses big bands nord-americanes.

'Ediciones Connelly S.A.' [Barcelona]	IVI Music.Londres
'Ediciones Quiroga' [Madrid, c/Alcalà, 20]	Ed:Musical Arapua. Sao Paulo.

Editora Musical Arapua començà a distribuir [mitjançant *Editorial Quiroga*] els primers èxits del nou estil brasiler anomenat Bossa Nova [ex: *Desafinado*, d'ANTONIO CARLOS JOBIM, al 1959].

'*Ediciones Musicales Bernard Hilda*' [Rambla de Catalunya, 10. Barcelona], distribuïa:

<i>Peter Maurice Music Ltd.</i>	Londres
---------------------------------	---------

Peter Maurice Music Ltd distribuï a la fi dels cinquanta [mitjançant *Ediciones Musicales Bernard Hilda*] ⁴³⁹, el tema tal vegada més emblemàtic, conegut i tocat pels pre-jazzístes valencians durant molts anys: *In the Mood* [d'ANDY RAZAF i JOE GARLAND. Compost al 1939].

No obstant la varietat editorial sorgida en pocs anys, la distribuïdora més coneguda [o la més valuosa] per als músics valencians dels anys seixanta fou la col·lecció *Libros de Música del Sur*, llibretes en format apaïsat de l'editorial 'Southern Music Espanyola, SA,' amb un total de cent temes cadascuna i on hi eren tots els gèneres musicals, fins i tot [tot i que a un d'ells només] el Jazz.

De vegades l'índex de *Música del Sur* dividia els temes no sols per gèneres sinó també per països als quals pertanyien els temes impresos [anglès, francès, italià, portuguès, etc.,].

⁴³⁹ **Bernard Hilda** [Bernard Levitzki] havia estat cap de la seua pròpia orquestra de violins amb seu en Barcelona des del 1942. Als anys cinquanta i part dels seixanta creà aquesta editorial de música. Anys després partí cap a França i es feu representant artístic -entre altres- del cantant Serge Reggiani.

Les diverses partícels·les incloïen només la melodia [de vegades amb una introducció d'allò més curta] i els acords a sota de les notes i escrits en castellà [ex: La m⁷; Sol ⁷, etc.].⁴⁴⁰

A la part final de cada partícels·la apareixia el 'copyright', l'any d'aquest i –no sempre- l'editorial distribuïdora i -si de cas- la de procedència.

Southern Music Espanyola, S.A. [amb seu central a Barcelona, al carrer Diputació, 337], era la delegació a Espanya de *Southern Peer Organization*. A Madrid la distribuïen des del carrer Hortaleza nº 18 i a València la seu hi era al carrer Arzobispo Melo, nº 3.

El llibre de la col·lecció *Chachachá-Bossa-Samba* [aparegut al 1980] portava alguns temes de Bossa Nova que molts músics ja havien tocat a la dècada anterior. Tot i això, fou ben rebut com a novetat.

La publicació de les llibretes de la sèrie *Música del Sur* començà al 1964 i -fins el 1981, data de termini de la present tesi- han estat publicades les següents tot seguint un ordre aleatori pel que feia als diversos estils.

Llibretes de la sèrie *Música del Sur* des de la primera publicació fins el període de cloenda del present treball.

<i>Cien Éxitos de Siempre</i>	1964.
<i>Cien Éxitos Iberoamericanos</i>	1965.
<i>Cien Éxitos Españoles</i>	1969.
<i>Cien Éxitos mejicanos</i>	1970.
<i>Cien Éxitos Internacionales</i>	1970.
<i>Cien Éxitos Tropicales</i>	1973.
<i>Chachachá-Bossa-Samba</i>	1980.

⁴⁴⁰ Amb el quadern *Real Book* de la fi dels anys setanta, els músics valencians descobrírem altre sistema per anomenar i tocar els acords, és a dir: el mètode anglòfil fent servir lletres i altres signes. ---N. de l'A.

Cien Éxitos de Siempre [Libros de Música del Sur, 1964]: ha estat -sens dubte- el més emprat pels músics a les orquestres de ball.

A l'apartat de Jazz del quadern *Cien Éxitos Internacionales* [Libros de Música del Sur, 1970] trobem a l'apartat de Jazz reduccions de peces que no podrien qualificar-se com a tals: *Tequila; Buona Sera i Chi-Bum*.

Davant altres més genèriques tal com:

<i>Cuando los Santos van al cielo</i> [When the saints ...].	
<i>Jericó.</i>	
<i>Manhattan Spiritual.</i>	
<i>Noche en Harlem</i> [Harlem nocturne].	
<i>Take Five.</i>	
<i>El país de los pájaros</i> [Lullaby of birdland].	

Al quadern *Chachachá-Bossa-Samba* [Libros de Música del Sur, 1980] i dintre de l'apartat dedicat a la Bossa nova hi eren temes considerats i desenvolupats musicalment anys després com a veritables estàndards jazzístics:

<i>Garota de Ipanema</i>
<i>Felicidade</i>
<i>Manha de Carnaval.</i>
<i>Meditação</i>
<i>Insentatez</i>
<i>Canto de Ossanha</i>
<i>Samba de una nota so</i>
<i>Corcovado, Samba d'Orfeo, Oh Barquinho, i d'altres.</i>

Particel·la de *Lullaby of birdland* [‘El país de los pájaros’, de GEORGE SHEARING] pertanyent a la llibreta ‘100 Éxitos de Siempre’.

El país de los pájaros
(LULLABY OF BIRDLAND) GEORGE SHEARING

Mod.^{to} TACET

1^a 2^a

1^a 2^a

al. *al. S^{ry}*

COPYRIGHT 1952 BY PATRICIA MUSIC DUBL. CORP.-NEW YORK.
COPYRIGHT 1953 BY WORLD MUSIC CO.-BRUSSELES, POR CONVENIO CON WORLD MUSIC, CO.-BRUSSELES

Dotze primers compassos de *Lullaby of birdland* al llibre ‘Real Book’. La base harmònica hi és molt més completa que no la pertanyent al quadern ‘100 Éxitos de Siempre’.

(MED) **LULLABY OF BIRDLAND** - GEORGE SHEARING

F- D7b9 G7 C7 F- D7b9 Bb7 Eb7

Abmaj7 F7 Bb7 Eb7 1. Abmaj7 Db7 C7

2. Abmaj7 Eb7 Abmaj7 F7b9 Bb7

-III.1.5.2 Fonografia a València.

Fins les acaballes de la dècada dels setanta, la Comunitat Valenciana tenia una manca total d'estudis d'enregistrament. Els nostres artistes i músics havien d'anar a Madrid o Barcelona [fins i tot a l'estranger] per tal de poder enregistrar les seues obres. La creació i desenvolupament dels nous estudis d'enregistrament anà en paral·lel amb els anys de crecudada i d'evolució del Jazz a la ciutat de València.

El nombre de segells que distribuïen discs a Espanya anaven en proporció al nombre de vendes, és a dir: a l'economia real que hom palesava al carrer.

La varietat musical oferida als microsols també començà a ser-ho. De fet, el nombre de distribuïdores augmentà força vers la meitat de la dècada dels seixanta per diversos motius:

→ 'Plans de Desenvolupament' dels nous governs del règim franquista integrat per ministres anomenats 'tecnòcrates'.

→ Obertura del règim vers els estaments europeus [necessitat peremptòria del règim per afegir-se a la CEE] i internacionals.

→ Assoliment del turisme com a font d'ingressos i [indirectament] d'intercanvi de noves idees, estils de vida i bagatge cultural molt distint a l'obscurantisme oficial del franquisme.

→ Noves modes i corrents musicals més aviat no aturables: Rock & Roll, Rhythm & Blues, Soul, .

→ Canvi d'idees i evolució a la societat espanyola.

No tots els segells que llavors distribuïen a Espanya comptaven als seus arxius amb enregistraments jazzístics, de vegades el fet de vendre un disc d'una gran orquestra estrangera [tal com la de RAY CONNIFF] induïa al venedor a presentar-la davant els

clients com a Big Band de Jazz tot situant-la a la prestatgeria de la botiga de discs dintre de l'apartat: Rock/Blues.⁴⁴¹

Des dels anys vint fins a meitat de la dècada dels seixanta, a Espanya van distribuir discs els segells següents: *Alma Latin; Belter; Blue Moon; Columbia; Compañia del Gramófono; Concéntric; Decca; Edigsa; Fàbrica de Discos Columbia; Fresh Sound Records; Gramófono/Odeón - Odeón; Parlaphon; Pathé; Philips RCA - RCA Espanyola; RCA; Telefúnken; Regal; SAEF [Sociedad Anónima de Ediciones Fonográficas]; Savoy; Telefúnken; Tumbao; Verve; Voz de su amo [La] i Zafiro.*

El primer laboratori [on s'enregistraren cilindres de cera [els quals enregistraven des de paràgrafs parlats a cançons populars] el montà Blas Cuesta al seu taller del carrer Quart de València a començaments del segle XX. Aleshores -i anys després- els laboratoris de la ciutat eren delegacions d'aquells altres centralitzats a Madrid o Barcelona o bé de companyies estrangeres que tenien els drets d'explotació dels invents capaços d'enregistrar i reproduir documents sonors.

A començament de segle ja hi havia enregistrades diverses obres dels mestres GINER, CHAPÍ, LLEÓ, LOPE i SERRANO als cilindres de cera, peces produïdes pel segell comercial de la firma '*Rollos Victoria*' [arrelada a Barcelona].

Els primers discs de pissarra aparegueren a les botigues valencianes als anys vint i sols podien ser enregistrats [així com escoltar-se] per una de les dues cares.

A destacar l'enregistrament realitzat per la BANDA MUNICIPAL DE VALÈNCIA [dirigida per LUIS AYLLÓN entre els anys 1928 i 1929] per a un dels segells més importants de l'època: *Columbia Compañia de Gramófono*.

Als anys quaranta, la distribuïdora espanyola del segell *La Voz de su Amo* publicà [en 78 rpm] una apreciable quantitat de discs de Jazz.

Enregistraments d'intèrprets de Jazz estrangers publicats a Espanya als anys quaranta:

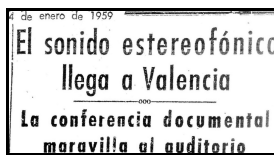
→ FATS WALLER, DUKE ELLINGTON, ARTIE SHAW, LIONEL HAMPTON, BENNY CARTER, TOMMY DORSEY, BENNY GOODMAN, EARL HINES, JIMMIE LUNCEFORD, ORAN 'Hot Lips' PAGE i JIMMIE YANCEY.

⁴⁴¹ Entrevista Personal: Alejandro Soler Martínez [València, 26/III/2008] qui aleshores dirigia l'establiment de son pare: '*Electrodomésticos Alejandro Soler*'.

Tanmateix [ja a la fi dels cinquanta i també a començament de la dècada dels seixanta] i gràcies a l'arribada a València d'una part dels avenços tecnològics pel que feia a acústica i noves sonoritats en enregistraments discogràfics, començaren a fer-se conferències al voltant de les noves tecnologies de reproducció de microsolcs així com exhibicions sonores a diverses sales de cinema de la ciutat.

El diumenge 4/I/1959 es presentà a València [Centre d'Estudis Nord-americans] la conferència *Del cilindro de Edison al disco estereofónico* a càrrec de l'especialista català en audioelectrònica, Francisco Vieta; del Cap d'Emissions de Ràdio Nacional d'Espanya a València, José Minguillón; de l'encarregat musical d'establiments electrònics *Surco*, Antonio Mañez i del distribuïdor d'aparells reproductors, senyor Estellés].

Ressenya de la conferència al voltant del 'so estereofònic' celebrada al *Centre d'Estudis Nord-americans* de València.⁴⁴²

<p>Curiosa, instructiva, sorprendente y maravillosa fue a un tiempo la conferencia que ayer por la tarde tuvo lugar en el Centro de Estudios Norteamericanos. Charla o conferencia original hasta por la forma de desenvolverse, ya que la forma expositiva tenía tres facetas: Una grabación, primera y principal, preparada por el especialista en audioelectrónica, de Barcelona, don Francisco Vieta; una intervención en acción, presencia y palabra del jefe de emisiones de Radio Nacional de España en Valencia, don José Minguillón, y, finalmente, un muestrario musical de música de alta fidelidad y de sonido estereofónico con discos y aparatos de la casa comercial <i>Surco</i>, que</p>	<p>ofreció para todas las demostraciones el material conveniente. Allí estaba, sobre la mesa del conferenciante, el cilindro de Edison, inventado en 1877, y que hoy constituye una pieza histórica de gran valor, porque es el primer documento histórico en este proceso que hoy culmina con la sensacional música estereofónica, la última palabra en sonido y en grabaciones, hasta el extremo que todavía no llega al año el tiempo transcurrido desde la consecución de esta conquista científica. Oyendo estas grabaciones se tiene la sensación de lo definitivo, pero no sería extraño que en menos tiempo que el transcurrido desde la invención de Edison, nuestros descendientes, mejor equipados,</p>
---	--

- ▶ “[Trad.]... Escoltant aquestes gravacions hom té la sensació d’allò definitiu, però no caldria estranyar-se que en menys temps que el transcorregut des de la invenció d’Edison, els nostres descendents [millor equipats que no nosaltres] somriuen vostès davant les seues noves conquestes ...”.

El diumenge 18/XII/1960 i també patrocinat per l'establiment d'electrodomèstics *Surco* es celebrà al *Cinema Lys* [en sessió matinal] una audició anomenada *IV Festival del Sonido Estereofónico*. Aquest tipus d'audicions ja comptava amb actuacions en directe a més d'enregistraments més acurats.

⁴⁴² *Levante* [1959]. Diumenge, 4 de gener.

Programa del IV Festival del Sonido Estereofónico [18/XII/1960].

Grups locals en directe:	→ COW-BOYS i BLUE JEANS.
Enregistraments diversos:	→ <i>Scherezade</i> [RIMSKY KORSAKOV-Mercury]. → <i>El retablo de maese Pedro</i> [MANUEL DE FALLA-Columbia]. → <i>Concierto para Organo y Orquesta</i> [G.F.HAENDEL]. → <i>Motete para coro</i> [SCHUTZ]. → Orquestres de música moderna: FRANK CHAKSFIELD, FRANCIS BAY, RAY CONNIF, MANTOVANI, THE DUKES OF DIXIELAND [apropament vers el Jazz primerenc].

IV Festival del Sonido Estereofónico celebrat al Cinema Lys de València.⁴⁴³

Un momento de la magnífica audición de grabaciones con sistema de sonido estereofónico, en el concierto popular ofrecido por Surco, en el cinema Lys, el pasado domingo, a las once y media de la mañana. (Foto Pérez Aparisi)

A començament dels anys seixanta hi eren a la mateixa ciutat de València dos estudis d'enregistrament musical tret d'aquells no reconeguts com a tals i d'altres que gravaven a les mateixes emissores de ràdio [normalment hi solien ser-ne els mateixos tècnics de control de so fora del seu horari de treball].

Els estudis abans esmentats n'eren:

⁴⁴³ *Levante* [1960]. Dimecres, 21 de desembre. Pàg. 2.

<i>Estudios Graymont.</i>	→ Emplaçats a un pis del carrer Garrigues [nº 19] hi on enregistraren [al 1962 i només per a promoció personal que no per a la venda] el grup ELENA Y LOS LOWERS JAZZ a més d'altres cantants i grups locals.
<i>Altre estudi:</i>	→ Situat en altre pis a la cantonada de l'avinguda 'Ramón y Cajal' amb el carrer Jesús. També -al 1962- enregistraren el grup estudiantil LUIS MIGUEL Y LOS 4 Z a. La sessió completà un EP [quatre versions de temes originals] que arribà a ser distribuït sota el segell Parlaphone:.

- ▶ “ ... A l'estudi hi havia un piano vertical que -segons el tècnic d'enregistrament- 'es queia', és adir: tenia les cordes tan gastades que la sonoritat no arribava a l'únic micròfon amb el qual enregistraren, doncs el disc isqué amb una mena d'estèreo fals ...”.⁴⁴⁴

→ Veure Capítol III.1.2: *Actuacions de Jazz*.

A la fi dels anys seixanta, els preus dels microsolcs a les botigues de la ciutat de València anà en augment en paral·lel a un major nivell de vida. Així doncs, els preus mitjans dels diversos suports sonors als establiments *Discotheque* [Adressadors,16]; *Disco Amigo* [San Valero, 9]; *Alapont* [Millares, 8] i *Amigo Disco* [Carniceros, 11] a les acaballes del 1967, eren els següents:

Disc Single.	→ 35 pessetes.
Disc EP [quatre temes].	→ 55 pessetes.
Disc LP.	→ Entre 50/90 [ofertes] i 150/175 pessetes. ⁴⁴⁵

⁴⁴⁴ Entrevista Personal [València, 18/1/07] amb Lluís Miquel Campos González [cantant i productor musical].

⁴⁴⁵ *Las Provincias* [1967]. Diumenge, 10 de desembre. Pàg, 21.

Tot i la millora de les condicions de vida dels valencians, els preus dels discs encara estaven lluny de ser a l'abast de tothom i els feia entrar dintre dels productes venuts sota l'anomenat 'impost de luxe'.

Cap a la meitat de la dècada i per tal de donar una idea de l'ambient musical que es respirava a l'Estat i de la influència del règim franquista pertot arreu [fins i tot al món del disc], s'atorgaren el Premis del Disc pertanyents a l'any 1965 amb el següent resultat [força sospitós, ateses les circumstàncies] aparegut el divendres 8 d'octubre al diari *Las Provincias*:

- ▶ “[Trad.] ... Barcelona, 7 [agència Cifra]: *La palabra de Franco/25 años de Paz* ha estat la guardonada amb el *Primer Premi del Disc*. El jurat -reunit a *Ràdio Barcelona*- revisà més de 2000 discs editats al llarg del darrer exercici [més de 100.000 hores de música]. Altres discs premiats van ser *¡Asturias, patria querida!*; *Antología del Cante Flamenco y Cante Gitano*, discs que seran donats a conèixer a Nova York al Pavelló Espanyol de la Fira Mundial.⁴⁴⁶

El dissabte 7 de desembre del 1968 fou inaugurada la nova botiga i sucursal d'electrodomèstics i -sobretot- de discs *Viuda de Miguel Roca*, propietat de Concepció Martin Mesa [vídua de Miguel Roca Embuena, finat al 1930], situada al passatge Gran Via-Russafa. L'establiment central i d'allò mes espaiós fou bastit a la Plaça de la Reina [inaugurat el 16 de juliol del 1962] tot i que depenia encara d'aquell altre més antic situat al carrer de Sant Vicent [nº 34] inaugurat el 2 de novembre del 1935.

Miguel Roca havia inaugurat el seu primer establiment d'electrodomèstics a la ciutat [al 1920] al mateix carrer de Sant Vicent però al número 48.

- ▶ “[Trad.] ... Aparells electrodomèstics, ràdio, TV i so ..., i tot allò que existeix en discoteca, amb un 'stock' d'enregistraments no superat a Espanya ...”.⁴⁴⁷

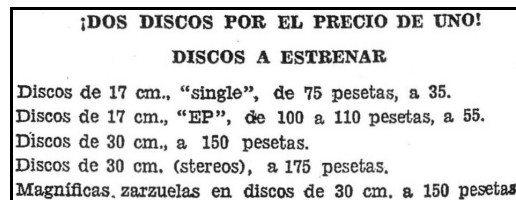
L'augment de les botigues dedicades a la venda de discs provocà -de tant en tant i en benefici dels compradors- períodes de rebaixes de preu degut a la forta competència entre grans establiments venedors i les botigues més menudes de la ciutat, la qual cosa era aprofitada pels aficionats per tal de cercar ofertes i trobar discs de Jazz [alguns -fins

⁴⁴⁶ *Las Provincias* [1965]. Concesión de los Premios del Disco. Divendres, 8 d'octubre. Pàg, 29.

⁴⁴⁷ *Levante* [1968]. Nuevas Galerías Comerciales de Viuda de Miguel Roca. Dimarts, 17 de desembre. Pàg, 35.

i tot- d'importació a un preu més aviat adient per als sous que es pagaven a meitat dels seixanta.

Anunci de l'oferta de discs a l'establiment *Discothèque* on hi és palesa la rebaixa de preus [gairebé el 50%] a més de diferenciar -encara- entre LPs [30 cm] monoaurals i d'estereofònics.⁴⁴⁸

Els diversos establiments de *Viuda de Miguel Roca* foren -sens dubte- punt d'encontre per a aficionats i músics que [al llarg dels anys seixanta] començaren a cercar enregistraments jazzístics a la ciutat atès que ja fou possible trobar-ne gravacions genèriques a les seues prestatgeries degut al gran volum de discs de tot tipus i estils que l'establiment començà a distribuir.

Paràgraf concret de *Una vuelta por el mundo del disco*, article de J.M. Gimeno Tichell.⁴⁴⁹

En las tiendas que he visitado abundan los que tienen pocos años. Elegantes o desgachados, pelos largos o cortos, aprendices, estudiantes. Todos unidos en una misma ilusión. La de adquirir el ritmo que les gusta o que pondrán en el «pick-up» del «guateque» próximo: Los Payos, The Archies, Los Mitos, The Beatles, Fórmula V, Miguel Ríos, Karina, etc. Como fondo musical, en

En un article aparegut el 1969 al diari *Levante* ⁴⁵⁰, l'autor retracta la fesomia, el carès i l'ambient desenvolupat pels joves compradors de discs a una de les botigues més grans de València en la venda de suports musicals [*Viuda de Miguel Roca*, al Passatge Gran Via]. A sota de la capçalera de l'article pot llegir-se una predicció i una distribució musical dels joves valencians a l'hora d'escollar o de ballar:

⁴⁴⁸ *Levante* [1968]. Diumenge, 4 de gener. Pàg, 14.

⁴⁴⁹ *Levante* [1969]. 6 de desembre. Pàg, 10.

⁴⁵⁰ *Gimeno Tichell, J.M. - Levante* [1969]. Ambientes: 'Una vuelta por el mundo del disco'. 26 de desembre. Pàg, 10.

- ▶ “[Trad.] ... Un tipus de música desapareixerà quan els que ara tenen 18 anys es convertisquen en quarantins ...”.
- ▶ “... Anglesa [música] per a escoltar, francesa per a ballar ...”.

No obstant l’augment de les vendes i l’ambient més productiu que la indústria fonogràfica arrossegà pel que feia a desenvolupament cultural [a més de potenciar el mercat artístic], no seria fins la fi de la dècada dels setanta quan la demanda interior per part del nou organigrama musical valencià bastit aprofitant el canvi polític arreu del país deparà la posada en marxa dels primers estudis d’enregistrament professionalitzats.

Tabalet Estudis va veure la llum aprofitant la cambra i la planta baixa d’una casa d’horta al poble d’Alboraia. Amb uns mitjans tècnics adients a l’època, començà a enregistrar cap a la fi del 1977 amb un equip administratiu format pels socis fundadors:

- Lluís Miquel Campos [LLUÍS MIQUEL I ELS 4 Z].
- Natxo Carreras.
- Àfrica Pons.

L’estudi disposava d’una sala de gravació gran [amb un piano mitja cua *Yamaha C-3*] i diverses cabines menudes destinades al doblatge de pel·lícules, anuncis publicitaris i sèries per a televisió. De fet, un dels motius per a la creació de *Tabalet Estudis* a València fou la propera posada en marxa [a començament dels anys vuitanta] de l’ens autonòmic *Radio-Televisió Valenciana*, del qual el món de l’audiovisual valencià esperava nodrir-se -en bona part- laboralment.

Fins el 1978, *Tabalet Estudis* no estigué operatiu del tot i des d’aleshores ha estat un dels referents al món de l’audiovisual valencià.

Una mica més tardana fou la posada en marxa dels *Estudios de Grabación Pertegas* dirigits per ENRIQUE PERTEGÀS i FERNANDO ROMERO [membre del DUO HUMO, produïts pel cantant NINO BRAVO fins la seua sobtosa mort]. Situats primer al barri d’Orriols de València i -mesos després- a Xirivella [Horta Sud] on disposaren d’estudis més espaiosos i de tècniques més modernes.

El primer disc enregistrat i editat a *Tabalet Estudis* fou *Humitat relativa* [gravat al 1977 però distribuït a les primeries del 1978], primer treball discogràfic del cantautor valencià REMIGI PALMERO.

Als anys vuitanta [de meitat endavant] es feren a *Tabalet Estudis* els primers enregistraments de discs de Jazz fets a València i per a músics valencians, fet només a ressenyar de manera puntual atès el termini cronològic de la tesi.

Dos anuncis de *Estudios de Grabación Pertegas* [a les dues adreces on va romandre] oferint tot tipus de serveis vers els possibles clients del nou món de l'audiovisual valencià ⁴⁵¹ i ⁴⁵².

El 14/XII/1979 es crea el segell valencià *Anec-Discs*, recolzat per músics i artistes valencians diversos provinents dels camps de la Música Popular i del Rock però cap d'ells mai hi havia interpretat Jazz:

- LLUÍS MIQUEL CAMPOS [ELS QUATRE Z].
- CARRAIXET.
- AL TALL.
- FÈLIX ESTOP.
- TICA GRAU.
- LLUÍS EL SIFONER.
- PACO MUÑOZ i
- Toni Mestre [periodista].

⁴⁵¹ *Cartelera Túrria* [1978]. Setmana del 16-22/X. N° 767.

⁴⁵² *Cartelera Túrria* [1981]. Setmana del 29/XII-4/I. N° 882.

Anec-Discs fou el primer intent corporatiu per tal de no dependre de l'aparell discogràfic nacional [arrelat a Madrid i a Barcelona] a l'hora de desenvolupar produccions discogràfiques fetes al País Valencià.⁴⁵³

⁴⁵³ Les primeres produccions sorgides sota el nou segell 'Anec-Discs' van ser: *Quan el mal ve d'Almansa* del grup Al Tall i el disc de nadalenesques *Nadal Valencià* de Toni Mestre i Lluís El Sifoner. ---N. de l'A.

III.2 ANYS SETANTA i 1981.

PREÀMBUL

- Canvi a les estructures socials i econòmiques del país. L'arribada d'un sistema democràtic [1977] allibera el món cultural de les premisses coaccionadores del règim franquista i el Jazz pot gaudir del reconeixement que fins aleshores no hi tenia dintre de la societat.
- L'ambient cultural intentà establir mitjans per tal de poder desenvolupar millor una tasca que estiguera envoltada d'una conjuntura social adient. El primer intent de programació jazzística continuada serà dut a terme pel club de Jazz *Tres Tristes Tigres* [1977/79] i -amb l'ajut de les primeres institucions democràtiques del País Valencià- es programen festivals i cicles de Jazz puntuals: Jazz Festival 77'; I i II Festival Internacional 'Jazz a València'; actuacions d'Stan Getz Quintet i Bill Evans Trio i d'altres.
- Establiments menuts ubicats en zones d'oci conegudes [cafès o 'pubs'] s'anuncien com a 'sales d'audició' i comencen a programar actuacions de grups Jazz sorgits a la ciutat.
- Apareix la fusió Jazz-Rock, la qual esdevindrà en un canvi conceptual en alguns músics valencians que -al cap de pocs anys- seràn tocant Jazz de manera quasi continuada.
- Primeres escoles i centres educatius a València on els músics poden formar-se sota el llenguatge jazzístic i distribució dels quaderns de partitures d'estàndards *Real Book*.
- Primeres actuacions, repertori i desenvolupament musical dels dos grups capdavanters al Jazz local de la dècada: Triple Zero Trio i València Jazz.
- Intents de difondre el Jazz als estaments oficials d'ensenyament musical i compositors locals interessats en el Third Stream. Anàlisi harmònic de *Pensado en Jazz* [E. Montesinos].
- *Perdido Club de Jazz* [1980-1995] com a continuador de la tasca iniciada per Tres Tristes Tigres i assoliment del fet jazzístic a València ciutat. Programació estable i presència habitual de músics de ressò. Continuitat musical i d'aprenentatge per als intèrprets valencians que començaven a interpretar estàndards de Jazz.
- Cronologia de les actuacions jazzístiques presentades a la ciutat.

A la dècada dels setanta començà la consolidació de grups i locals estables de Jazz amb músics valencians.

Els fets més destacats van ser:

→ Canvi cultural pel naixement de la democràcia espanyola, després de la mort de Franco [20/XI/1975].
→ Primers intents de programació estable a la Sala Studio [principalment] i al Col·legi Alemany [de manera intermitent].
→ Obrint el camí cap al Jazz: Grups de Fusió Jazz-Rock.
→ Proliferació de sales d'audició incloent jazz: <i>Gent, Café Concert, Barro, Hippopotamus, Pub Senior</i> .
→ Grups estables de Jazz a València: TRIPLE ZERO i VALÈNCIA JAZZ TRIO.
→ Jazz als estaments oficials: Third Stream [Tercer corrent] a València: EDUARDO MONTESINOS [1972], JOSÉ NIETO [1974] i ENRIQUE LLÀCER 'Regolí' [1979]
→ Inauguració de TRES TRISTES TIGRES(1977).
→ Es generalitza l'oferta de concerts de Jazz a València.
→ Inauguració de PERDIDO CLUB DE JAZZ [1980].
→ FESTIVALS INTERNACIONALS 'JAZZ A VALÈNCIA' [edicions 1980 i 1981].

-III.2.1 Canvi cultural: naixement de la democràcia espanyola.

El 20 de març del 1970 el govern de Franco fixà el salari mínim en 120 pessetes i el mensual en 3600 pessetes⁴⁵⁴, la qual cosa feia preveure una millora substancial al nivell de vida del valencià mitjà tot i tenir per davant una de les dècades més fluctuants a nivell econòmic que s'hagen conegut als països occidentals.

Els avenços econòmics aconseguits a la dècada dels seixanta donaren pas a anys d'incertesa a tots els nivells.

Arreu del món es demanava un canvi a la dictadura espanyola i l'executiu franquista respon amb períodes de suspensió de l'anomenat 'Fuero de los españoles' [una mena d'estat d'excepció continuu]. Tot i això, la vida cultural anà enriquint-se encara que a poc a poc.

A diversos cercles musicals juvenils [entitats culturals, societats musicals, etc.] hom començà a escoltar música arribada de més enllà dels Pirineus en detriment d'aquella altra feta a Espanya i de la qual el règim feia ostentació fent ús de principis estètics i morals que -tot i ser a començament dels anys setanta- encara rebutjaven qualsevol novetat aliena sempre sospitosa de maniqueisme traïdor vers el govern establert per la força des del 1939.

La por vers els estaments repressius del govern franquista -encara palesada a moltes capes de la societat civil- donà indicis d'esvair-se davant els avenços dels nous temps. A València hom demanava un canvi el més aviat possible i -la majoria de vegades- el pols del dia a dia res tenia a veure amb les consignes que el govern [via televisió, ràdio o premsa escrita] feia arribar a la població.

Malgrat no significar un perill manifest, el Jazz fou considerat -de nou- nociu per als oïdors com llavors havia estat als anys de postguerra. El temor del règim davant qualsevol canvi 'no controlat' a la societat, d'allò 'desconegut' [el Jazz -com a art reflexiu i revulsiu de costums- hi era] implicava el reconeixement de la seua pròpia ignorància.

Totes aquelles passes plenes d'obstacles significaven una pas enrere, una mena de 'declaració de guerra a la cultura' que llavors començava a reviscolar, un front comú de la col·lectivitat artística nacional a combatre [pintors, escultors, músics, actors,

⁴⁵⁴ *Las Provincias* [1970]. Dissabte, 21 de març. Pàg. 1.

escriptors, col·lectius considerat perillosos al seu conjunt tret d'aquells altres addictes al règim] és a dir: els anys setanta van significar el detonant i punt de sortida per als esdeveniments socials que arribarien començada la segona meitat de la dècada i que afectarien el conjunt de la societat espanyola:

Canvis socials a la primera meitat dels anys setanta:

→ Onerosa sorgida de la crisi petrolera mundial del 1973.
→ Primeres grans borses de treball a l'atur.
→ Mort de Franco [20/XI/1975].
→ Inestabilitat social i política [primers anys de la democràcia], etc.
→ Les noves corrents culturals estaran allunyades de les premisses estètiques dels anys seixanta.

Tal i com succeí a la dècada dels seixanta, el món de la cultura va comprometre's davant el binomi 'cultura = llibertat', entenent per cultura aquella 'no oficial' i no imposada pels estaments oficials del règim, trets culturals bastits a sobre una sèrie de tòpics que -malgrat el pas del temps- a hores d'ara encara arrosseguem.

Cultura 'no oficial' era aquella altra oberta i moderna davant el ventall de possibilitats que ens oferia la transmissió i l'intercanvi de coneixements, sobretot amb els nostres veïns del nord, paradigma dels avenços del segle i de la modernitat negada al país i tendència més coherent amb els temps que llavors es vivien.

Pel que feu al fet musical en concret, allò que permeté acollir diversos esdeveniments musicals simptomàtics del canvi que la majoria de la societat demanava encara tardarien a arribar.

A la dècada dels seixanta s'havien produït poques actuacions de Jazz a la ciutat de València: TETE MONTOLIU, PEDRO ITURRALDE, ..., etc., i hom desitjava una millora substancial als cercles polítics que permeteren fer ús de la llibertat també a l'hora d'escollir quin tipus de cultura volia gaudir-se.

Des de meitat dels seixanta fins la mort de Franco [la matinada del 20 de novembre del 1975] van anar succeïnt-se -de manera espaiada i sempre sota circumstàncies justificades davant els estaments oficials- les visites d'alguns músics internacionals partint -principalment- de les iniciatives sorgides des de l'Institut Alemany de València així com de l'empresa promotora d'espectacles Studio SA, aleshores musicalment assessorada pel crític de *Cartelera Túrria*, Antonio Vergara.

Tot i això, el període que abasta des del 1970 fins ben entrat el 1973 pot ser considerat -pel que fa al present treball- com a poc profitós [gairebé, desert] doncs el Jazz no va ser a la ciutat de cap de les maneres. La suposada millora econòmica no va redundar en beneficis culturals significatius i els pocs avenços que es palesaven al món intel·lectual del país [a la seua majoria, antidictatorial] deixaven entreveure una major fiscalització per part del règim franquista temor de perdre parcel·les de poder davant una societat que avançava més de pressa que no la jerarquia política que ja hi era adonant-se del seu fi com a règim.

A la sala/teatre de la *Societat Coral 'El Micalet'* començaren a oferir espectacles que airejaven l'ambient tènol imposat per la situació política [ambigua i gens aclaridora davant l'avenir].

La nit del 21/X/1970, sis pintors valencians [Miguel Angel Rios, "Uiso" Alemany, Vicente Cortina, Horacio Silva, Vicente Peris i Moreno] realitzaren un mural sobre un llençol de 60 metres quadrats penjat a l'escenari de la sala del teatre mentrestant un quartet de músics 'de fusió' tocava cara al públic [ensems es produïa l'acció pictòrica] improvisant a sobre una cadència harmònica abans establida. Aquesta 'experiència' [o 'hàpening']⁴⁵⁵ fou un veritable esdeveniment artístic a la ciutat i formava part de l'anomenat Moviment Mundial d'Integració de les Arts:

- ▶ "... Moviment mundial d'integració de les arts i participació del públic mentrestant es realitza l'obra. Bona nova per a la nostra ciutat atès que inicia una sèrie d'experiències que aquest grup inquiet pensa fer sovint davant del públic ...".⁴⁵⁶

Les prohibicions d'actes culturals no oficialitzats hi eren a l'ordre del dia:

⁴⁵⁵ Hàpening: → manifestació artística i teatral caracteritzada per la desaparició de la distinció tradicional entre artistes i espectadors.

⁴⁵⁶ *Levante* [1970]. 25 d'octubre.

→ Exposicions de pintura on hom poguera raonar o congregar-se amb altres persones amb parers semblants.

→ Conferències allunyades de l'estètica biogràfica/historicista imposada anys arrere als personatges amb carés 'edificant i paradigma de virtuts' escollits pel règim franquista.

→ Concerts de música contemporània [moltes vegades programats sota altres noms o en cicles més o menys encoberts].

És a dir: a la dècada dels setanta qualsevol fet cultural que comportara riscos i suggerira novetats a qualsevol ordre era sospitós i el Jazz encara ho era més per ser una música aliena tot i que a nivell de les primerenques connexions comercials amb la resta del món tanmateix donava Jazz que unes olimpíades. Així doncs, als diaris locals podia llegir-se l'anunci de la companyia aèria 'Swissair' oferint viatges arreu del món. Entre les diverses destinacions presentades per l'aerolínia hi havia la següent:

- ▶ “[Trad.]... ‘Swissair’ presenta els esdeveniments mundials de més interès per als homes de negoci i professionals espanyols ...”.
- ▶ “... Festival de Jazz de Montreaux [Suïssa, del 16 al 29 de juny del 1972] ...”.⁴⁵⁷

Oferta generosa però gens a l'abast de les economies mitjanes dels valencians de començament dels setanta, tot i que aquest anunci fou un punt d'inflexió a la publicitat quotidiana apareguda als diaris locals tenint en compte el tipus de destinació presentada [comparava el Festival de Jazz amb la celebració dels Jocs Olímpics de Munic a l'agost del mateix any] dintre del carés retrògrad als mitjans de comunicació espanyols del tardà règim franquista.

⁴⁵⁷ *Las Provincias* [1972]. Dimecres, 31 de maig. Pàg. 14.

El món musical no era aliè a la conjuntura social i política que arrossegava el país davant l'esperança d'un canvi de rumb a l'ideari polític del govern de Franco, canvi que no es produiria fins passada la mort del general en novembre [20] del 1975.

No obstant l'aturament a la societat que la dictadura provocava amb la seua línia continuista i repressora, el fet musical avançava -a empentes i redolons- tot i que el Jazz estigué absent de les cartelleres valencianes durant vora tres anys. No obstant això, qualsevol novetat musical que ens arribara [fins i tot del camp clàssic] era ben rebuda i considerada un esdeveniment cultural de primer ordre.

El dijous 18 de febrer del 1971, l'ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA dirigida per LUIS ANTONIO GARCIA NAVARRO ⁴⁵⁸ estrenava al *Teatre Principal* -en versió orquestral- una de les obres emblemàtiques del segle XX: *La consagració de la primavera* [IGOR STRAVINSKY, estrenada a París el 29/V/1913]. L'obra del compositor rus compartí programa amb la *Simfonia n° 40 en Sol menor KV 550* de W. A. MOZART i a la crítica de l'esdeveniment pot llegir-se el següent -i justificat- lament per la tardança en l'estrena a la ciutat i la manca de modernitat i de posada la dia dels estaments musicals locals:

- ▶ “[Trad.] ... Enrojola una mica pensar els anys passats des de la seua estrena a París ...”.⁴⁵⁹

L'antic *Cinema Princesa* [carrer Moro Zeit, al barri del Carme] restà convertit en *Teatre Princesa* des del divendres 15/X/1971. Al començament es dedicà a programar revistes musicals però seria també escenari -al llarg de la dècada- de nombrosos concerts de Rock, Blues i de figures de Jazz significatives. Un incendi [febrer del 2009] destruï l'edifici ja en runes.

El divendres 28 i el dissabte 29/II/1972 actuà a la *Sala Studio* el guitarrista de Jazz i cantautor català FRANCESC PI DE LA SERRA. Atesa la minvada oferta cultural que llavors patia la ciutat, el preu per veure el músic fou rebaixat a cinquanta pessetes. A la crítica dels recitals es fa esment de la importància de PI DE LA SERRA com a guitarrista doncs no hi era corrent trobar bons instrumentistes entre els cantants:

⁴⁵⁸ Luis Antonio Garcia Navarro [Xiva/La Foia de Bunyol, 30/04/1941 - Madrid, 30/04/2001]. Director titular de l'Orquestra Municipal de València des del 30/04/1970 fins el 15/12/1973.

⁴⁵⁹ López-Chavarri Andújar, Eduardo - *Las Provincias* [1971]. Diumenge, 14 de febrer.

- ▶ “[Trad.] ... La guitarra no sols és acompanyant sinó també col·laboradora d’aquestes cançons i el seu intèrpret sap realitzar amb ella -rítmicament i efectivament- els seus temes ...”.⁴⁶⁰

La minvada però creixent potencialitat econòmica de la ciutat de València començà a comptar per als fabricants d’instruments, els quals sols relegaven les demostracions dels seus articles per a la ‘Feria Muestrario Internacional de València’ i sempre pensant en el potencial bandístic que no amb altre tipus de música.

Així, el bateria JOE MORELLO ⁴⁶¹ [veritable llegenda del instrument per haver-hi tocat -entre altres mèrits artístics- durant molts anys al DAVE BRUBECK QUARTET] vingué de nou a València [1973, *Edifici Aliatar* -a l’avinguda del Cid-] per fer una demostració de la marca de bateries *Ludwig*. La sala hi era de gom a gom [sobretot bateries, percussionistes i altres músics locals].

Imatges de JOE MORELLO explicant i fent demostracions tècniques per als bateries dels països que visitava.

Vam ser nombrosos els músics locals que hi érem asseguts a la sala escoltant o guaitant al llarg de la demostració del bateria. MORELLO feu bromes gesticulant -que no parlant- atès que de seguida se n’adonà que poca gent li seguia el seu discurs en anglès, tot i que era acompanyat per un traductor.

⁴⁶⁰ López-Chavarri Andújar, Eduardo - *Las Provincias* [1972]. ‘Recital de Pi de la Serra en Studio. Dissabte, 29 de gener. Pàg, 32.

⁴⁶¹ Joe Morello [Springfield/Massachussets, 17/VII/1929]. Bateria. [*Take Five* i *Blue Rondo à la Turk*]. Als 15 anys deixà de costat el violí i començà a estudiar percussió amb Joe Sefcik i George Lawrence Stone [autor del llibre de percussió *Stick Control for the Snare Drummer*]. Tocà amb Johnny Smith, Tal Farlow, Stan Kenton, Phil Woods, Sal Salvador, Marian McPartland, Jay McShann, Art Pepper i Howard McGhee i rebutjà tocar en les big bands de Benny Goodman i Tommy Dorsey. Al 1955 formà part del Dave Brubeck Quartet, amb els quals romangué fins el 1968 enregistrant vora 60 àlbums. Entre els seus alumnes destaquen: Danny Gottlieb, Max Weinberg, Patrick Wante i Rich Galichon. És autor de diversos mètodes [*Master Studies*, Modern Drummer Publications]. Elegit molts anys com a millor bateria per la revista ‘Modern Drummer Magazine’s Hall of Fame’.

El músic nord-americà feu burla de la música Rock, de la suposada sordesa dels seus músics i de la grandària dels amplificadors dels guitarristes. Feu servir acompanyaments de temes amb esquemes rítmics més o menys coneguts pels assistents. A sobre la base del tema *Take Five*, JOE MORELLO tocà vora 20 minuts fent tot tipus de variacions a sobre el compàs de 5/8, la qual cosa feu que tothom aplaudírem una bona estona. Passats al torn de preguntes, pocs dels presents s'atreviren a preguntar-li [totes les qüestions eren al voltant d'aspectes tècnics de l'instrument que no musicals] i només un d'ells ho feu en anglès i -concretament- sobre un tipus d'exercici desenvolupat pel mateix MORELLO, es tractava del professor del Conservatori de València, ROBERTO CAMPOS FABRA.

→ Veure Capítol III.4.1: *Dissertacions i ensenyaments al voltant de la percussió jazzística: Roberto Campos Fabra.*

Malgrat no tenir res a veure amb el Jazz, el cantant valencià NINO BRAVO ⁴⁶² arribà a enregistrar a un dels seus primers L.Ps, una versió -cantada en castellà- de l'estàndard *All the things you are* [O.HAMMERSTEIN - J.KERN] titulada en castellà *Eres todo cuanto quiero*. El cantant fou també productor d'altres artistes i formacions locals no massa ben vistos pel règim franquista, així el DUO HUMO.

El diumenge 19/III/1972 [dia central de les festes falleres] NINO BRAVO oferí un concert-recital al mateix *Teatre Principal* de València acompanyat d'una mena de big band local creada per a l'ocasió. La formació estigué dirigida pel músic català MANUEL GAS, un dels pianistes representants del Jazz català de la fi dels cinquanta i començament dels seixanta [al costat de FRANCESC BORRULL, LUCKI GURI i RICARD MIRALLES, a més de TETE MONTOLIU] qui -poc després- seria director musical a Espanya del segell *Polydor*.

Com a col·laboració especial en la interpretació d'alguns temes del cantant hi era el pianista valencià -arrelat a Madrid- JESÚS GLUCK, un dels primers membres del CONJUNTO HOT DE SOLISTAS [formació esqueixada de l'ORQUESTRA SINFÓNICA DE JAZZ DE RADIO-VALÈNCIA de BLAS SALES a la fi dels cinquanta]. Cal suposar que els arranjaments

⁴⁶² Nino Bravo [Aielo de Malferit/La Vall d'Albaida, 3/VIII/1944 - Villarubio/Conca, 16/IV/1973]. Cantant. Iniciador d'un estil interpretatiu melòdic molt personal que deixaria empremta i escola després de la seua malaurada i sobtosa mort. ---N. de l'A.

de GAS per al concert [atesa l'alçària de l'esdeveniment, el canvi de mentalitat musical que ja es palesava a molts músics locals i tot i ser destinats per a un cantant 'melòdic'] aconseguirien un mínim de qualitat estructural i tindrien en compte per a quin tipus de formació anaven a ser escrits. A la premsa local aparegué una ressenya menuda del concert però cap crítica musical.⁴⁶³

⁴⁶³ *Las Provincias* [1972]. 'Recital de Nino Bravo para la Agrupación Provincial de Radio y Televisión'. Dimarts, 21 de març. Pàg. 37.

-III.2.2. Primers intents de programació estable de Jazz a valència.

La presència del Jazz germànic a la dècada dels seixanta [JOSEPH 'Pepsi' AUER, SPREE CITY STOMPERS] havia obert el camí vers noves actuacions del gènere, tot i que la vessant cultural de la institució germànica abastava altres estils i formes sempre amb la necessitat d'afegir novetats culturals contemporànies a la societat valenciana, llavors prou endarrerida. Així -als concerts de música clàssica- es programava un altre tipus de música allunyada dels nostres escenaris. L'obra d'autors contemporanis alemanys [com ara KARLHEIZ STOCKHAUSEN] hi era present a la graella cultural valenciana.⁴⁶⁴

-Nürnberg Jazz Colegium.

Gràcies a la iniciativa cultural de l'Institut Alemany de València, actuaren a la ciutat al llarg de la dècada dels setanta els músics del NÜRNBERGER JAZZ COLLEGIUM i el pianista JOACHIM KUHN [ASSOCIATION PC].

El dimecres 10/II/1973 [a les 10,30 hores] actuà al *Saló d'Actes del Col·legi Alemany* [carrer Jaume Roig, 14-16] el quartet NÜRNBERGER JAZZ COLLEGIUM [representants del 'Third Stream' alemany] amb el següent programa:

<i>Appuntamento.</i>	Per a Jazz combo.
<i>Mobile II.</i>	HANS ULRICH ENGELMANN. Per a clarinet i piano.
<i>Triplum.</i>	Per a Jazz combo.
<i>Tres peces per a clarinet i piano.</i>	IGOR STRAWINSKY.
<i>Trostmusik für Arrestaten.</i>	Per a Jazz combo.
<i>Diàleg per a clarinet i piano.</i>	WERNER HEIDER.
<i>Solfeggio.</i>	Per a Jazzcombo. ⁴⁶⁵

⁴⁶⁴ Pedro Espinosa [Piano. Las Palmas de Gran Canaria, 1934]. Obres de Karlheinz Stockhausen. Col·legi Alemany [19,30 hores]. *Las Provincias* [1972]. Dimecres, 12 d'abril. Pàg, 37.

⁴⁶⁵ *Las Provincias* [1973]. 'Jazz en el Colegio Alemán'. Dimecres, 9 de gener. Pàg, 32.

A una entrevista feta al director del quartet [WERNER HEIDER] per un cronista local aquell respon al següent:

- ▶ “[Trad.] ... [S. B.] Pot encaixar bé el Jazz -música d’improvisació- amb la mentalitat germànica? ...”.
- ▶ “... [W.H] Res té a veure. És qüestió d’aptituds. Milions d’americans no tenen eixa sensibilitat que el Jazz exigeix i -vés per on- hi haurà de japonesos magnífics fent Jazz ...”.⁴⁶⁶

-Quarta actuació de Tete Montoliu a València.

Al juny del 1973 [dies 2 i 3], el pianista TETE MONTOLIU feu la seua quarta actuació a València [segona en solitari] al *Saló d’Actes del Col·legi de les Mares Escolàpies* [Avda. Ferran el Catòlic, 23/Erudito Orellana, 7] tocant un piano de mitja cua de la marca francesa *Chassaigne Frères*, instrument que encara roman al col·legi.

Anunci i fotografia promocional de TETE MONTOLIU davant el quart concert a València del pianista a celebrar en un escenari gens habitual al món del Jazz [*Las provincias*, divendres 1/VI/1973. Pàg, 37].

Degut al desert jazzístic existent a la ciutat, l’actuació de MONTOLIU vingué precedida de força expectació.

Al diari *Las Provincias* ⁴⁶⁷ i a peu de foto, es feu una ressenya introductòria del gènere [primer] i del músic [després] fent esment de la brillant trajectòria com a músic de Jazz de MONTOLIU a nivell nacional i internacional.

⁴⁶⁶ Barber, Salvador - *Las Provincias* [1973]. ‘La ciudad, al paso: entrevista a Werner Heider’. Dijous, 11 de gener. Pàg, 12.

Cal suposar que sota les sigles que signaven l'article [A.V.] hi era el crític de la *Cartelera Turia* Antonio Vergara, coneixedor del tema i -aleshores- un dels primers impulsors del Jazz a València des de les pàgines de la cartellera.

Després de la primera actuació al col·legi d'escolàpies, el pianista és entrevistat per Salvador Barber i respon a una de les qüestions proposades pel periodista:

- ▶ “[Trad.] -S. Barber: ... El Jazz que té tant d’inspiració, d’improvisació, permet l’intèrpret ser fidel a l’autor? ...”.
- ▶ “-T. MONTOLIU: ... Si de cas es tenen aptituds d’igual manera pot fer Jazz un blanc, un negre o un marró. En Jazz, el compositor crea, l’intèrpret recrea ...”.⁴⁶⁸

Una setmana abans del concert, la *Cartelera Túrria* ⁴⁶⁹ fa una remembrança del pianista de la mà d’Antonio Vergara tot preparant l’audiència i on destaquen paràgrafs citats del mateix MONTOLIU, tal com una declaració de principis jazzístics:

- ▶ “[Trad.] -T. MONTOLIU: ... No hi és escoltant els grans músics com s’aprèn, sinó tocant amb ells, al seu costat. Ells m’han fet comprendre l’autèntica filosofia del Jazz, el vertader esperit d’aquesta música la qual sempre m’havia subjugat -tanmateix- sense entendre-la massa ...”.

A la crítica d’Eduardo López-Chavarri Andújar es fa esment de la desimboltura conceptual de l’intèrpret així com de la seua inventiva, del Swing exacte al fraseig pianístic i de la sensació d’espontaneïtat, elements -tots ells- fonamentals per a qualsevol jazzman tot i que a la ressenya no cita cap estàndard interpretat pel pianista.

Malgrat contenir la ressenya periodística elements lingüístics semblants al lèxic fet servir a les crítiques de música clàssica, el descobriment ‘en viu’ d’un pianista com MONTOLIU serví de revulsiu davant prejudicis i tòpics al voltant del Jazz eixamplats al nostre país al llarg d’anys de sequera musical.

⁴⁶⁷ A.V. - *Las Provincias* [1973]. ‘Espectaculos-Música- Espectaculos: Tete Montoliu actuarà en València el sabado’. Divendres, 1 de juny. Pàg. 37.

⁴⁶⁸ Barber, Salvador - *Las Provincias* [1973]. ‘La ciudad, al paso: entrevista a Tete Montoliu’. Diumenge, 3 de juny. Pàg. 14.

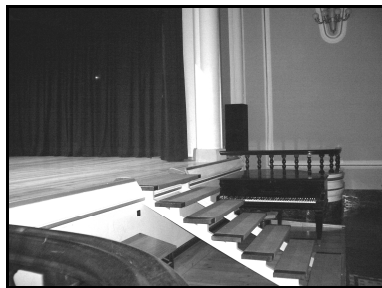
⁴⁶⁹ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1973]. ‘Tete Montoliu, en València. Conciertos organizados por Studio’. Setmana del 4 al 10 de juny. N° 469.

Crítica del concert de TETE MONTOLIU feta per Eduardo López-Chavarri Andújar⁴⁷⁰ i Escenari Saló d'Actes de les Mares Escolàpies de València i piano *Chassaigne Frères* de mitja cua .

Recital de jazz por el pianista Tete Montoliu, para Studio

Luchando con un instrumento bien pobre tocó anoche para Studio, en el colegio de las MM. Escolapias, el pianista de jazz Tete Montoliu; éxito grande, tanto por la asistencia que colmó la sala como por las ovaciones que premiaron una actuación, cálida, brillante, llena de aciertos. Con su recital Studio abre, prometedoramente una futura atención al jazz que aquí, todo hay que decirlo, no ha tenido consecución pese a las empresas entusiastas que plantearon aficionados micaleteros, del Suizo, etcétera; Studio anoche anunció que más tarde, tras el arranque de Montoliu vendrían las actuaciones de Iturralde, Lou Bennet, etcétera. Anoche el éxito fue estimulante; y bien justo puesto que nuestro «jazzmen» se desenvolvió con soltura, gracia e inventiva, redondeando unas interpretaciones en las que una técnica domada, fácil, dio cauce a unas

versiones dotadas de intuición, redondez y cálida elegancia para reelaborar y recrear viejos temas a través de una formulación pianística y de estilo llena de poder, sabiduría, maestría y recursos. Melodías de muy diverso origen, toques «folk» de melodías entrañables catalanas, equilibrio expositivo y color en las variaciones, tacto y equilibrio para no hacer peligrar el edificio sonoro, «swing» preciso y exacto (tan difícil siempre, lo mismo en un «rubato» chopiniano que en un melisma flamenco o aquí en las combinaciones aleatorias que no desvirtúan la base de la estructura sonora); fraseo y sensación de espontaneidad, todo sumó un recital muy atractivo que gustó mucho al joven auditorio de Studio y así lo demostró tributando a Tete Montoliu ovaciones largas, bien expresivas.
E. L.-CH. A.

-Setmana de Jazz a Studio SA.

A l'octubre del mateix 1973, Vicente Vergara [gerent d'Studio S.A.] anuncia la programació d'una *Setmana de Jazz*⁴⁷¹ a celebrar a la mateixa *Sala Studio* [carrer Taquígraf Martí, 4] amb l'actuació [per primera vegada a València] de:

Dies 9,10 i 11 d'octubre/1973	→ LOU BENNETT	[orgue].
	AL JONES	[bateria]

⁴⁷⁰ López-Chavarri Andújar, Eduardo - *Las Provincias* [1973]. 'Recital de Jazz por el pianista Tete Montoliu para Studio'. Diumenge, 3 de juny. Pàg, 36.

⁴⁷¹ Barber, Salvador - *Las Provincias* [1973]. 'La ciudad, al paso: entrevista a Vicente Vergara'. Divendres, 5 d'octubre. Pàg, 13.

Dissabte 13 d'octubre/1973.	→ JOHNNY GRIFFIN [saxòfon]. TETE MONTOLIU [piano]. ERIC PETER [contrabaix] ADRIÀ FONT [bateria]
--------------------------------	--

Cartells anunciadors de la 'Semana de Jazz' presentada per Studio S.A. [Cartelera Túrria, setmana 8-14/X/1973. N° 507 i Las Provincias, divendres 5/X/1973. Pàg. 13].

CONCIERTOS DE JAZZ
Venta anticipada de localidades
en STUDIO, Martí, 4

SEMANA DE JAZZ
GRANDES FIGURAS OFRECERAN
AUDICIONES EN STUDIO
Importantes proyectos de carácter cultural
La semana próxima con una serie de audiciones dedicadas al jazz, a cargo de importantes figuras, comenzará Studio sus actividades del presente curso, con un ambicioso esque- El sábado, día trece, a las siete de la tarde y once de la noche, será un cuarteto, quien ofrezca las audiciones. Lo forman, Johnny Griffin —saxo tenor— Tete Montoliu —piano—

Días 9, 10 y 11 de octubre, a las 10'45 noche
LOU BENNET (órgano)
Al Jones (batería)

Día 13, a las 7 tarde y 11 noche
JOHNNY GRIFFIN (saxo tenor)
TETE MONTOLIU (piano)
Eric Peter (bajo)
Adrià Font (batería)

Tot i que els concerts de BENNETT i JONES arribaren a celebrar-se, no passà el mateix amb l'esperada actuació del quartet de JOHNNY GRIFFIN acompanyat per TETE MONTOLIU doncs el aleshores governador civil de la província [Enrique Oltra Moltó] prohibí el que -possiblement- haguera estat l'esdeveniment jazzístic més important mai succeït a la ciutat fins aleshores.

L'excusa donada pels estaments polítics encarregats del tancament temporal de la Sala Studio per tal d'impedir la celebració del concert fou d'indol administratiu, tot i que per als encarregats d'Studio S.A. tenia un carés eminentment polític: el Jazz com a trencador de l'ordre establert i perill per a la societat benpensant dels darrers anys del franquisme.

De la suspensió del concert no aparegué cap ressenya a la premsa local tret d'una ressenya a la *Cartelera Túrria*.

- ▶ El concert de JOHNNY GRIFFIN i TETE MONTOLIU a la sala 'Studio' [octubre, 1973] fou prohibit en represàlia per les activitats democràtiques d'Studio SA. El saxofonista marxà a l'endemà camí d'Alemanya on aleshores romania tot repartint el seu treball al llarg del continent Europeu que no als Estats Units. Camí de l'aeroport diuen els seus acompanyants [entre ells el crític de *Cartelera Túrria*, Antonio

Vergara] que es dedicà a xiular el pasdoble *Valencia*, tocat i après per ell quan era a la banda militar a Hawai on feu el servei militar.⁴⁷²

Dies després de la suspensió, l'organista LOU BENNETT [romanent encara a València] feu unes declaracions al periodista Salvador Barber [*Las Provincias*] molt significatives pel que feia a la idea de Jazz a Espanya, a Europa [comparant-la amb els Estats Units] i al gènere musical com a forma de vida.

Entrevista -sense signatura- a l'organista LOU BENNETT on el músic parla del fet musical als Estats Units i la bona acollida rebuda a Europa [*Las Provincias*, divendres, 19/X/1973. Pàg. 15].

LOU BENNETT:
«España e Italia, donde hay más afición al jazz, en Europa.»
«En Estados Unidos, el artista es movido como una marioneta por los intereses comerciales.»

-Y, en América, ¿no actúa en Estados Unidos?
—No. Prefiero Europa. En Estados Unidos el jazz se ha hecho muy comercial. Tan comercial que el artista es movido como una marioneta, por los intereses de los empresarios. Eso a mí, no me gusta. En Europa, también hay comercialidad, pero junto a ella, va le digo que actos culturales.

--¿Quiere decir que ya hay mejor jazz en Europa?
—No. Hay que distinguir. Naturalmente en Estados Unidos hay más afición al jazz. El jazz allí es folklore. Ocurre como aquí con el flamenco. El que el pueblo hace es auténtico. Pero, ¿qué tiene de flamenco lo que se puede ver en los espectáculos. Esa es la cuestión.

A la *Cartelera Túrria*⁴⁷³ aparegué una crítica de la primera actuació de l'organista a la ciutat signada per Antonio Vergara on -entre altres qüestions- fa esment a les concessions de BENNETT⁴⁷⁴ a l'hora d'exposar el seu repertori [temes com ara *Yesterday* -LENNON/MCCARTNEY- o *Mercy, Mercy* -JOE ZAWINUL-]:

⁴⁷² A l'octubre del 1973 el governador civil de la ciutat era Enrique Oltra Moltó. ---N. de l'A.

⁴⁷³ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1973]. 'De Lou Bennett al maestro Padilla'. Setmana del 8 al 14 d'octubre. N° 507.

⁴⁷⁴ **Lou Bennett** [Louis Benoit. Filadèlfia/Pensilvània, 18/V/1926 - París, 10/II/1997]. Després d'escoltar Wild Bill Davis i Jimmy Smith, decideix tocar l'orgue [1949]. Als seixanta tocà al Blue Note [París] i enregistrà el primer disc: *Amen*. Havia arribat a Europa mitjançant el redactor en cap de l'emissora 'Europe 1' [Daniel Filipacchi] qui el convidà a anar a França per donar a conèixer el Jazz tocat a l'orgue. Fins el 1968 tocà acompanyat per Jimmy Gourley/guitarra i Kenny Clarke/bateria. Al 1962 arribà a Espanya amb els guitarristes Philippe Catherine i René Thomas i el bateria Billy Brooks. Al març del 1963 gravà a París *Enfin!* [RCA] amb René Thomas/guit; Gilbert Rovère/cb i Charles Bellonzi/bat. Tocà al Newport Jazz Festival [1964]. A Espanya ha tocat -fins i tot- en localitats menudes on gairebé hom mai havia escoltat Jazz en directe. Al 1975 obrí el seu propi club a la Costa Daurada. Cal destacar dels seus discs un LP acompanyant Núria Feliu [*Núria Feliu, Lou Bennett...i els seus amics*/1966], un EP titulat *Improvisacions* [on arranjava al gènere jazzístic melodies populars catalanes com *El noi de la mare* o *El cant dels ocells*]. A destacar els discs *Escolania Montserrat - Lou Bennett* [EP Spain Jazz/1969]; *Dansez et rêvez avec le trio Lou Bennett* [RCA Victor]; *Ovzeni*

- ▶ “[Trad.] ... La manera de fer servir l’orgue per part de BENNETT hi és propera a una concepció orquestral d’aquest instrument. Mitjançant la seua varietat al timbre aconseguix apropar-se a la tessitura de les seccions tradicionals d’una big band ...”.
- ▶ “... AL JONES se’ns va revelar com un bateria eficaç i continuador de la línia marcada per MAX ROACH i ELVIN JONES, amb un gran sentit rítmic ...”.

LOU BENNETT tocava els baixos dels temes amb el ‘pedalier’ del seu orgue *Hammond-B3* palesant ambdós músics tenir la sonoritat, la ‘presència’ i la ‘cohesió d’un trio amb contrabaix quan en realitat sols n’eren 2 intèrprets a l’escenari. ‘Lefty foot’ [Peu esquerrà], així anomenava el mateix LOU BENNETT la sincronització de mans i peus de la qual feia esment.

De llavors ençà, les visites de l’organista a la incipient escena jazzística valenciana [normalment en formació de duo: ell i un bateria, però també sols i -com a màxim ‘ensemble’- a trio] serien d’allò més habituals.

En novembre del 1973, la societat Studio S.A. llogà el *Teatre/Cinema València* com a escenari per a les seues activitats culturals.⁴⁷⁵

La recerca de modernitat a les seues propostes arribà també al món de les arts plàstiques valencianes. Al mateix novembre del 1973 apareix a la premsa l’anunci d’una exposició pictòrica mai feta a València. Els artistes Mariano Navarro Garrañaga, Jose Antonio de Arrate, Vicente Fuenmayor, Bosque i Peiró Roggen exposaren 27 obres [tintes] a la *Sala Asprona* de València inspirades en paràmetres compositius de compositors contemporanis [C. HALFFTER; LUIS DE PABLO i LUCIANO BERIO] analitzant la seua estètica i desenvolupant-la mitjançant formes, dibuixos i figures. A la sala d’exposició sonaven ininterrompudament els temes dels compositors sent la primera vegada a la ciutat que es produïa la simbiosi pintura - música i es feia esment de la complexitat sonora dels músics escollits.⁴⁷⁶

Jazzohevo Festivalu 1966 [Supraphon/1966] i *Live At The Club St Germain* [1980] i les bandes sonores: *La vil seducción* [Josep Maria Forqué/1868], *Le Glaive et la Balance* [André Cayatte] i *El Momento de la Verdad* [Francesco Rosi].

⁴⁷⁵ *Las Provincias* [1973]. ‘Los mas destacados grupos de teatro independiente actuaran este año en el Valencia Cinema’. Dissabte, 3 de novembre. Pàg. 14.

⁴⁷⁶ *Las Provincias* [1973]. ‘Integración de la música y la pintura’. Divendres, 9 de novembre. Pàg. 13.

-Tradicional Jazz Studio de Praga.

El 13/XII/1973 i organitzat per l'aula de Cultura de la 'Caja de Ahorros y Monte de Piedad de València' es presentà al *Teatre Principal* [19,30 de la vesprada] el grup txec TRADICIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA presentant peces d'ELLINGTON, KID ORY, LEWIS, WILLIAMS, BILLIE HOLIDAY i PALMER [entre altres].

A la crítica de López-Chavarri [apareguda dos dies després] ⁴⁷⁷ es fa esment de l'ompliment del teatre per part del públic local, de l'homogeneïtat del conjunt txec, dels títols interpretats que evocaven l'atmosfera i el marc sonor de Louisiana i de l'afegiment al grup de la cantant EVA SVODOBA [discreta i de veu curta, segons el crític].

Anunci del concert dels TRADICIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA [*Las Provincias*, dimecres, 12/XII/1973. Pàg, 37].

A la *Cartelera Túria*, la crítica no fou massa benèvola amb el conjunt txec de 'dixieland' doncs trobà a faltar més Swing a les improvisacions i un millor acompanyament a la base rítmica a més de refermar la no expressivitat jazzística del TRADICIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA a gairebé tots els temes interpretats.

- ▶ “[Trad.] ... El conjunt de Praga es troba dintre de la línia intermèdia que separa el Dixieland del ‘Middle-Jazz’ [escola jazzística dels anys trenta i quaranta] ...”.
- ▶ “... A destacar un jove saxofonista tenor [en línia amb COLEMAN HAWKINS] inspirat i evidentment encotillat per la rigidesa expressiva de la resta del conjunt amb un bateria que gairebé a penes podia mantenir el temps ...”. ⁴⁷⁸

La formació txeca tornaria a València un any i mig després [29 i 30/V/1975, *Teatre Princesa*].

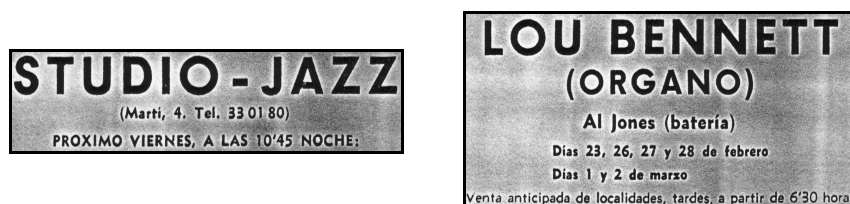
⁴⁷⁷ López-Chavarri Andújar, Eduardo - *Las Provincias* [1973]. ‘Concierto del Traditional Jazz Studio de Praga al Principal’. Divendres, 14 de desembre. Pàg, 33.

⁴⁷⁸ Vergara, Antonio - *Cartelera Túria* [1973]. ‘Jazz y ‘Ostpolitik en el Principal’. Setmana del 24 al 30 de desembre. N° 518.

-Al Jones i Lou Bennett a la Sala Studio.

Al mes de febrer del 1974 tornà a València l'organista LOU BENNETT acompanyat de nou pel bateria AL JONES per tocar a la *Sala Studio* [sis dies] sense cap entrebanc per part de les autoritats del govern civil.

Anunci dels concerts de LOU BENNETT a Studio. a destacar la diferència de grafismes entre els noms de l'organista i del bateria AL JONES. ⁴⁷⁹

La crítica dels concerts -segons López-Chavarri a *Las Provincias*- donà una empena generosa vers la possibilitat d'augmentar la presència de jazzistes a la ciutat.

- ▶ “[Trad.] ... Un record a un Brasil ‘folk’, a la *Rhapsody in Blue* o a BEATLES-evocació ...”.
- ▶ “... Des de la fresca invenció d'una línia melòdica vital fins el Swing flexible, el recital de LOU BENNETT anà a cavall de l'actualitat, del ritme i de les endiablades demostracions de mecanisme ...”.⁴⁸⁰

-Association P.C. a l'Institut Alemany

El dimarts 7/V/1974 actuà a l'Institut Alemany el grup experimental de Jazz/Rock, ASSOCIATION P.C.⁴⁸¹ amb la següent formació.

- PIERRE COURBOIS [bateria]
- JOACHIM KÜHN ⁴⁸² [piano]

⁴⁷⁹ *Las Provincias* [1974]. Dimecres, 20 de febrer. Pàg, 31.

⁴⁸⁰ López-Chavarri Andújar, Eduardo - *Las Provincias* [1974]. ‘El Jazz de Lou Bennett, en Studio’. Dimecres, 28 de febrer. Pàg, 34.

⁴⁸¹ **Association PC** [sigles de Pierre Courbois]. Formació creada al 1970. El primer èxit com a grup fou al Festival de Jazz de Berlin [1971]. Abans de Joachim Khun, el pianista era Jasper van Hof. A València hi eren -a més de Khun- Pierre Courbois/bat [Nijmegen/Països Baixos/1940]; Siggie Busch/cb [Krefeld/1943]; Toto Blanke/guit [1939]. Tocaven una barreja de Jazz-Rock amb un estil semblant als anglesos Soft Machine o Colosseum. Enregistraren 4 discs abans de disoldre's.

- TOTO BLANKE [guitarra]
- SIGGI BUSCH [contrabaix]

Anunci de l'actuació d'ASSOCIATION P.C. i dels horaris per a les classes teòriques i pràctiques al voltant del Jazz i del Rock [*Las Provincias*, dimarts, 7/V/1974. Pàg, 41] i anunci i part de la crítica del concert.

MUSICA
Concierto de jazz por Association P. C.,
en el Colegio Alemán

INSTITUTO ALEMÁN
MUSICA DE JAZZ Y ROCK
En el Instituto Alemán, hoy martes, a las 20 horas, tendrá lugar, en el Colegio Alemán, calle Jaime Roig, 14-16, un concierto de jazz y rock, a cargo del conjunto Association P. C.
Mañana, miércoles, día 8 de mayo, el Instituto Alemán tiene también programado un seminario sobre dicha música de jazz y rock.
A las 11 horas de la mañana:
«Ritmo, armonía, análisis, arreglo, composición».
A las 7 horas de la tarde:
Enseñanza individual y en grupos de «Guitarra, piano, órgano, bajo y batería».
Lugar de celebración e inscripción: Instituto Alemán, calle Los Maestros siete, teléfono 31 87 01. Participación gratuita.

que hubo vigor, delicadezas extremas y un equilibrio precioso de planos, diseños y cometidos solistas, en los que el quehacer general del grupo se alia y prolongaba con relieves individuales, motivo todo de un recital que acreditó los conocimientos de Association P. C. de muy diversas clases de música. La asistencia, bien nutrida, decididamente juvenil, aplaudió largamente a Association P. C., lográndose un concierto de éxito relevante, muy interesante.
E. L. CH. A.

A la crítica del concert, López-Chavarri afirmà el següent:

- “[Trad.] ... Arrodoniren una actuació precisa, pujant, plena de vitalitat i de matisos i on hi hagué varietat d'estils, diferenciació de gèneres i una feina individual al servei del diàleg i tasca d'equip ...”.⁴⁸³

Fou la primera vegada a València [tret de les demostracions monogràfiques fetes pel bateria JOE MORELLO] que els mateixos músics del quartet oferiren els seus coneixements per tal d'impartir a estudiants de música o professionals aspectes tècnics i teòrics sobre

⁴⁸² **Joachim Kühn** [Leipzig]. Pianista i saxofonista. Fins el 1961 sols tocà música clàssica. Pugué eixir de la llavors Alemanya Oriental gràcies a un concurs de pianistes organitzat a Àustria per Friedrich Gulda. Als seixanta tocà al quintet 'S + H' [1962/1966]. Kühn acompanyà el saxofonista Phil Woods i d'altres músics nord-americans nouvinguts a Europa. El 1971 tocà al grup del violinista Jean-Luc Ponty i feu gires per Àsia, Àfrica del Nord, Espanya, Portugal i Amèrica del Sud amb el grup Association P.C. Als vuitanta s'instal·là a París dedicant-se a la composició i a tocar amb el trio format junt a Daniel Humair i Jean-François Jenny Clark. Als noranta encapçalà la formació Special Quartet, amb Joe Lovano, Adam Nussbaum i J.F. Jenny-Clark. Tocà amb Michel Portal, Dave Liebman i Ornette Coleman.

⁴⁸³ López-Chavarri Andujar, Eduardo - *Las Provincias* [1974]. Dimecres, 8 de maig. Pàg, 34.

la matèria corresponent als seus instruments: classes de Ritme, Harmonia, Arranjaments, Composició, Guitarra, Piano, Orgue, Baix Elèctric i Bateria.

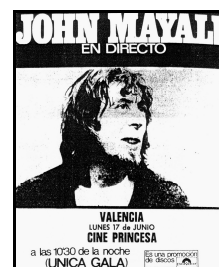
-Tete Montoliu a la Societat Coral El Micalet

TETE MONTOLIU tornà a València i de nou amb versió de piano/sols. Del 9 a l'11/V/1974, el pianista actuà a la *Societat Coral El Micalet*.

El dilluns 17/VI/1974 any i davant la influència de diverses revistes dedicades a promocionar grups de Rock i de l'aleshores anomenat 'Blues blanc' [*Disco Express*, *Popular 1*, etc.] actuà a València el 'bluesman' anglès JOHN MAYALL, considerat el 'pare del Blues al Regne Unit'.

Moviment musical eixamplat davant el desconeixement de músics i aficionats valencians degut a la manca d'informació i la no arribada de discs pertanyents al Blues genèric nord-americà. Tot i no ser Jazz, el concert i la distribució a Espanya dels discs de MAYALL [els millors músics de Blues-Rock anglesos havien tocat a diverses formacions seues malgrat no gaudir cap d'ells d'una veritable base jazzística a les seues propostes: ERIC CLAPTON, JEFF BECK, JACK BRUCE, PETER GREEN, etc.] serviren com a pressa de contacte de músics locals [aquest doctorand, entre altres tants] amb el fil que condueix del Blues al Jazz.

Anunci de l'actuació de TETE MONTOLIU piano/sols a *El Micalet* [*Las provincias*. Diumenge, 5/V/1974. Pàg. 62] i de l'actuació a València del 'bluesman' blanc JOHN MAYALL [*Las provincias*. Dijous, 13/VI/1974. Pàg. 74].

-Jazz Group a la Sala Studio.

Els dies 18 i 19/X/1974 , actuà -a la *Sala Studio*- la formació surtida de la Cava Jazz de Terrassa JAZZ GROUP.

Anunci de JAZZ GROUP a la Sala Studio [*Las Provincias*, dimecres 16/X/1974. Pàg, 35] i presentació d'Antonio Vergara [*Las Provincias*, dimecres 18/X/1974. Pàg, 35].

JAZZ GROUP estava inegrat per:

- JOAN ALBERT [saxòfon].
- JOSEP PUIGBO [piano].
- LLUÍS SUBIRANA [contrabaix].
- ADRIÀ FONT [bateria].

A la crítica apareguda a la *Cartelera Túrria* destaca la consideració d'assenyalar que - tot i no ser SUBIRANA un bon contrabaixista- les seues virtuts com a músic superen la comparança amb els instrumentistes locals:

- ▶ “[Trad.] ... SUBIRANA semblà el més fluix de la formació tot i que a València no hi existeix cap altre contrabaixista superior a ell ...”.
- ▶ “... Optimisme -doncs- per la trobada amb un conjunt peninsular d’una indubtable solidesa [malgrat la diversitat estilística dels seus membres] i esperança en què continuen treballant ...”.⁴⁸⁴

A destacar l’estrena a València [dijous 5 i dissabte 7 de desembre del 1974 al *Cinema Martí*/ORQUESTRA MUNICIPAL DE VALÈNCIA] del *Concierto Para Quinteto de Jazz y Orquesta* de JOSÉ NIETO, primer intent a Espanya de fusionar música simfònica i un quintet de Jazz.

⁴⁸⁴ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1974]. ‘Recitales por el Jazz Group en Studio’. Setmana del 8 al 15 de novembre. N° 562.

→ Veure Capítol III.4.2: *'Third Stream'*
[Tercer Corrent] a València.

-Tete Montoliu Trio i René Thomas a la Sala Studio

Els dies 13 [nit] i 14 [vesprada i nit] de desembre del 1974, actua -en formació de trio i a la *Sala Studio*- el pianista TETE MONTOLIU, inici d'una sèrie de concerts que -tot seguit- portaria a la ciutat al guitarrista belga RENÉ THOMAS ⁴⁸⁵ acompanyat pel duo LOU BENNETT/AL JONES des del dilluns 16 fins el divendres 20 del mateix mes, guitarrista que [malauradament i només quinze dies més tard de les actuacions a Studio] morí a Santander tot just el 4 de gener del 1975.

Tot i l'alt nivell dels músics actuant, la resposta del públic no fou -ni de lluny- l'esperada pels organitzadors dels concerts.⁴⁸⁶

TETE MONTOLIU TRIO i RENÉ THOMAS anunciats a la *Sala Studio*. ⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ **René Thomas** [Lieja/Bèlgica, 25/II/1927 - Santander, 3/I/1975]. Als 8 anys apren a tocar la guitarra i -al cap dels anys- conegué l'obra del seu paísà Django Reinhardt. Tocà a Lieja amb Hubert Simpliss, Raoul Faisan i els Bob Shots [amb el saxofonista Bobby Jaspas]. Al 1954 marxà a París acompanyant Jaspas i allí tingué influències jazzístiques de part de Jimmy Raney. Tingué oportunitat de compartir escenaris amb Chet Baker, Henry Renaud a més de Jaspas [aleshores conegut pels aficionats europeus]. Marxà a Canadà on tingué oportunitat de tocar amb Miles Davis, Duke Jordan, Jackie McLean i Lee Konitz. Després d'una estada curta als Estats Units, Thomas tornà a Europa i actuà al Festival de Jazz de Comblain-La Tour [Bèlgica]. Formà un quintet amb René Urtreger [o Amadeo Tommasi] al piano; Benoit Quersino [o Giovanni Tommaso] al contrabaix i Daniel Humair [o Franco Mondini] a la bateria. L'èxit fou tan gran que es convertiren en el primer grup no americà que tocà al club Ronnie Scott de Londres. Sovint es convertien en sextet amb la incorporació eventual del trompetista Chet Baker amb qui enregistraren discs per a la RCA Victor d'Itàlia. Després de la mort Jaspas [1963], acompanyà Chet Baker entre 1969 i 1972 fent gires per Mèxic i Estats Units. Baker tornà al seu país i Thomas s'afegí al trío de Lou Bennett amb qui participà al Festival de Jazz de Middelheim [1974]. Tocà amb Bennett a la Sala Estudio de València [16 i 20 de desembre del 1974] i -als pocs dies- moria a Santander víctima d'un infart, ciutat on era tocant.

⁴⁸⁶ L'autor de la present tesi va tenir el privilegi de ser una de les escassament 12 persones que hi erem escoltant un dels dos concerts oferts pel trío Thomas/Bennet/Jones a València. ---N. de l'A.

⁴⁸⁷ *Cartelera Túrria* [1974]. Setmana del 8 al 15 de novembre. N° 562.

La crítica apareguda la *Cartelera Túrria* es fa ressò de la poca assistència de públic als concerts del trio de THOMAS, a més de fer una altra remembrança del guitarrista partint de les seues influències més directes, fa esment a la dificultat afegida per als jazzístes europeus que opten per desenvolupar la seua carrera musical des del vell continent i no marxar cap a Nova York, centre neuràlgic -i comercial- del Jazz a nivell mundial, condició que -passats els anys- patiran diversos 'jazzmen' locals, coneguts només als cercles jazzístics espanyols i -de vegades- europeus.

Ressenya preliminar del concert de RENÉ THOMAS TRIO signada sota les sigles V.V., les quals cal suposar una errada doncs haurien de ser A.V. [Antonio Vergara, col·laborador crític de Jazz del diari] . A destacar les errades en 'Jaz' i 'Benett' [Jazz i Bennett] [Las provincias. Dissabte, 14/XII/1974. Pàg, 42].

Studio ha organizado siete días de jazz en sus locales de la calle Martí. Los días 13 y 14, actuaciones de Tete Montoliu Trio. Esta vez, el pianista catalán da sus actuaciones con acompañamiento de contrabajo, Manuel Elías, y de batería, Adriá Font. Los días 16, 17, 18, 19 y 20, a las 11 noche, presentación del gran guitarrista de jazz René Thomas, acompañado del ya conocido organista Lou Bennett y del batería Al Jones.

CONCIERTOS DE JAZZ
EN STUDIO:
TETE MONTOLIU,
RENE THOMAS
Y LOU BENETT

Presentar a Tete Montoliu no hace casi falta, pues ya es muy conocido por los aficionados valencianos, que todos los años tiene oportunidad de oírlo en directo. Solamente recordar que Tete Montoliu es un gran admirador de los pianistas Fatá Waller, Teddy Wilson y Art Tatum, en un principio, y que después evoluciona hacia una estética parkeriana (el gran saxo Charly Parker) y de su transposición pianística que es Bud Powell. Como

Ressenya i part de la crítica de l'actuació a València de RENÉ THOMAS TRIO. ⁴⁸⁸

RENE THOMAS, GUITARRA; LOU BENNETT, ORGANO; AL JONES, BATERIA. — En Studio.

Regular asistencia de público a estos recitales, paradójicamente los más interesantes que se han dado en nuestra ciudad en este año que ahora termina. La motivación habría que buscarla en la poco conocida significación de Thomas, guitarrista que —como ocurriera también, aunque en menor medida, con su compatriota Django Reinhart— tiene que pagar su condición de europeo alejado de la capital mundial del jazz que es Nueva York. Discípulo de Jimmy Raney, quien junto con Tal Farlow representó la primera ruptura estilística con la obra de Charlie Christian, Thomas se aleja de aquél, sin embargo, con su concepción del discurso, eminentemente melódico, y su cálido lirismo. Mientras Raney gusta en sus improvisaciones inventar nuevas armonías, Thomas explota al máximo la melodía subyacente en los acordes del tema

-Altres actuacions jazzístiques destacades.

⁴⁸⁸ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1974]. 'René Thomas, guitarra; Lou Bennett, organo; Al Jones, batería'. Setmana del 30/XII/1974 al 05/I/1975. N° 571.

LOS ANGELES JUBILEE SINGERS [cor nord-americà especialitzat en cantar espirituals i temes folklòrics dels Estats Units] oferí un recital a València al desembre del 1974 [Facultat de Dret]. Al voltant del concert, el crític teatral Josep Lluís Sirera escrigué a la *Cartelera Túrria* el següent:

- ▶ “[Trad.] ... Els ‘JUBILEE SINGERS’ res tenen que envejar a qualsevol altre grup coral, és més: són encara més envejables ...”.
- ▶ “...Repertori on destacaren els espirituals *Jesus Will* i *Wade in the water* ...”. ⁴⁸⁹

Altra oportunitat per als oïdors valencians de gaudir de nou de la presència del cor LOS ANGELES JUBILEE SINGERS i d’una mostra menuda dels espirituals origen del Blues fou el dilluns 14/III/1977[en aquesta ocasió al *Teatre Principal* de València i dirigits per ALBERT O’NEIL], concert programat per la Societat Filharmònica:

- ▶ “[Trad.] ... Interpretaren -entre altres- fragments de *Porgy & Bess* [GERSHWIN] i diversos espirituals negres ...”. ⁴⁹⁰

Un altre esdeveniment recordat per músics i aficionats valencians [per motius diversos] fou un concert força conflictiu -pel que fa a aspectes personals i al tarannà dels intèrprets- per part del trombonista SLIDE HAMPTON ⁴⁹¹ i de TETE MONTOLIU TRIO ⁴⁹² celebrat a la *Societat Coral El Micalet* els dies 5 i 6/II/1975.

⁴⁸⁹ Sirera, Josep Lluís - *Cartelera Túrria* [1974]. Setmana de l’16 al 22 de desembre. Nº 569.

⁴⁹⁰ López-Chavarri Andujar, Eduardo - *Las Provincias* [1977]. Dijous, 17 de març. Pàg. 53.

⁴⁹¹ **Slide Hampton** [Locksley Wellington Hampton. Jeannette/Pennsylvania, 21/IV/1932]. Trombonista, compositor i arranjador. Als 12 anys ja tocava en formacions jazzístiques i als 20 amb Budd Johnson, Dizzy Gillespie i la banda del seu cosí, Lionel Hampton. De 1957 a 1959, amb Maynard Ferguson. Anà a remolc del trombonista Jay Jay Johnson, però sempre destacà per l’originalitat dels seus arranjaments, de fet, els seus grups [menuts] sonaven com una big band. Tocà amb Art Blakey, Tadd Dameron [1969], Barry Harris, Thad Jones, Mel Lewis i Max Roach. Al 1962 creà l’Slide Hampton’s Octet on eren els trompetes Booker Little, Freddie Hubbard i el saxofonista George Coleman. Viatjà a Europa amb la banda de Woody Herman [1968] on romangué fins el 1977. Al 1979 enregistrà el que ha estat considerat com a millor disc de la seua carrera: *World of Trombone* [1201 Music] i on participaren 9 trombonistes. Al 1998 li lliuraren un Premi Grammy [‘Best Jazz Arrangement Accompanying Vocalist’] pel tema *Cotton Tail* enregistrat per Dee Dee Bridgewater. A la seua discografia cal destacar: *Slide Hampton and His Horn of Plenty* [Hard Dop Strand, 1959]; *Explosion! The Sound of Slide Hampton* [Jazz Atlantic, 1962]; *Roots Jazz* [Criss Cross, 1982]; *Dedicated to Diz* [Jazz Telarc, 1993]; *Slide Plays Jobim* [Brazilian, 2002].

⁴⁹² Al primer concert [diumenge, 5 de gener i canviada per a les 11 de la nit] Hampton no aparegué a l’escenari degut una errada de sincronització de dades. Al primer concert de l’endama [canviat a la vesprada] el trombonista nord-americà es barallà [al mateix escenari i davant tothom] amb el pianista català per interrompre’l diverses vegades a unes introduccions i diversos solos. Tot seguit, Slide Hampton agafà el seu instrument i l’enfundà. Se n’anà i no es presentà a la segona actuació. ---N. de l’A.

Tot i les desavinences sorgides entre el trombonista nord-americà i el pianista català, el públic [que en aqueixa ocasió va respondre omplint el *Teatre de la Societat Coral 'El Micalet* i assistí gairebé impertèrrit a les diverses discussions verbals i musicals que hi eren passant a l'escenari] agrai l'estona musical oferida a l'única actuació conjunta dels quatre músics interpretant versions d'estàndards com ara:

<i>Giant Steps.</i>	JOHN COLTRANE.
<i>Round about midnight.</i>	THELONIOUS MONK.
<i>Bags groove.</i>	MILT JACKSON.
<i>Time for love.</i>	GEORGE COLEMAN. →Peça dedicada a la memòria de RENÉ THOMAS, mort a Santander només dos dies abans. ⁴⁹³

Anunci de l'actuació [organitzada per Studio SA] d'SLIDE HAMPTON -TETE MONTOLIU TRIO a El Micalet [*Cartelera Túrria*. 8-12/II/1975. Nº 572 i *Las Provincias*, dissabte, 4/II/1975. Pàg, 34]

JAZZ - JAZZ - JAZZ - JAZZ - JAZZ - JAZZ - JAZZ

Diumenge 5 (7 tarda i 11 nit)
Dilluns 6 (7 tarda)

SLIDE HAMPTON (trombón)
Tete Montoliu (piano)
Eric Peter (bajo)
Adria Font (bateria)
AL MICALET (Guillem de Castro, 73)
Organització: STUDIO I EL MICALET

STUDIO y MICALET
presentan
JAZZ - JAZZ - JAZZ - JAZZ
Dia 5, a las 7 tarde y 11 noche
Dia 6, a las 7 tarde

SLIDE HAMPTON
(trombón)
TETE MONTOLIU
(piano)
ADRIA FONT
(bateria)
MANUEL ELIAS
(bajo)

⁴⁹³ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1975]. 'Recitales d'Slide Hampton i Tete Montoliu en El Micalet'. Setmana del 13 al 19 de gener. Nº 573.

-III.2. 3. Obrint el camí cap al Jazz: grups de fusió Jazz-Rock.

Una de les maneres fetes servir per la vessant més compromesa culturalment de la música comercial i pel Rock per tal d'apropar el Jazz als joves o -si de cas- donar-lo a conèixer fou aquella branca anomenada 'Fusió Jazz-Rock' i de la qual [cap al primer terç de la dècada dels setanta] es feu ressò una part dels músics que pertanyien o procedien d'una de les dues bandes [el Rock] però que desitjaven interpretar i refer estàndards de Jazz tot seguint criteris d'ambdós estils musicals per tal d'aconseguir nous auditoris i fer palesa la seua voluntat de canvi al món musical sense deixar de costat cap gènere ja assolit.

Així el cas d'una formació espanyola [ORQUESTRA MIRASOL] i una altra d'anglesa i amb un bagatge de set L.Ps enregistrats [SOFT-MACHINE]. Totes dues actuaren [mitjançant la promotora cultural 'Cactus'] a prop de València [Sala Hercumar, a Alaquàs/Horta Sud]. Els músics de l'ORQUESTRA MIRASOL eren:

- RICARD RODA [saxòfons i un dels primers jazzístes catalans].
- VICTOR AMMAN [teclats].
- LUIGI CABANACH [guitarra].
- PEDRITO DIAZ [percussió].
- MIQUEL LIZANDRA [bateria].
- XAVIER BATLLÉS [baix elèctric].

Dos membres de la formació [AMMAN i BATLLÉS] ja havien actuat abans a València com a músics d'acompanyament del cantautor i actor alcoià OVIDI MOTLLOR [els dies 23, 24, 25 i 26/XI/1972 al *Teatre/Cinema València* -carrer de Quart, número 23-].⁴⁹⁴

El fet que molts cantants [no sols els anomenats 'cantautors'] demanaren ser acompanyats per músics de prestigi dintre del món del Jazz o del Jazz-Rock [sobretot a Barcelona i Madrid, a València el fenomen esdevindria més endavant] fou considerat -al seu moment- com una manera d'assegurar la vessant instrumental a les seues actuacions a més d'afegir-hi idees renovadores -segons l'estil dels intèrprets- pel que feia als arranjaments i el seu desenvolupament a l'hora de tocar en directe tot i que -de manera

⁴⁹⁴ *Las Provincias* [1972]. Dijous, 23 de novembre. Pàg. 37.

generalitzada- les melodies i harmonies originals no donaven per a més. Els casos més coneguts els protagonitzaren JOAN MANUEL SERRAT [amb el pianista RICARD MIRALLES i el guitarrista JOSEP Mª BARDAGÍ] i FRANCESC PI DE LA SERRA [amb els pianistes JORDI SABATÉS i TETE MONTOLIU entre altres, atesa la vessant instrumental del cantant].

Anuncis de les actuacions de l'ORQUESTRA MIRASOL [Alaquàs/Horta Sud. Divendres, 31/I/1975] i de SOFT MACHINE [Alaquàs. Dilluns, 10/II/1975].

L'ORQUESTRA MIRASOL tornà a actuar a València el 3 i 4 d'octubre del mateix any però a la *Societat Coral El Micalet*⁴⁹⁵ i a la sala d'audicions Gent [amb altres músics i tota vegada haver patit una escissió] vora tres anys després [7/X/1977] afegint més gènere Salsa a les seues composicions i i sota el nom MIRASOL-COLORES.

Els membres de SOFT-MACHINE que actuaren a la *Sala Hercumar* d'Alaquàs van ser:

- MIKE RATLEDGE [teclats].
- KARL JENKINS [saxòfon, clarinet, oboè i celesta].
- ALLAN HOLDSWORTH [guitarra].
- ROY BABBINGTON [baix electric].
- JOHN MARSHALL [bateria].

A la crítica dels concerts de SOFT-MACHINE apareguda a la *Cartelera Túria* i signada per Luis Felipe Navarro es fa esment de la vessant 'rockera' que incorpora l'afegiment de la guitarra al grup i de la sonoritat 'jazzística' aconseguida amb la varietat estilística i tímbrica dels instruments de vent: saxòfon, clarinet i oboè, barreja que referma la fusió 'Jazz-Rock' com a premissa conceptual del conjunt anglès.⁴⁹⁶

⁴⁹⁵ *Las Provincias* [1975]. Divendres, 3'octubre. Pàg. 32.

⁴⁹⁶ Navarro, Luis Felipe - *Cartelera Túria* [1975]. 'Soft Machine, en Hercumar'. Setmana del 17 al 23 de febrer. N° 578.

Sota un aspecte o d'altre, amb o sense els permisos governatius corresponents i amb l'aquiescència del públic o sense ella [sales -en concerts puntuals- gairebé buides] el Jazz començà a abocar-se a les cartelleres valencianes tot i que amb timidesa.

Arribats a la meitat de la dècada dels setanta, el panorama musical a la ciutat esdevingué complex atès el nombre de grups que llavors omplien l'escena valenciana [Rock, Folk i gairebé res de Jazz tal com si no existira] però -sobretot- pel seu ideari artístic no massa definit, força influenciable i sempre a l'abast de les novetats alienes, sobretot anglosaxones.

El març del 1976 apareix a la premsa local un article -signat per Bel Carrasco- on es fa un repàs i es donen suggeriments davant l'allau de propostes musiclas i la minvada estructura per dur-les a terme:

- ▶ “[Trad.]... La proliferació de grups musicals així com els fenòmens paral·lels: nombrosos grups de teatre, aparició del cinema independent ..., no és més que l'alternativa que un sector de la joventut ofereix a les formes culturals imposades per la civilització de consum ...”.
- ▶ “... Pel que fa als grups de Rock o aquells altres que volen recuperar formes populars en fase d'extinció tenen com a motivació fonamental el desig de connectar amb el poble, de fer de la cançó un instrument de comunicació directa amb la massa ...”.⁴⁹⁷

A l'article es fa esment de la poca receptivitat que el Jazz -com un gènere- té per tal d'atraure la joventut local:

- ▶ “[Trad.]... La vitalitat creativa de músics, compositors i cantautors es polaritza entre dos nuclis: el Rock i el Folk [el Jazz seria un tercer nucli menys freqüentat] ...”.

Dintre de la ressenya es parla també de l'augment al preu de les infraestructures adients per poder treballar:

Preu del equips de so:	→ <i>Incrementats més d'un 20% després de les diverses depreciacions monetàries.</i>
------------------------	--

⁴⁹⁷ Carrasco, Bel - *Las Provincias* [1976]. ‘El underground valenciano. Momento musical: Rock, Folk, Jazz ...’. Dimarts, 9 de març. Pàg, 40.

Impostos que graven les actuacions:	→ <i>Al voltant de 3000 pessetes.</i>
Despeses del transport:	→ <i>Increment del preu de la benzina [pujada mundial del 1973].</i>

Davant aquests arguments, l'autor de l'article entén la creació d'una mena de cooperatives musicals [tal com la productora 'La Taba'] per tal de defensar i sobreviure a l'allau consumista i poc reflexiu [musicalment i intel·lectualment parlant] de la societat d'aleshores.

-III.2.4. Proliferació de sales d'audicions on s'inclouïa el Jazz.

El dijous 29 i el divendres 30/V/1975 [en sessions de vesprada i nit], el Traditional Jazz Studio de Praga actuà de nou a València [aquesta vegada al Teatre de la Princesa] dintre d'un heterogeni festival de música organitzat pel Ministeri de Cultura ['Teatros Nacionales' i 'Festivales de España', 'Dirección General de Teatro del Ministerio de Información y Turismo' i l'Ajuntament de València], presentat com 'I Festival Internacional de Música en València'.

Anunci de l'actuació del TRADITIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA [*Las Provincias*, divendres 30/V/1975. Pàg, 34].

El TRADITIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA que actuà a València estava format pels músics:

- PAVEL SMETACEK [saxòfon alt, clarinet i director].
- SVATOBOR MACAK [saxòfon tenor].
- IVAN SMETACEK [saxòfon baríton].
- VITEZSLAV MAREK [trompeta].
- JAROSLAV FUKSA [trombó].
- ANTONIN BILY [piano].
- IVO PLUHACEK [banjo].
- ANTONIN LODR [contrabaix/tuba].
- DALIVOR SVASER [bateria].

Cal considerar PAVEL SMETACEK [fill del director d'orquestra txec VÁCLAV SMETÁČEK] com a fundador de la TRADITIONAL JAZZ STUDIO ⁴⁹⁸, banda de Dixieland que enregistrà 20 discs fins que es dissolgué al 1999. A un dels cartells anunciadors podia llegir-se:

- ▶ “[Trad.]... ‘El Jazz més pur tocat per la millor agrupació d’Europa’ ...”.

A València, actuaren dintre d’una gira europea que els portà -entre altres ciutats- a Granada [10/V/1975] i al *Col·legi Major San Juan Evangelista* de Madrid. El preu de les localitats oscil·lava entre 200 i 75 de les antigues pessetes.

Cal dir que la crítica fou benèvola ateses les circumstàncies [el Dixieland sempre ha estat més comercial tot i el desconeixement de molts oïdors valencians del veritable Jazz compost per a big band] i tenint -a més a més- amb compte que el Jazz [tal i com llavors es desenvolupava arreu del món] arribava a València molt a poc a poc.

La ressenya que el músic i crític SALVADOR SEGUÍ ⁴⁹⁹ els feu al diari *Levante* fou un exemple del tractament exquisit amb el qual rebíem a la ciutat gairebé totes les novetats jazzístiques que ens visitaven:

- ▶ “[Trad.] ... Formada per nou extraordinaris intèrprets d’aquesta especialitat ...”.
- ▶ “... Amb un atractiu programa doble on s’inclouïen les composicions més recordades dels ‘grans del Jazz’, com JACK PALMER, LOUIS ARMSTRONG, GEORGE GERSHWING, del pianista del grup -ANTONIN BILY- i del director PAVEL SMETACEK ...”.
- ▶ “... Tot i que caldria detectar poca espontaneïtat, aspecte compensat per la cura i rigor estilístic que acompanya totes les seues interpretacions ...”.⁵⁰⁰

Al diari *Las Provincias*, el crític López Chavarri els feu una lloança significativa corresponent a la primera de les dues actuacions recordant que era la segona visita de la formació a València i el bon record que havien deixat a la primera estada a la ciutat:

⁴⁹⁸ Al 1959, **Traditional Jazz Studio de Praga** n’eren: Pavel Smetacek, Jaroslav Fuksa, Vladimir Materna; Ivan Smetacek, Jiri Kolar i Lubos Zajicek. ---N. de l’A.

⁴⁹⁹ **Salvador Seguí Pérez** [Massanassa, 1939 - València, 11/VII/2004]. Músic, professor i fundador del Conservatori de Castelló. Doctor en Filosofia, amplià estudis musicals a París i Siena [1964/1965]. Catedràtic de Solfeig al Conservatori Superior de Música de València. Al costat d’altres professors publicà la col·lecció de *Mètodes d’Ensenyament de Llenguatge Musical*. Director del Conservatori de València [1976/1980] i Castelló [1998/2004]. Professor del doctorat ‘Música’, de la UPV. Comissari de les exposicions *Manuel Palau: Intimisme i raó* [1993] i *Pintors i escultors valencians del segle XV al XX* [2002]. Autor dels Cançoners d’Alacant, València i Castelló. Preparà l’edició d’obres de Palau, Gomà, Asins Arbó i Llàcer Pla. Dirigí les bandes d’Albuixech [1960/1961], Picassent [1962/1964] i Vall d’Uxó [1966/1972]. Creà el Festival Internacional de Música de Cambra’ de Monserrat i el ‘Festival de Polifonia Religiosa i Concurs de Composició Coral’ de Sogorb.

⁵⁰⁰ *Seguí, Salvador - Levante* [1975]. Dissabte, 31 de maig. Pàg. 25.

- ▶ “[Trad.] ... Torna a obtenir un èxit calorós. Brillant. Tasca de conjunt, validesa individual i caràcter feren possible un programa ben bastit i desenvolupat amb eficàcia i vigorosa capacitat de mitjans...”.
- ▶ “... ARMSTRONG, ELLINGTON, PALMER, KING i GERSHWIN desfilaren mitjançant excel·lents versions sota el bon polsament rector del seu director PAVEL SMETACEK ...”.⁵⁰¹

El divendres 6/VI/1975 la Banda Municipal [dirigida per JOSE Mª CERVERA COLLADO] estrenà a la Llotja de València l’obra d’EDUARDO MONTESINOS COMAS *Estudio en Jazz*.

→ Veure Capítol III.4.2: ‘*Third Stream*’
[*Tercer Corrent*] a València.

El divendres 30 i el dissabte 31/I/1976, el pianista JORDI SABATÉS⁵⁰² actuà a la *Sala El Micalet* acompanyat per SANTI ARISA/bateria, sent un dels primers concerts de Jazz produït pel col·lectiu artístic La Taba.

Anunci i ressenya de l’actuació de JORDI SABATÉS/pno i SANTI ARISA/bat a la *Societat Coral El Micalet* on el signant [R.B.] repasa la trajectòria del pianista i l’oportunitat que suposa veure’l en directe a València. [*Las Provincias*. Dimecres, 28/I/1976. Pàg. 46].

El viernes y el domingo
JORDI SABATES, A «EL MICALET»

Jordi Sabatés pertenece a ese nuevo grupo de músicos que está naciendo en Barcelona, fruto de los esfuerzos de años, y que se traduce en toda una serie de elepés como los de la Orquesta Mirasol, la Companyia Eléctrica Dharma, Sissa, Toti Soler, etcétera.
Pero, pese a todo, el caso del Jordi Sabatés puede considerarse distinto a este conjunto de rockeros; en su trabajo «el señor dels anells» se hacia

En fin, pienso que la visita de Jordi Sabatés es una buena razón para asistir a estos recitales porque, pueden prescindir los que quieren saber de que va el rollo de presenciar la actuación de este o aquel grupo, pero solistas de esta talla, precisamente del brillo de su infrecuencia (sólo Montoliu y un par más han pasado por Valencia) nace su máximo interés. Recitales, pues, recomendados con etiqueta de «very important».

R. B.

⁵⁰¹ López-Chavarri Andujar, Eduardo – *Las Provincias* [1975]. Divendres, 30 de maig. Pàg. 34.

⁵⁰² Jordi Sabatés [Barcelona, 23/X/1948]. Estudis a Suïssa i Barcelona. Arranjaments per als cantautors Pau Riba, Ovidi Monllor, M^a del Mar Bonet i el guitarrista Francesc Pi de la Serra. Música per a cinema i teatre. Cal destacar els seus discs: *Ortodoxia*/1972; *Jordi Sabatés i Toti Soler*/1973; *El Señor dels Anells*/1974; *Vampyria*/1975 [amb Tete Montoliu]; *El Fantasma de Canterville*/1975; *Jordi Sabatés, Solos de Piano. Duets amb Santi Arisa*/1979 [qualificat com a ‘obra mestra’ per la revista *Down Beat*]; *The Ragtime Dance*/1983 [homenatge a *Scott Joplin* i Premi Nacional del Disc]; *Play Piano Play*/2005 [amb els pianistes de Jazz Agustí Fernández, Chano Domínguez, Lluís Vidal, Francesc Capella, Albert Bover i Albert Sanz].

Al gener del 1975, *Cartelera Túrria* havia publicat una crítica de Luis Felipe Navarro al voltant del disc *Vampyria/1975* enregistrat per JORDI SABATÉS i TETE MONTOLIU [qui tocà un piano electrònic en alguns dels temes] i on destacava el resultat final així com la benaurada unió d'ambdós pianistes:

- ▶ “[Trad.] ... TETE MONTOLIU se ens presenta sota la greu influència de BILL EVANS tot i continuar sent l’etern intèrpret de balades que mai podrà oblidar el Bop encara que ho haja intentat ...”.
- ▶ “... JORDI SABATÉS sembla estar influenciat pel pianista CHICK COREA a l’igual qua al seu disc anterior: *El Señor dels anells ...*”.
- ▶ “... El disc aconsegueix el seu millor moment al tema *Stonehenge ...*”.⁵⁰³

El dimarts 8 i el dimecres 9/VI/1976 s’anuncià al *Teatre Princesa* l’actuació d’una banda semblant al TRADITIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA [que ja havia tocat en dues ocasions a la ciutat]. Era la formació també txeca REVIVAL JAZZ BAND DE BRATISLAVA. Organitzat per l’Aula de Cultura de la ‘Caja de Ahorros y Monte de Piedad de València’, el concert hagué de suspendre’s per culpa d’un accident no greu succeït a uns membres de la banda a la sortida de Reus.⁵⁰⁴

Anunci de l’actuació de REVIVAL JAZZ BAND DE BRATISLAVA actuació que no pogué dur-se a terme per culpa d’un accident lleu [8-9/VI/1976].

Si de cas hagueren arribat a tocar a València [havien actuat Madrid -*Col·legi San Juan Evangelista*- els dies 22 i 23 de maig], el septet haguera estat formada -segons dades de maig del 1976- pels músics:

- ANTON RAKICKY [baix].
- MIROSLAV PASKA [contrabaix].

⁵⁰³ Navarro, Luis Felipe - *Cartelera Túrria* [1975]. “Vampyria”: Tete Montoliu/Jordi Sabatés’. Setmana del 13 al 19 de gener. N° 573.

⁵⁰⁴ *Las Provincias* [1976]. Dijous 10 de juny. Pàg, 53.

- STEFAN POPLUHAR [percussió].
- MILAN VASICA [trompeta].
- VLADIMIR VIZAR [trombó].
- JAROSLAV CERVENKA [clarinet].
- PETER LIPA [veu].

Els dies 15,16 i 17/X/1976 actuà a *El Micalet* una formació italiana de Jazz encapçalada pel pianista GAETANO LIGUORI ⁵⁰⁵. Com que no hi havia cap altre ressenya a l'anunci, cal suposar que el 'conjunto musical' que hi apareix a la publicitat era el TRIO IDEA, formació creada a Milà per LIGUORI cap a meitat dels setanta i amb la qual tornaria a València en març del 1977 [*Cafè Concert*].

El TRIO IDEA estava format per:

- GAETANO LIGUORI [piano].
- DAVIDE TEDESCO [contrabaix]
- MASSIMO PINTORI [bateria].

Anunci de les actuacions a *El Micalet* de L'ORQUESTRA ORIOL TRANVIA i el 'conjunt musical' del pianista italià GAETANO LIGUORI [cal suposar que es tractava del TRIO IDEA] [Octubre, 1976] i la mateixa formació anunciada [vora un any després, el 18 i 19/II/1977] al pub *Cafè Concert* com 'el trio de Jazz més important a Itàlia'

L'ORQUESTRA MIRASOL tornà a actuar a València el 3 i 4/X/1976 però a la *Societat Coral El Micalet* ⁵⁰⁶ i a la sala d'audicions Gent [amb altres músics i tota vegada haver patit una escissió] vora dos anys després [7/X/1977] afegint més gènere Salsa a les seues composicions i i sota el nom MIRASOL-COLORES.

⁵⁰⁵ **Gaetano Liguori.** Pianista. Diplomant en Piano i Composició Electrònica pel Conservatori Giuseppe Verdi de Milà. A meitat dels setanta formà Idea Trio amb Davide Tedesco/cb i Massimo Pintori/bat. Al 1978, Premi de la Crítica Discogràfica per un disc a duo amb son pare [el bateria Lino Liguori]. Ha tocat al Gruppo Contemporaneo [Free Jazz] i ha col·laborat amb Steve Lacy, Roswell Rudd i Don Cherry. Des dels noranta toca amb el Gaetano Liguori Electric Project Quintet acompanyat per Davide Santi/vlÍ, Luca Rampinini/sax, Valerio Della Fonte/b.elect i Massimo Pintori/bat.

⁵⁰⁶ *Las Provincias* [1975]. Divendres, 3'octubre. Pàg, 32.

→ El 25/II/1977 cal considerar-lo fonamental per al desenvolupament del Jazz a València doncs restà inaugurat el primer Club de Jazz estable a la ciutat: 'TRES TRISTES TIGRES'.

→ La seua trajectòria i programació es desenvolupa a la present tesi al Capítol III.5: 'Tres Tristes Tigres' escola de jazzístes locals.

Al mes de març del 1977, el TRIO IDEA de GAETANO LIGUORI tornà a València per tocar els dies 18 i 19 a un dels nombrosos indrets existents al barri del Carme de València els quals desenvoluparen una tasca divulgativa d'allò més adient pel que al Jazz pertocava tot i que parlem de pubs menuts i amb poques infraestructures tècniques per poder tocar-hi tal com el *Cafè Concert* [al carrer Marqués de Caro, 11].⁵⁰⁷

A la *Sala Gent* [carrer Pintor Benedito, 10] actuaren sovint a la segona meitat dels setanta diverses formacions locals que intentaven barrejar el Rock més obert que arribava a casa nostra -provinent sobretot del Regne Unit- amb dosis arquetípiques del Jazz 'suau' i poc 'bopper' més semblant -si més no- a l'estil 'West-Coast'.

Anunci de les activitats programades per la sala *Gent* a la fi del mes de març del 1979 i targeta de presentació d'una altra formació habitual a la sala: ESO Y TAL [1974/75], grup que serví de llançadora per a joves músics valencians vers estils diversos: Jazz, Folk, Fusió, Cançó i Flamenc.

GENT Pintor Benedito, 10 (Valencia)

LUNES 28: CLASICA. Unica actuación de la concertista filipina LEONOR KILAYKO (piano), con obras de Falla, Debussy, Brahms, Liszt, Scarlatti y Chopin.

MARTES 29: CANÇÓ. LLUIS MIQUEL I 4 Z.

MIERCOLES 30: CLASICA Y CONTEMPORANEA. Unica actuación de JUAN IVORRA y JAVIER BENET. Concierto para percusión sobre temas de Bach, varios y propios.

JUEVES 31: JAZZ. Grupo VALENCIA JAZZ.

VIERNES 1 y SABADO 2: FLAMENCO. Presentación del cantaor MANUEL DE PAULA y su «ROMANCE DE MANUEL JUSTICIA» (acompañado de guitarrista y recitador). OBRA COMPLETA EN DOBLE L. P.

DOMINGO 3: FOLK AMERICANO con el grupo ALASKA (temas de Still, Nash, Crosby, Garfunkel... y propios).

ESO Y TAL

PEPE DOUGAN: Piano
XIMET S. CAFFARENA: Saxos: tenor y soprano y flauta
GERMAN ELUL: Guitarra
DENNIS J. HERMAN: Bajo
CHIMO NAVARRO: Batería

Els dimecres a la nit hi havia jam session, esdeveniment que s'anunciava fins i tot amb els músics base, així la *Cartelera Túrria* [apartat 'Música a la Sala Gent' - 'Sala de Audiciones'] anunciava una jam session per al dimecres 26/VIII/1978 amb XIMET

⁵⁰⁷ *Las Provincias* [1977]. Divendres, 18 de març. Pàg. 34.

CAFFARENA/saxòfons, GERMAN ELUL/guitarres, MAURICE LAGIER/violí, CHEMA/bateria i 'Paul' MAGENTI/piano [fill del compositor LEOPOLDO MAGENTI].

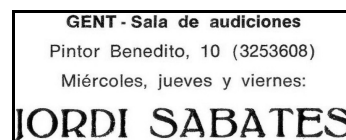
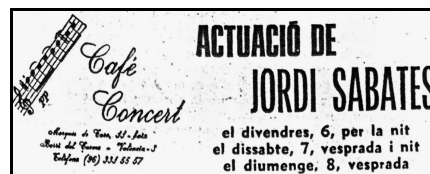
L'existència de les primeres formacions de Jazz valencianes aviat es reflectí a les jam sessions i en forma d'actuacions a la sala *Gent*, fet aquest que -de llavors endavant- anava a ser considerat com un fet 'normal als escenaris [més aviat improvisats o inexistents com a tals] de diversos indrets de la ciutat. Així s'anunciava a l'apartat 'Música' de la *Cartelera Túria* [abril/1977]:

- ▶ “[Trad.] ... Dimecres 13 d’abril del 1977: Jam session amb Paco i Micky [ARANDA i BENET, de TRIPLE ZERO] ...”.
- ▶ “... Dijous, 14: VALENCIA JAZZ ...”.

Els dies 6,7 i 8/V/1977, el pianista JORDI SABATÉS tornà a tocar a València [piano sols] fent tres actuacions al pub *Cafè Concert* del barri del Carme.

A la tardor del mateix 1977, SABATÉS tornà per actuar a la *Sala d'Audicions Gent* [també a piano sols] durant tres dies: 23, 24 i 25 de novembre.

JORDI SABATÉS al *Cafè Concert* [6,7 i 8 /V/1977] i a la *Sala Gent* el 23, 24 i 25 de novembre [C. Túria. 21-27/XI/1977. Nº 720] i actuació -també a *Gent*- de GUILLERMO FERNANDEZ [autor de *Sinfonia para Banda Eléctrica* estrenada per la TOMMY'S BAND al Teatre Princesa el 25/XII/1975].⁵⁰⁸

Les reunions musicals de *Gent* cridaren l'atenció de músics pertanyents a formacions estables desitjosos per tocar Jazz. Així, per als dilluns 5 i 12/II/1977 s'anunciaven a la *Cartelera Túria* [secció 'Música'] jam sessions a *Gent* formades per músics pertanyents

⁵⁰⁸ *Las Provincias* [1977]. Diumenge, 3 d'abril. Pàg. 54.

a grups de trajectòria musical prou diferenciada tal com VALENCIA JAZZ, AL TALL i 'ORQUESTINA' TÚRIA.

Seguint l'exemple de Gent hi eren altres pubs a la ciutat, tal com *Cafè Concert* [carrer Marqués de Caro, 11] on [també mitjançant *Cartelera Túria* -abril/1977-] s'anuncia:

- ▶ “[Trad.] ... Dies 2 i 3 -vesprada- TRIPLE ZERO JAZZ GROUP.

L'oferta musical de *Gent* abastava també la vessant clàssica. És per la qual cosa que els dilluns s'oferien audicions de guitarra [sobretot] i piano.

Al diari *Las Provincias* apareixien articles a l'apartat 'Música' on s'escriu al voltant de la tasca divulgadora de la sala d'audicions *Gent* però només pel que feia a la música clàssica. De la resta de gèneres presentats a la sala d'audicions no es fa esment:

- ▶ “[Trad.] ... Cal assenyalar -amb aplaudiments- el recolzament que la *Sala d'Audicions Gent* presta als joves intèrprets valencians en una programació que els dilluns destaca pel seu ajut a la música clàssica. Per allí han passat GUILLERMO FERNANDEZ, JESÚS ANTONIO POMAR, JOSÉ DOMENECH, JOSÉ PECHUAN, el duo de percussió IBARRA-JAVIER BENET ⁵⁰⁹ [germà de LIBERTO BENET i bateria ocasional al XE QUARTET], etc ...”. ⁵¹⁰
- ▶ “[Trad.] ... Segueixen els recitals a la *Sala Gent* i el dilluns passat actuaren amb èxit la soprano CHARO DE LA GUARDIA i el pianista JOSÉ DOMENECH amb obres de GRANADOS, OBRADORS, NIN CULMELL i ALBERTO GINASTERA, entre altres ...”. ⁵¹¹

Anunci de l'actuació a la *Sala Gent* de l'orquestra de Fusió Rock-Salsa MIRASOL-COLORES [7/X/1977] ⁵¹² i l'actuació del grup argentí LOS VAGABUNDOS [18/X/1977], formació on mesos després tocava el pianista de Jazz FABIO MIANO només arribar a València i abans de fer-se un nom al circuit jazzístic local. ⁵¹³

⁵⁰⁹ Germà de Liberto Benet i bateria ocasional al Xe Quartet. ---N. de l'A.

⁵¹⁰ Article sense signatura - *Las Provincias* [1977]. Dimarts, 10 de maig. Pàg. 48.

⁵¹¹ López-Chavarri Andujar, Eduardo - *Las Provincias* [1977]. 'Música: Gent'. Dijous, 26 de maig. Pàg. 65.

⁵¹² *Las Provincias* [1977]. Divendres, 3 d'octubre. Pàg. 43.

⁵¹³ *Las Provincias* [1977]. Dimarts, 18 d'octubre. Pàg. 28.

La programació de *Gent* inclouïa també presentacions a la ciutat de nous enregistraments de grups de Fusió i de Rock-Salsa, tal com l'actuació d'una escissió de l'ORQUESTRA MIRASOL: la banda MIRASOL-COLORES.

La formació catalana tornaria a actuar a la mateixa *Sala Gent* la tardor següent [dies 2, 3 i 4/X/1978].

La diversitat de gèneres que passaren per la sala d'audicions *Gent* abastava la vessant folklòrica, així el grup argentí -arrelat a València- LOS VAGABUNDOS amb els quals tocaria [mesos després] el pianista de Jazz italo-canadenc FABIO MIANO, peça fonamental al desenvolupament jazzístic a València.

Un duo format per músics argentins [el DUO DEL KARAJÓ: EDUARDO KOHAN/saxòfons, 'charango' i flautes diverses i HORACIO FUMERO/contrabaix i guitarres] actuaren la primera setmana de novembre del 1978 a la *Sala Gent*. A la crítica d'aquesta presentació a València es fa esment del repertori interpretat, més jazzístic que no allò insinuat al cartell anunciador:

- ▶ “[Trad.] ... Els tangos de CARLOS GARDEL i ASTOR PIAZZOLA apareixen despulats de tòpics i sensibleries. L'antecedent més directe el trobem al saxofonista argentí GATO BARBIERI amb qui HORACIO FUMERO a tocat durant uns anys ...”.
- ▶ “... El seu repertori hi és basat en l'apropament i reelaboració del folklore i la música popular sud-americana passada pel filtre del Jazz ...”.⁵¹⁴

A més de '*Gent*', també s'oferia Jazz [tot i que de manera esporàdica i segons la conjuntura econòmica dels establiments] a altres sales de València anunciades a la premsa com a 'Salas de Audiciones', locals no sempre preparats ni acústicament ni materialment [la majoria sense escenari ni tampoc equipament tècnic adient].

Sales d'audicions a València [dècada dels setanta]

<i>Hippopotamus.</i>	→ Carrer Salamanca, nº 3.
<i>Barro.</i>	→ Carrer Ripalda, nº 17. [Barri del Carme].
<i>Pub Senior.</i>	→ En aquest pub començaren a tocar els músics del trio TRIPLE ZERO.

⁵¹⁴ Garcia Herraiz, Federico - *Cartelera Túria* [1978]. 'El Duo del Carajo'. Setmana del 6 al 12 de novembre. Nº 770.

Les actuacions a la *Sala Hippopotamus* eren esporàdiques i diverses pel que feia a estils. Així, el divendres 8/VI/1979 actuà ⁵¹⁵ el cantautor de Navarrès JOAN BAPTISTA HUMET ⁵¹⁶ acompanyat a la guitarra per una figura mítica dintre del món de la ‘nova cançó’ però arrelada [com arranjador de discs i per a programes de televisió] a nombrosos músics de Jazz catalans, JOSEP MARIA BARDAGÍ. ⁵¹⁷

Programació de la *Setmana Fallera del 1977* a tretze Sales de Festa que llavors hi eren a la ciutat [*Cartelera Túria*. 14-20/III/1977. N° 686].

BRUNOS.—Ribera, 8 (3218762).
DISCOTECA Y ORQUESTA DE BAILE (tarde y noche).

CLUB NAUTICO.—Paseo Caro, s/n. (3230363).
Martes 15: LOS SERENADE y LOS NEPTUNO. Miércoles 16: BIGOTE ARROCET. Jueves 17: JUAN PARDO. Viernes 18: LOLA FLORES Y ANTONIO GONZALEZ. Sábado 19: BAILE CON ORQUESTAS LOS SERENADE y LOS NEPTUNO.

ESCORPION.—Juan Verdeguer, 38 (Puerto) (3671011).
ROSANA SANYON (supervedette), ERICA RIK (vedette argentina) y MANOLO DE VEGA (cómico).

HOTEL REY DON JAIME.—Avda. Baleares, 2 (3607300).
Sábado 12: MAYA (cantante) y orquestas LOS STOP y LAS VEGAS.
Miércoles 16: JOSE MARIA IÑIGO, DOVA (cantante) y orquestas RUDY VENTURA y LOS MILERS.
Jueves 17: SERGIO Y ESTIBALIZ, y orquestas RUDY VENTURA y LOS MILERS.
Viernes 18: GEORGIE DANN (cantante) y orquestas RUDY VENTURA y LOS MILERS.

INTERNACIONAL.—Ribera, 4 (3229914).
TRIO ALEXANDRE, MIRTA AMAT y CARIN SOL (bailarinas sexy).

LADY'S.—Avda. Cid, 22 (3267049 - 3268961).
SEBASTIAN DURCAL SHOW (ballet internacional), MARTI ET GUY (pareja sexy), SHANDY ET MICHEL (pareja erótica), BASIL ET CHANTAL (atracción sexy). Día 15: MARY CARMEN Y SUS MUÑECOS. Días 17 y 18: TIP Y COLL.

LARA CLUB.—Pl. Alfonso el Magnánimo, 15 (3229818).
Ballet VIOLETA DE PALMA, GLORIA SAVI y PERLA DEL BRASIL (bailarinas sexy), ROSITA AMORES (cantante sexy).

LOS MOLINOS.—Padre Porta, 2 (3671017).
ANTONIO AMAYA (canción española), ARAPOFF DANCERS (ballet tailandés) y VIKI RIVERS (atracción sexy).

MOCAMBO CLUB.—Pasaje Sangre, 2 (321 24 61).
MARGARET Y JANINA, DANY SAUVAGE, KATY y LAS TRES SUDAMERICANAS.

PARADOR 77.—Junto a Viveros. Calle Botánico Cabanilles (3210154).
Sábado 12: ALBERTO CORTEZ. Domingo 13: GABY, MILIKI Y FOFITO CON MILIKITO (tarde) y DOVA (noche). Lunes 14: GALA DE LOS COLOSOS. Martes 15: PERET. Miércoles 16: SERGIO MENDES Y SU BRASIL 77. Jueves 17: NICOLA DI BARI. Viernes 18: CHICHO GORDILLO. Sábado 19: KIKO LEDGARD. Todos los días: Orquestas MARAVELLA y SLALOM. Tardes: DISCOTECA 77.

SIMUN.—Convento Santa Clara, 5 (3215788).
MARI CRUZ, VIKY ITALIA, MAITSELL y LA RIFEÑA (atracciones sexy).

STOP.—Falangista Esteve, 4 (3229669-3225987).
ELECTRA SHOW (ballet sexy), FREDDY FERRO (ilusionista), PILI Y SU MUNDO MAGICO (vedette sexy) y HERMANOS CALATRAVA.

TABLAO FLAMENCO “EL COLMAO”.—Dr. Manuel Candela, 6 (3236305).
EL MORO Y SU CUADRO FLAMENC

⁵¹⁵ *Cartelera Túria* [1979]. Setmana del 4 al 10 de juny. N° 800.

⁵¹⁶ **Joan Baptista Humet i Climent** [Navarrès/La Canal de Navarrès/València, 4/1/1950 - Barcelona, 30/XI/2008]. Cantautor. A destacar els seus temes *Terciopelo*, *Clara* i *Hay que vivir!*.

⁵¹⁷ **Josep Maria Bardagí i Freixas** [Barcelona, 11/X/1950 - 24/II/2001]. Guitarrista i arranjador. A treballat amb gairebé tots els intèrprets de l'anomenada ‘nova cançó’ catalana. A destacar els seus arranjaments per a Joan Manuel Serrat, Francesc Pi de la Serra i Marina Rossell. Al 1975 acompanyà a París [Teatre Olympia] el cantautor i guitarrista de Jazz Francesc Pi de la Serra.

- El *Festival Jazz 77* se celebrà al Teatre Principal els dies 23 i 24 de setembre del 1977 amb un cartell format a la seua major part per músics nacionals i locals. Fou el primer esdeveniment organitzat en part per la nova associació 'Colectivo Promoción Jazz' creada per Julio Martí.
- Veure Capítol III.2.5: *Actuacions de Jazz II*.

La 'Caja de Ahorros de València' fou una de les primeres entitats privades que promocionà el Jazz a la ciutat i la província mitjançant concerts oferts per la seua Aula de Cultura.

Així, el dimarts 30/V/1978 l'entitat presentà al *Teatre Principal* de València l'actuació d'un septet polonès: THE OLD TIMERS, representants de l'estil 'vell Jazz' i Dixieland a l'igual que altres formacions alemanyes o de l'antiga Europa de l'Est que ja havien estat a València abans: SPREE CITY STOMPERS i TRADITIONAL JAZZ STUDIO DE PRAGA.

Fundats al 1966, THE OLD TIMERS estaven dirigits per HENRYK MAJEWSKI. Formació composta per trompeta, baix, clarinet, trombó, piano, contrabaix i bateria.

Tot i trobar-nos al 1978, el programa ofert presentava temes que caldria denominar com a clàssics del vell estil.

Repertori de THE OLD TIMERS.⁵¹⁸

<i>March of the charcoal grays.</i>	WILBUR DE PARIS.
<i>Wrought Iron rag.</i>	WILBUR DE PARIS.
<i>New Orlean's.</i>	HOAGY CARMICHAEL.
<i>Memories of you.</i>	EUBIE BLAKE.

⁵¹⁸ *Levante* [1978]. Dimarts, 30 de maig. Pàg. 22.

<i>Maple leaf rag.</i>	SCOTT JOPLIN.
<i>Bealle Street Blues.</i>	WILLIAM C. HANDY.
<i>Someday you'll be sorry.</i>	LOUIS ARMSTRONG.
<i>Moten's Swing.</i>	BENNIE MOTEN.
Temes del director HENRYK MAJEWSKI.	

Anunci del concert de THE OLD TIMERS [*Levante*, dimarts 30/V/1978. Pàg. 20].

CAJA DE AHORROS DE VALENCIA Aula de Cultura - XIV ciclo <small>HOY, MARTES, a las siete de la tarde</small> TEATRO PRINCIPAL	CONCIERTO DE JAZZ THE OLD TIMERS Director: HENRYK MAJEWSKI Invitamos a los señores clientes de la institución y aficionados a este género musical, a retirar las localidades en la taquilla interior del vestíbulo del teatro Principal, gratuitamente, hoy, de 11 a 14 horas, y a partir de las 16'30
---	---

Al diari *Levante* del 2/VI/78 aparegué una ressenya del concert signada per la professora Mª TERESA OLLER on destacà l'actuació de THE OLD TIMERS d'una manera molt generalitzada i sense entrar en matisos, la qual cosa fa suposar a aquest doctorand cert desconeixement del món i de l'argot jazzístic per part d'alguns crítics musicals especialitzats en crítiques de música clàssica:

- ▶ “[Trad.] ... Venen realitzant gires arreu d’Europa i -amb tota seguretat- pertot arreu assoliran l’èxit que aconseguiren amb aquesta actuació ...”.
- ▶ “... Ens trobem davant un conjunt de solistes molt valuosos que conjunten molt bé i que donen a les seues interpretacions la vivacitat i l’estil que el Jazz requereix, cosa difícil d’aconseguir ...”.⁵¹⁹

El grup sevillà de Rock simfònic/andalús GUADALQUIVIR tornà a actuar a València tota vegada haver estat tocant al llarg de dues setmanes al Club de Jazz Tres Tristes Tigres [Setembre del 1978]. L’actuació fou el 21/III/1979 al *Teatre Princesa*.

⁵¹⁹ Oller, Mª Teresa - *Levante* [1978]. ‘Concierto de “jazz” en el teatro Principal’. Divendres, 2 de juny. Pàg. 26.

Organitzat pel 'Colectivo Promoción Jazz' de València, els dies 4,5,6 i 7/X/1979 actuaren al *Teatre Valencia Cinema* [carrer Quart, 23] l'ANDREW CYRILLE & MAONO QUARTET, formació considerada per la crítica com a una de les millors representants del Free Jazz arreu del món. Els músics que tocaren a València encapçalats pel bateria ANDREW CYRILLE estava formada per:

- ANDREW CYRILLE [bateria].
- TED DANIEL [trompeta].
- DAVE S. WARE [saxòfon].
- NICK DI GERONIMO [contrabaix].

Encara que el preu de l'entrada hagué de ficar-se a 250 pessetes, la resposta del públic fou vàlida al llarg dels quatre dies d'estada del quartet. Al voltant dels concerts, el crític Antonio Vergara escrigué el següent a la *Cartelera Túrria*:

- ▶ “[Trad.] ... El quartet vingué a València amb temes molt ben preparats. A destacar composicions del mateix CYRILLE, estàndards com *Prelude to a kiss* [ELLINGTON]; *My shipe* [KURT WEIL] ...”.
- ▶ “... A ressaltar la favorable acollida del públic Valencià ...”. ⁵²⁰

ANDREW CYRILLE & MAONO QUARTET [romanent la mateixa formació] serien els encarregats d'inaugurar [just un any després de les actuacions al Valencia Cinema] el segon club de Jazz estable de la ciutat de València: *Perdido Club de Jazz* [València, dissabte 13/XI/1980].

Els dies 11, 12 i 13/I/1980 i seguint amb la programació del 'Colectivo Promoción Jazz' del promotor Julio Martí, actuà el KENNY CLARK TRIO al *Valencia Cinema*. Encapçalats pel bateria KENNY CLARK, es presentaren amb una formació atípica:

- KENNY CLARKE [bateria]
- LOU BENNETT [orgue]
- JIMMY GOURNEY [guitarra]

Tots els dilluns del mes de gener del 1980, VALÈNCIA JAZZ [en formació de trio i de quartet] actuaren a la *Sala Escalante* [carrer Landersers, 5].

⁵²⁰ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1979]. Setmana del 15 al 21 d'octubre. Nº 819.

Anunci de la primera actuació de l'any de VALÈNCIA JAZZ a la *Sala Escalante*.⁵²¹

El dimecres 30 i el dijous 31 de gener i el divendres 1 i dissabte 2 de febrer del 1980, el guitarrista i 'alma mater' de VALÈNCIA JAZZ, CARLOS GONZALBEZ i el contrabaixista argentí HORACIO FUMERO toquen a duo al pub *Barro* [carrer Ripaldal 17].

També a la mateixa sala actuaren [els dies 1 i 2/II/1980] STEVE POTTS QUARTET, grup encapçalat pel saxofonista STEVE POTTS i enquadrats sota la corrent del Free Jazz.

El quartet hi era format per:

- STEVE POTTS [saxòfon alt]
- ANTONIO PINHO [piano]
- ZE EDUARDO [contrabaix]
- ZLATCO KAUCIC [bateria]

A la *Cartelera Túrria*, el crític Federico Garcia Herraiz escrigué el següent pel que feia a les actuacions de STEVE POTTS QUARTET:

- ▶ “[Trad.] ... STEVE POTTS -resident a París- ha treballat sovint amb STEVE LACY ...”.
- ▶ “... Els moments ‘Free’ no aparegueren en cap moment integrats al decurs musical del saxofonista ...”.⁵²²

El diumenge 17/II/1980 actuà per primera vegada a València [al *Teatre Principal*] una veritable llegenda del Jazz, el trompetista DIZZY GILLESPIE en formació de quartet: DIZZY GILLESPIE QUARTET amb el CARLOS GONZÁLBEZ TRIO com a inici del programa, primera oportunitat seriosa per a un músic local de poder compartir cartell amb músics d'alçària jazzística que aleshores anaven arribant a València.

Tot i omplir el teatre, la crítica d'Antonio Vergara en la *Cartelera Túrria* no fou massa benèvola:

⁵²¹ *Levante* [1980]. ‘Espectáculos’. Divendres, 11 de gener. Pàg. 23.

⁵²² *Garcia Herraiz, Federico - Cartelera Túrria* [1980]. Setmana del 11 al 17 de febrer. N° 836.

- ▶ “[Trad.] ... GILLESPIE es presentà acompanyat de guitarra elèctrica, baix elèctric i bateria [PAULINHO DA COSTA] ...”.
- ▶ “... *St Louis Blues* patí la nova robada rítmica de moda: els temps binaris. *Body and Soul* se salvà ...”.
- ▶ “Tocà temes seus coneguts, com ara *Manteca*, *Salt Peanuts*, *Tint tin deo* i *Night in Tunisia* ...”.⁵²³

El dimecres 12 i el dijous 13/III/1980, CARLOS GONZÁLBEBZ i MIGUEL ‘Micky’ BENET actuaren en duo guitarra/piano al pub Barro.

Els dies 17, 18 i 19/III/1980, actuà a la *Sala Escalante* el quintet d’un de les icones del Free Jazz, el saxofonista ARCHIE SHEPP.

ARCHIE SHEPP QUINTET es presentà a València amb la següent formació:

• ARCHIE SHEPP ⁵²⁴	[saxòfon]
• CHARLES GREENE	[trombó]
• SIEGFRED KESSLER	[piano]
• CHARLES PERSIP	[bateria]
• CAMERON BROWN	[contrabaix]

La crítica feu un repàs dels temes interpretats als concerts i una valoració musical del saxofonista:

- ▶ “[Trad.] ... Tot i desenvolupar una trajectòria Free, SHEPP tocà -a més de temes seus- diversos estàndards tal com: *No Smoking* [H.SILVER]; *Moanin* [B.TIMMONS]; *Sophisticated Lady* i *In a sentimental mood* [ELLINGTON]; *Giant Steps* [COLTRANE] i *Yarbird Suite* [PARKER] ...”.
- ▶ “... ARCHIE SHEPP em sembla un gran músic però no un intèrpret extraordinari ...”.⁵²⁵

⁵²³ Vergara, Antonio - *Cartelera Túria* [1980]. ‘Dizzy Gillespie Quartet al Teatre Principal: Un Gillespie conservador’. Setmana del 25 de febrer al 2 de març. N° 838.

⁵²⁴ Archie Shepp [Archie Vernon Shepp. Fort Lauderdale/Florida, 24/05/1937]. Saxofonista. Tocà amb Lee Morgan/trompeta i Kenny Rogers/saxòfon]. Estudià Advocacia i Art Dramàtic. Primer disc *Archie Shepp-Bill Dixon Quartet*. Savoy/1962. Amb els New York Contemporary Five i amb jazzístes d’avantguarda com Cecil Taylor i John Coltrane [*Ascensió*. Impulse/1965]. Tocà amb la Jazz Composer’s Orchestra al costat de Taylor, Sun Ra, Carla Bley, Paul Bley, Roswell Rudd i John Tchicai. *Fire Music* [Impulse!/1965], ha estat considerada la seua millor gravació amb temes dedicats -entre altres- a Malcon X. Enregistrà *The Way Ahead* [Impulse!/1968], i col·laborà amb Jeanne Lee, Chet Baker i Max Roach.

⁵²⁵ Vergara, Antonio - *Cartelera Túria* [1980]. ‘Archie Shepp Quintet’. Setmana del 23 al 30 de març. N° 842.

El divendres 11/IV/1980, actuà a la *Sala Escalante* el quartet encapçalat pel saxofonista GEORGE COLEMAN: GEORGE COLEMAN QUARTET sota la següent formació:

- GEORGE COLEMAN [saxòfon]
- HILTON RUIZ [piano]
- HERBIE LEWIS [contrabaix]
- BILLY HIGGINS [bateria]

Anuncis de l'actuació del GEORGE COLEMAN QUARTET [*Sala Escalante*, 11/IV/1980]. A l'anunci del diari *Levante* es fa esment de la facilitat del saxofonista per enllaçar melodies i solos de llarga durada mitjançant la seua tècnica de 'respiració circular'.⁵²⁶

SALA ESCALANTE 11 DE ABRIL, 7'30 Y 10'30, GEORGE COLEMAN QUARTET HILTON RUIZ (plano) HERBIE LEWIS (contrabajo) BILLY HIGGINS (bateria) Venta anticipada: DAU AL SET, SALA ESCALANTE Organiza: COLECTIVO PROMOCION JAZZ VALENCIA

Recital de George
Coleman, en
Sala Escalante

Para una sola fecha en Valencia se presenta el saxofonista George Coleman en su primera actuación y venida a España. Se trata de un importante saxo tenor, con una larga trayectoria profesional, que ocupa un primerísimo puesto en el mundo del jazz, con una envidiable capacidad pulmonar que le permite enlazar unas piezas con otras, sin apenas respiro.

La crítica que feu del concert Federico Garcia Herraiz valorava per igual tots els components del grup i destacava la tasca de conjunt:

- ▶ “[Trad.] ... La longitud dels solos de COLEMAN no estigué en proporció directa a les seues idees musicals ...”.
- ▶ “... A destacar la interpretació d'estàndards coneguts com ara *Stardust* [Hoagy Carmichael] i *Lush life* ...”.
- ▶ “...BILLY HIGGINS posseeix el sentit de l'arquitectura de KENNY CLARKE i la subtileza de ROY HAYNES ...”.⁵²⁷

El dilluns 28/IV/1980, actuà al *Teatre Principal* de València [també organitzat pel 'Colectivo Promoción Jazz València'] el sextet encapçalat i dirigit pel bateria ART BLAKEY.

ART BLAKEY & JAZZ MESSENGERS actuà amb la següent formació:

- ART BLAKEY [bateria i director]
- VALERI PONOMAREV [trompeta]

⁵²⁶ *Levante* [1980]. Sense signatura. Divendres, 11 d'abril. Pàg. 26.

⁵²⁷ *Garcia Herraiz, Federico - Cartelera Túrta* [1980]. 'George Coleman Quartet'. Setmana del 21 al 27 d'abril. N° 846.

- BILL PIERCE [saxòfon tenor]
- BOBBY WATSON [saxòfon alt]
- JAMES WILLIAMS [piano]
- CHARLES FRAMBOURGH [contrabaix]

La crítica feta a la *Cartelera Túrria* no ressaltava massa la tasca de conjunt del sextet:

- ▶ “[Trad.] ... La seua capacitat [d’ART BLAKEY] de catapultar i impulsar de manera constantels solistes es va veure força eficaç als Blues ...”.
- ▶ “... Entre altres, tocaren els temes *One by one* [WAYNE SHORTER]; *Moanin* i *Blues March* ...”.
- ▶ “... Els actual MESSENGERS són un conjunt de solistes d’allò més vulgars els quals es troben a molta distància de formacions anteriors. A destacar el saxofonista alt BOBBY WATSON ...”.⁵²⁸

Anunci de l’actuació dels ART BLAKEY & JAZZ MESSENGERS en formació de sextet.⁵²⁹

<p>Mañana, en Principal</p> <p>Actuación del grupo Art Blakey y sus Jazz Messengers</p>	<p>Mañana, lunes, día 28, a las once menos cuarto de la noche, actuará en el teatro Principal, el grupo de Art Blakey y sus Jazz Messengers, en única actuación en Valencia, durante su actual gira por varias ciudades españolas.</p>	<p>batería Art Blakey está actualmente formado por Valery Permonov, trompeta; Bill Pierce, saxo tenor; Bobby Watson, saxo alto; James Williams, piano, y Charles Frambrough, contrabajo.</p> <p>Art Blakey nació en 1919 (Pittsburg), y es uno de los</p>
--	--	---

Anunci de l’actuació del TETE MONTOLIU TRIO amb l’afegit de la seua tornada després d’una gira pels Estats Units [*Cartelera Túrria*, 5-11/V/1980. N° 848]

<p>TEATRO VALENCIA (Quart, 23)</p> <p>Jueves 8 (10'45 noche), viernes 9 y sábado 10 (7'30 tarde y 10'45 noche), domingo 11 (5 tarde —precios reducidos— y 8 tarde)</p> <p>TRAS SU GIRA POR ESTADOS UNIDOS CON GRAN EXITO!</p> 	<p>TETE MONTOLIU TRIO</p> <p>Acompañado por Albert "Tottie" Heath (batería) y John Heard (contrabajo)</p> <p>Venta anticipada localidades</p>
---	--

Els dies 8, 9, 10 i 11/V/1980, el pianista TETE MONTOLIU actuà al Teatro València com a TETE MONTOLIU TRIO amb la següent formació:

⁵²⁸ Garcia Herraiz, Federico - *Cartelera Túrria* [1980]. ‘Art Blakey & Jazz Messengers’. Setmana del 12 al 18 de maig. N° 849.

⁵²⁹ *Levante* [1980]. Sense signatura. Diumenge, 27 d’abril. Pàg. 46.

- TETE MONTOLIU [piano].
- JOHN HEARD [contrabaix].
- ALBERT 'Tottie' HEATH [bateria].

El divendres 9/V/1980 i en dues sessions [19 i 22,30 hores] es presentà a València per primera vegada [*Teatre Princesa*] el percussionista i vibràfon LIONEL HAMPTON al capdavant d'una banda de tretze músics, formació anunciada com LA GRAN ORQUESTA DE LIONEL HAMPTON, la qual hi era formada pels següents instrumentistes:

- LIONEL HAMPTON [percussió/vibràfon].
- JOE NEWMAN [trompeta].
- WALLACE DAVENPORT [trompeta].
- STJEPHO [trompeta].
- PAUL MOEN [saxòfon tenor].
- STEVE SLAGLE [saxòfon alt].
- KEVIN BROWN [saxòfon baríton].
- CURTIS FULLER [trombó].
- RICHIE CARUSO [trombó].
- WILD BILL DAVIS [piano/orgue].
- GARY MAZZAROPI [contrabaix].
- RICHIE PRATT [bateria].
- LAURI RUDOLPH [veu].
- AXEL ZWINGENBERGER [piano/woogie-boogie].

Una part de la crítica local no fou benèvola amb el músic nord-americà qui fou acusat de fer concessions al repertori i de ser massa comercial a la seua presentació a València:

- ▶ “[Trad.] ... I unes composicions que ‘sonaven’ al gran públic: *In the mood* [el tòpic *En forma*, doncs així fou reconeguda] pel públic; *Hamps boogie-woogie*; *Cherokee*; *Flyng home*; *Midnight sun*; *The nearness of you* i *Old man river*, tema que enllaça amb altre de THELONIOUS MONK: *Straight no chaser*, fet sorprenent doncs HAMPTON sempre odià el Jazz de CHARLIE PARKER i de MONK ...”.⁵³⁰

⁵³⁰ Vergara, Antonio - *Cartelera Túria* [1980]. ‘Orquesta de Lionel Hampton. Teatro Princesa’. 19 al 25 de maig. N° 850.

Anunci de l'actuació del LA GRAN ORQUESTA DE LIONEL HAMPTON al Teatre Princesa, [divendres, 9/V/1980].⁵³¹

**Presentará su GRAN SHOW en el Teatro Princesa
(9 mayo 1980, 7 y 10'30)**

LIONEL HAMPTON (vibráfono, piano, batería y voz); JOE NEWMAN, WALLACE DAVENPORT y STJEPHO (trompetas); PAUL MOEN (saxo tenor); STEVE SLAGLE (saxo alto); KEVIN BROWN (saxo barítono); CURTIS FULLER y RICHIE CARUSO (trombones); WILD BILL DAVIS (órgano y piano); GARY MAZZAROPPI (contrabajo); RICHIE PRATT (batería).

Presentando a LAURI RUDOLPH (voz) y AXEL ZWINGENBERGER (piano de boogie-boogie)

ORGANIZA: COLECTIVO PROMOCION JAZZ VALENCIA

Altres mitjans d'informació gràfica foren més benèvolts amb el percussionista.

Així, el diari *Levante* [sota la signatura A.B.] feu quasi un panegíric de Hampton lloant força la seua actuació al *Teatre Princesa* de València.

Capçalera de la crítica del diari *Levante* al voltant de l'actuació de LIONEL HAMPTON i els seus músics on les paraules 'autèntic Jazz' i 'virtuosos' apareixen sovint.⁵³²

PRINCESA
Lionel Hampton y su orquesta:
Un gran espectáculo musical

El teatro Princesa nos ofreció unos recitales de «jazz» a cargo de Lionel Hampton y su orquesta. Es éste una de las pocas «estrellas» del auténtico «jazz» que van quedando de la época dorada de Goodman, Krupa, Armstrong, Ellington, etc., con alguno de los cuales realizó memorables grabaciones que hoy son consideradas como obras maestras del género.

- ▶ “[Trad.] ... El públic s’entregà de ple escoltant els Blues sota un silenci gairebé religiós i eixordant amb els seus aplaudiments...”.
- ▶ “... A destacar i agrair la tasca de difusió davant els amants d’aquesta música feta pel ‘Colectivo Promoción Jazz’ i que ensenya a distingir entre uns músics vertaders i un altres ximplers i generadors de soroll ...”.

⁵³¹ *Cartelera Túria* [1980]. Setmana del 5 al 11 de maig. N° 848.

⁵³² A.B. - *Levante* [1980]. Dimarts, 13 de maig. Pàg. 36.

El dimarts 24/VI/1980 i de nou sota producció del 'Colectivo Promoción Jazz València' es presentà al *Teatre Principal* el concert del saxofonista PHAROAH SANDERS en formació de quartet.

PHAROAH SANDERS QUARTET, estava integrat per:

- PHAROAH SANDERS [saxòfon].
- JOHN HICKS [piano].
- CURTIS LUNDI [contrabaix].
- IDREES MUHAMED [bateria].

Una crítica del concert fa esment de la seua influència 'coltraniana':

- ▶ “[Trad.] ... Els seus millors discs han estat amb col·laboració amb JOHN COLTRANE: *Ascensión; Om; Meditation ...*”.
- ▶ “... SANDERS feu d'ell mateix en ocasions i de COLTRANE la resta del temps ...”.⁵³³

Anunci de l'actuació de PHAROAH SANDERS QUARTET al *Teatre Principal* de València ⁵³⁴ i ressenya a la premsa de la fi del Festival de Jazz de Sant Sebastià 1980. A destacar la denominació dels ART BLAKEY & JAZZ MESSENGERS escrits com 'el Art Blakey'.⁵³⁵

Una mostra de la importància aconseguida als mitjans de comunicació pel fenomen jazzístic de la fi dels setanta i començament dels vuitanta fou l'aparició en premsa [sobretot a l'estiu i de tant en tant] de notícies referides a festivals de Jazz [el començament i la cloenda], esdeveniments musicals que -tret d'aquells més veterans, com el de Sant Sebastià- començaven a nàixer a diverses localitats arreu l'Estat on el Jazz havia estat poc més que no una anècdota fins aleshores. Així, a la secció

⁵³³ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrta* [1980]. 'Pharoah Sanders Quartet al Teatre Principal'. Setmana del 30 de juny al 6 de juliol. Nº 856.

⁵³⁴ A.B. - *Levante* [1980]. 'Espectáculos'. Dimarts, 24 de juny. Pàg, 31.

⁵³⁵ *Levante* [1980]. 'Espectáculos'. Dijous, 31 de juliol. Pàg, 15.

‘Espectaculos’ del diari *Levante* de les acaballes de juliol hi apareix la notícia de la cloenda del Festival de Jazz de Sant Sebastià 1980.

Per tal d'inaugurar la Temporada de Jazz 1980/81 organitzada pel ‘Colectivo Promoción Jazz València’ [amb la col·laboració de l'equip Studio/Valencia Cinema] , es presentà el dijous 30/X/1980 a l'escenari del carrer Quart, 23 el quartet del pianista CEDAR WALTON.

CEDAR WALTON QUARTET actuà amb la següent formació:

- CEDAR WALTON [piano].
- BOB BERG [saxòfon].
- SAM JONES [contrabaix].
- BILLY HIGGINS [bateria].

Dos dies després del concert de WALTON [el dissabte 1 de novembre del mateix any i al mateix escenari del Valencia Cinema] actuà vora un any després de fer-ho a València i a un punt de ser la formació que tingué l'honor d'inaugurar ‘*Perdido Club de Jazz*’ el 13/XI/1980, el quartet el bateria ANDREW CYRILLE.

ANDREW CYRILLE & MAONO actuà amb la següent formació:

- ANDREW CYRILLE [bateria].
- TED DANIEL [trompeta].
- DAVE S. WARE [saxòfon].
- NICK DI GERONIMO [contrabaix].

La crítica d'ambdós concerts [de WALTON i de CYRILLE] aparegué conjuntament una setmana després a la *Cartelera Túrria* de la mà de Federico Garcia Herraiz:

- ▶ “[Trad.] ... WALTON és millor compositor i arranjador que no solista; gelat i poc original ...”.
- ▶ “... DAVID WARE és un saxofonista de timbre potent que es decanta per SONNY ROLLINS ...”.
- ▶ “... CYRILLE continua sent el bateria ordinador dels clímax del conjunt ...”.⁵³⁶

⁵³⁶ Garcia Herraiz, Federico - *Cartelera Túrria* [1980]. ‘Cedar Walton Quartet/Andrew Cyrille & Maono’. Setmana del 10 al 16 de novembre. Nº 875.

→ El 13 de novembre del 1980 restà inaugurat el segon Club de Jazz estable a València i el de més durada com a tal doncs oferí actuacions al llarg de vora 15 anys d'existència [tancà al 1995]:

→ **'PERDIDO CLUB DE JAZZ'**. La seua trajectòria i programació [fins desembre del 1981, cloenda d'aquesta tesi doctoral] es desenvolupa al Capítol III.6: **Consolidació i assoliment jazzístic a la ciutat: Perdido Club de Jazz.**

→ El *I Festival Internacional Jazz a València* se celebrà al Teatre Principal de València del 24 fins el 30/XI/1980 amb un cartell on ja hi era palesa la trajectòria artística i el nivell a seguir en altres esdeveniments jazzístics dels propers anys.

→ Veure Capítol III.5.3: *Actuacions de Jazz II.*

El dilluns 9/II/1981 es presentà al *Teatre Principal* el quartet del bateria LOUIS HAYES amb unes credencials impressionants doncs tocà amb HORACE SILVER, CANNONBALL ADDERLEY [anunciat al cartell amb una errada al seu nom] ⁵³⁷, JOHN COLTRANE, OSCAR PETERSON i DEXTER GORDON, entre altres grans del Jazz.

THE LOUIS HAYES GROUP, hi era integrat pels músics:

- LOUIS HAYES [bateria].
- GARY BARTZ [saxòfon alt].
- ALBERT DAILEY [piano]. Substituint per BOB NELOMS.
- JIMMY ROUSER [contrabaix].

El pianista anunciat [ALBERT DAILEY] fou substituït a última hora per BOB NELOMS.

⁵³⁷ **Cannoball Adderley** [Julian Edwin Adderley. Florida, 15/IX/1928 - Gary/Indiana, 8/08/1975]. Saxofonista.

Cartell anunciador de THE LOUIS HAYES GROUP [Teatre Principal, 9/II/1981].

TEATRE PRINCIPAL Lunes 9 febrero (10'30 noche) LOUIS HAYES Su pasado: Horace Silver, Cannon Ball, Adderly, John Coltrane, Oscar Peterson, Dexter Gordon.	Su presente: THE LOUIS HAYES GROUP LOUIS HAYES (batería) - GARY BARTZ (saxo alto) ALBERT DAILEY (piano) - JIMMY ROWSER (contrabajo)
---	---

La crítica al voltant del concert de LOUIS HAYES es feu ressò i lamentà força la fluixa assistència de públic al *Teatre Principal* tractant-se d'una de les figures més importants [per motius diversos: generacionals, estilístics, etc.,] del Jazz de totes les èpoques:

- ▶ “[Trad.] ... La música oferida pel quartet de LOUIS HAYES -tot i que no massa original- fou d'un valor jazzístic superior a allò que ens brindaren alguns músics de gran renom la passada temporada ...”.
- ▶ “... Tocaren estàndards força populars a la literatura del Jazz: *Star Eyes*; *Summertime* i *Speak Low*. A destacar -a més d'HAYES- el saxofonista GARY BARTZ ...”⁵³⁸

El dilluns següents a l'actuació de LOUIS HAYES es presentà de nou a València [16/II/1981] el saxofonista STAN GETZ en formació de sextet. GETZ ja havia actuat per primera vegada a la ciutat el 26/XI/1979 encapçalant un quintet.

Anunci de l'actuació de STAN GETZ SEXTET [Teatre Principal, 16/II/1981].

TEATRO PRINCIPAL Lunes 16 febrero (10'30 noche): UNICO CONCIERTO.	STAN GETZ SEXTET STAN GETZ (saxo tenor) - CHUCK LOEB (guitarra) MITCHELL FORMAN (piano) - MARK EGAN (bajo) VICTOR LEWIS (batería) - BOBBY THOMAS (percusión) Venta anticipada: Dau al Set, Acústica Levante y taquillas teatro. Organiza: Colectivo Promoción Jazz Valencia
---	---

STAN GETZ SEXTET, estava format pels músics:

- STAN GETZ [saxòfon].
- CHUCK LOEB [guitarra].
- MITCHELL FORMAN [piano].
- MARK EGAN [baix elèctric].

⁵³⁸ Garcia Herraiz, Federico - *Cartelera Túria* [1981]. ‘The Louis Hayes Group al Teatre Principal’. Setmana del 16 al 22 de febrer. Nº 889.

- VICTOR LEWIS [bateria].
- BOBBY THOMA [percussió].

La crítica del concert lamentava la joventut i la inexperiència de la banda que acompanyà el saxofonista a l'actuació al *Teatre Principal* a més del canvi vers la comercialitat descarada produït en STAN GETZ:

- ▶ “[Trad.] ... La seua música és una barreja de peces basades en el Rock i sense el mínim interès ...”.
- ▶ “... Tocà balades, la única cosa veritablement jazzística que tocà ...”.
- ▶ “... Als estàndards *Lush Life; I’ll remember April* i *Infant Eyes* [WAYNE SHORTER].
- ▶ GETZ aconseguí una sonoritat pura i amb sentit melòdic pel que fa a la construcció de les frases demostrant així ser un consumat estilista de la balada al Jazz ...”.⁵³⁹

El dilluns 2/III/1981 i presentat pel ‘Colectivo Promoción Jazz València’ actuà a la *Sala d’Audicions Casablanca* [carrer Eugenia Viñes, 152 - platja de la Malva-rosa] la banda del trompetista CLARK TERRY.

CLARK TERRY’S BIG BAND ESTAVA composta pels següents 19 músics.

- CLARK TERRY [trompeta].
- GARY BLACKMAN [trompeta].
- TONY LUJAN [trompeta].
- BARON STRIPLING [trompeta].
- STEVE RENTSCHLER [trompeta].
- CONRAD HERPIG [trombó].
- RON WILKINS [trombó].
- KENNY CRANE [trombó].
- MATT FINDERS [trombó].
- NED OTTER [saxòfon].
- RANDY RUSSELL [saxòfon].
- CHRIS WOODS [saxòfon alt].
- DANNY HOUSE [saxòfon alt].

⁵³⁹ *Garcia Herraiz, Federico - Cartelera Túria* [1981]. ‘Stan Getz Sextet al Teatre Principal’. Setmana del 9 al 15 de març. N° 892.

- BRANDFORD MARSALIS [saxòfon alt].
- DIANE DE ROSA [saxòfon baríton].
- JOHN CAPBELL [piano].
- PETER DOWDELL [contrabaix].
- MICHAEL BAKER [bateria].
- MICHEL BECKHAM [veu].

Anunci de làctuació de la CLARK TERRY'S BIG BAND a la Sala Casablanca [Malvarosa]

Sección de trompetas: **GARY BLACKMAN, TONY LUJAN, BARON STRIPLING y STEVE RENTSCHLER.**

Sección de trombones: **CONRAD HERPIG, RON WILKINS, KENNY CRANE y MATT FINDERS.**

Sección de saxos: **NED OTTER y RANDY RUSSELL** (tenores), **CHRIS WOODS, DANNY HOUSE y BRANFORD MARSALIS** (altos), **DIANE DE ROSA** (barítono).

Sección de ritmo: **JOHN CAMPBELL** (piano), **PETER DOWDELL** (contrabajo) y **MICHAEL BAKER** (bateria).

Con la colaboración de la cantante **MICHEL BECKHAM.**

Venta anticipada (100 pesetas de descuento): **DAU AL SET, CASABLANCA, LIBRERIA DAVILA y ACUSTICA LEVANTE.**

Organiza: **COLECTIVO PROMOCION JAZZ VALENCIA.**

A destacar la presència com a membre de la formació del saxofonista BRANFORD MARSALIS, [Nova Orleans, 26/VIII/1960], germà del trompetista WINTON MARSALIS [Nova Orleans, 18/X/1961] i fill del pianista ELLIS MARSALIS JR. [Nova Orleans, 14/XI/1934] representants -tots tres- d'una de les nissagues més importants i decisives a la història del Jazz la qual es manté fins hores d'ara.

Fou un concert sorpresa, atès que el pianista TETE MONTOLIU -present a la sala- fou demanat per TERRY i tocà amb la big band al tema *Sonymoon for two* [SONNY ROLLINS].

La crítica del concert apareguda a la *Cartelera Túrria* fa esment al fet de ser d'una big band formada per 'reclutes i cadets' atesa la gran despesa que comporta la possessada en marxa i funcionament una gran banda com llavors la de TERRY. Les intervencions de BRANFORD MARSALIS passaren desapercibudes per al crític:

- ▶ “[Trad.] ... Amb l’ajut d’uns magnífics arranjaments de QUINCY JONES, JIMMY HEAT, CRHIS WOODS i el mateix TERRY aconsegueix que els ‘reclutes’ toquen un Jazz ple d’energia i precisió després d’un mes d’assajos als Estats Units ...”.

- ▶ “... Destacà la interpretació conjunta dels estàndards *Stella by starlight* i *Jeeps blues* ...”.⁵⁴⁰

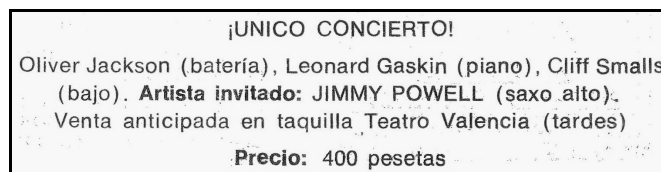
El dimecres 4/III/1981 actuà al *Cinema València* el trio del bateria OLIVER JACKSON acompanyats pel saxofonista JIMMY POWELL.

OLIVER JACKSON TRIO + JIMMY POWELL estava format per:

- OLIVER JACKSON [bateria].
- CLIFF SMALLS [piano].
- LEONARD GASKIN [contrabaix].
- JIMMY POWELL [saxòfon].

Al cartell anunciador erraren els cognoms i de GASKIN i SMALLS i intercanviaren els seus instruments.

A l’anunci del concert, els instruments de GASKIN [contrabaix] i SMALLS [piano] estan intercanviats. [*Cartelera Túrria*. Setmana 2-8/III/1981. N° 891].

- ▶ “[Trad.] ... OLIVER JACKSON seria un ‘neoclàssic’ sensible a la bateria moderna, sempre dintre d’uns límits marcats per la seua preferència vers el Jazz de l’època clàssica ...”.
- ▶ “... El saxofonista JIMMY POWELL [saxòfon alt a l’Orquestra de COUNT BASIE durant mols anys] estigué poc imaginatiu ...”.⁵⁴¹

Tot i estar de moda a la ciutat de València de començaments dels vuitanta, el Jazz no hi era inclòs encara a una sèrie d’activitats desenvolupades des dels estaments oficials, òrgans de govern sota un criteri polític allunyat dels anys franquistes que feia pensar en una millor relació cultura/estaments oficials, cosa que -pel que feu al Jazz- encara tardaria en fer-se realitat. Així, a la primavera del 1981 es posà en marxa la ‘I Campanya d’Animació Cultural Música/Teatre/Dansa i Poesia’ organitzada per

⁵⁴⁰ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1981]. ‘Calrk Terry Big Band en Casablanca’. Setmana del 9 al 15 de març. N° 892.

⁵⁴¹ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1981]. ‘Oliver Jackson Trio with Jimmy Powell al Teatre València’. Setmana del 23 al 29 de març. N° 894.

l'Ajuntament de València. A l'apartat de 'Música' hi són grups de Rock, Cançó i formacions de Música Clàssica [orquestrades de cambra i cors] però no de Jazz.

Després de l'èxit aconseguit amb l'actuació de la CLARK TERRY'S BIG BAND, la sala *Casablanca* programà per al dimecres 29/IV/1981 l'actuació de la big band anglesa THE PASADENA ROOF ORCHESTRA, anunciada erròniament als cartells per al dimecres, 29 de maig, data incorrecta doncs el concert fou el dimecres 29 d'abril [el 29 de maig del 1981 era dijous].

Sota l'epígraf '*Auténtico Festival Revival de la música de los años 30*' la banda es presentà amb una formació d'onze músics. La crítica del concert recalçà la vessant Dixieland de la banda:

- ▶ “[Trad.] ... Repertori amb composicions estàndards de GEORGE GERSHWIN, COLE PORTER, DUKE ELLINGTON i FLETCHER HENDERSON ...”.
- ▶ “... Situada a mig camí entre la rigidesa rítmica de la música de marxa de Nova Orleans però sense desenvolupar un joc per seccions atès que sols ne són 3 saxòfons, 2 trompetes i 1 trombó ..., a més de no improvisar ...”.⁵⁴²

Anunci del concert de THE PASADENA ROOF ORCHESTRA a la *Sala Casablanca* que conté l'errada a la data de l'actuació de la banda [dimecres, 29 de maig amb compte de la correcta dimecres, 29/IV/1981].⁵⁴³

**AUTENTICO FESTIVAL REVIVAL
DE LA MUSICA DE LOS AÑOS 30**
Organiza: Colectivo Promoción Jazz Valencia

L'antiga *Sala Studio* del carrer Taquígraf Martí tornà a canviar de nom i passà a denominar-se *Sala Suso's*.

Així, el dilluns 11/V/1981 obrí de nou les portes per donar pas a l'actuació del saxofonista LOU DONALDSON en formació de quartet.

LOU DONALDSON QUARTET n'eren els següents músics:

- LOU DONALDSON [saxòfon alt].

⁵⁴² Garcia Herraiz, Federico - *Cartelera Túrria* [1981]. 'The Pasadena Roof Orchestra'. Setmana de l'11 al 17 de maig. Nº 901.

⁵⁴³ *Cartelera Túrria* [1981]. Setmana del 27 d'abril al 3 de maig. Nº 899.

- HERMAN FOSTER [piano].
- JEFF FULLER [contrabaix].
- VICTOR JONES [bateria].

Anuncis de la *Sala Suso's* [antiga *Sala Studio*] presentant LOU DONALDSON QUARTET [*Levante*, divendres 8/V/1981. Pàg, 30 i *Cartelera Túrria*, 11-17/V/1981. N° 901].

- ▶ “[Trad.] ... Considerat un dels primers deixebles de CHARLIE PARKER, interpretaren estàndards com *Parker’s mood* i *Confirmation* ...”.
- ▶ “... Res sembla millor que dominar l’instrument de treball [saxòfon alt] per produir música ...”.⁵⁴⁴

El dilluns 18/V/1981 començà el programa anomenat *Jazz en Primavera* que el ‘Colectivo Promoción Jazz València’ i la gerència del *Teatre València* havien desenvolupat conjuntament.

El dia 18 es presentà al *Teatre València* el quartet dels saxofonista ART PEPPER.

ART PEPPER QUARTET tocà amb la següent formació:

- ART PEPPER [saxòfon alt].
- MILO LEVIEV [piano].
- BOB MAGNUSSON [contrabaix].
- CARL BURNET [bateria].

Del concert d’ART PEPPER, la crítica ressaltà la poca assistència de públic al *Cinema València* [també anunciat com a *Teatre València*]:

- ▶ “[Trad.] ... No més de 150 persones a la sala ...”.

⁵⁴⁴ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1981]. ‘Lou Donaldson Quartet en Sala Suso’s’. Setmana del 18 al 24 de maig. N° 902.

- ▶ "... PEPPER interpretà estàndards i dos boleros: *Bésame mucho* i *Historia de un amor*, exemples de com un músic de Jazz pot transformar qualsevol cançó ...".⁵⁴⁵

Anunci dels concerts d'ART PEPPER QUARTET i SONY STITT/TETE MONTOLIU QUARTET de la dintre de la programació *Jazz en primavera* [*Cartelera Túrria*, 18-24/V/1981. N° 902]

<p>TEATRO VALENCIA (Quart, 23) JAZZ EN PRIMAVERA</p>
<p>Lunes 18 (11 noche): ART PEPPER QUARTET. Formación: Art Pepper (saxo alto), Milo Leviev (piano), Carl Burnet (batería) y Bob Magnusson (contrabajo). Martes 19 y miércoles 20 (11 noche): SONNY STITT - TETE MONTOLIU QUARTET. Formación: Sonny Stitt (saxos alto y tenor), Tete Montoliu (piano), Billy Higgins (batería) y Herbie Lewis (contrabajo). Organizan: Colectivo Promoción Valencia Jazz y Teatro Valencia. Venta anticipada de localidades (tardes).</p>

Jazz en primavera, abastava també altres activitats, entre les quals hi havia una taula rodona al voltant del Jazz a Espanya i la presentació del darrer disc de TETE MONTOLIU.

<p>JAZZ EN PRIMAVERA - MAYO 1981</p>
<p>Lugar: TEATRO VALENCIA-FILMOTECA NACIONAL (Quart, 23). Organizan: Colectivo Promoción Valencia Jazz, Filmoteca Nacional y Teatro Valencia.</p> <p style="text-align: center;">Programa actividades</p> <p>Lunes 11: (6'30 tarde), proyección de COUNT BASIE. (8'30 tarde), proyección de BLUES 1. (10'30 noche), proyección de DUKE ELLINGTON.</p> <p>Martes 12: (6'30 tarde), proyección de BLUES 1. (8'30 tarde), proyección de DUKE ELLINGTON. (10'30 noche), proyección de COUNT BASIE.</p> <p>Domingo 17 (12'30 mañana), proyección de TENOR SAXES.</p> <p>Lunes 18: (4'30 tarde), proyección de BLUES 3. (6'30 tarde), proyección de TENOR SAXES. (8'15 tarde), proyección de JAZZ LEGENDS. (11 noche), concierto a cargo de ART PEPPER QUARTET. Formación: Art Pepper (saxo), Milo Leviev (piano), Carl Burnet (batería), Bob Magnusson (contrabajo).</p> <p>Martes 19: (4'30 tarde), proyección de SWING. (6'30 tarde), proyección de JAZZ LEGENDS. (8'15 tarde), proyección de BLUES 3. (11 noche), concierto a cargo de SONNY STITT-TETE MONTOLIU QUARTET. Formación: Sonny Stitt (saxo), Tete Montoliu (piano), Billy Higgins (batería) y Herbie Lewis (contrabajo).</p> <p>Miércoles 20: (5 tarde), proyección de DJANDO REINHARDT y MODERN I. (7'30 tarde), mesa redonda sobre «El Jazz aquí y ahora». Participan Julio Martí (Colectivo Promoción Valencia Jazz), Federico García Herráz (crítico musical), Joan Giner (director revista «Quartica Jazz»), Valentín Grau (Club de Jazz de Tarrasa) y Antonio Amorós (Club «Perdido» de Valencia). Coordina: Antonio Vergara (crítico musical). En el mismo acto presentación de un LP que Tete Montoliu ha grabado especial para esta gira con Billy Higgins y Herbie Lewis, con presencia del pianista catalán. (11 noche), segundo concierto a cargo de SONNY STITT-TETE MONTOLIU QUARTET.</p> <p>Jueves 21: (4'30 tarde), proyección de BLUES 1. (6'30 tarde), proyección de SWING. (8'30 tarde), proyección de DUKE ELLINGTON. (10'30 noche), proyección de MODERN I.</p> <p>Venta anticipada para los conciertos de ART PEPPER QUARTET y SONNY STITT-TETE MONTOLIU QUARTET en taquilla Teatro Valencia (tardes).</p>

⁵⁴⁵ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1981]. 'Art Pepper Quartet al Teatre València'. Setmana de l'1 al 7 de juny. N° 904.

Els dies 19 i 20/V/1981, actuà al mateix escenari el saxofonista SONNY STITT ⁵⁴⁶ acompanyat pel trio de TETE MONTOLIU.

SONNY STITT + TETE MONTOLIU TRIO n'eren:

- SONNY STITT [saxòfon alt i tenor].
- TETE MONTOLIU [piano].
- HERBIE LEWIS [contrabaix].
- BILLY HIGGINS [bateria].

- ▶ “[Trad.] ... Primera actuació a València de SONNY STITT. Als 57 anys roman com un dels grans mestres vius del Bop. A destacar les balades *Yesterdays* i *Autumn in New York* ...”.
- ▶ “... Un dels ‘boppers’ més originals i que millor a fet servir l’herència de LESTER YOUNG ...”.⁵⁴⁷

Pel que feu al concert de PEPPER i al de MONTOLIU i STITT, una altra opinió -totalment diferent- aparegué al diari *Levante* doncs a la notícia parla de ‘sala plena i èxit legítim i sincer de la present temporada’, fet que ens dona a entendre la disparitat de criteris artístics a l’hora d’informar als aficionats al jazz de la ciutat.

Ressenya del diari *Levante* on es dona una versió dels dos concerts totalment diferent de la presentada per *Cartelera Túrria*.

Completando la programación de la Filmoteca, en su largo y especialísimo ciclo dedicado al «jazz» y al «blues», que aún proseguirá unas fechas más de las previstas, ante la avalancha de respuestas popular, cabe consignar la celebración de una mesa redonda, o similar, en la que se debatieron varios aspectos de estas músicas típicas.
Pero de una manera especial, hay que destacar las sesiones extraordinarias en que hubo unos conciertos, a cargo

TEATRO VALENCIA
Conciertos de A. Pepper, Tete
Montoliu y S. Stitt

de los grandes maestros del género como Art Pepper, Tete Montoliu y Sonny Stitt, con sus respectivos acompañamientos. A sala llena, y con entrega total de un público emocionado, complacido y agradecido, se escucharon dos recitales soberbios en compañía de grandes músicos del saxo, del piano, de la batería y del contrabajo.
«Jazz en primavera» es uno de los éxitos más legítimos y sinceros de la actual temporada musical y de espectáculos en Valencia. Enhorabuena.

Saló de ball situat al costat de la mar [Plaja de la Malva-rosa], *Casablanca* es convertí a la fi dels setanta en punt d’encontre de militants de partits d’esquerra, promotors culturals i intel·lectuals locals.

⁵⁴⁶ **Sonny Stitt** [Edward Stitt. Boston, 2/II/1924 - Washington, 22/VII/1982]. Saxofonista. Una de les figures més destacades del Hard Bop. Treballà i enregistrà amb Dizzy Gillespie, Dexter Gordon, Gene Ammons, Bud Powell, Miles Davis, Art Blakey i Thelonious Monk.

⁵⁴⁷ *García Herraiz, Federico - Cartelera Túrria* [1981]. ‘Sonny Stitt/Tete Montoliu Quartet’. Setmana de l’1 al 7 de juny. N° 904.

Logotip de la *Sala Casablanca*, a la plaja de la Malva-rosa i anunci setmanal de la sala amb la presència de l'orquestra **ESTRELLAS DEL JAZZ** fent esment que -malgrat el terme generico-musical afegit a la formació- el Jazz hi era absent del seu repertori.

CASABLANCA.—Eugenia Viñes, 152. Edificio Termas Victoria (Malvarrosa).
 Todos los días: BAILE con la orquesta **ESTRELLAS DEL JAZZ** (que a pesar de su nombre no toca nada de jazz). Ambiente **revival** y posibilidad de tropezarse con militantes de izquierda, progresía, ejecutivos o los vecinos de la puerta 8.^a

Per l'entaulat de la *Sala Casablanca* passaren orquestres valencianes de grandària diversa, tot i que sovint n'eren d'aquelles anomenades 'grans' [mínim de 8 músics]. El seu repertori consistia en tocar temes de moda ben orquestrats, copiar [de la manera més aproximada] el tipus de repertori de les orquestrines de ball dels anys cinquanta i alguna que no altra incursió vers arranjaments més seriosos escrits per a big bands nord-americanes encara que eren molt difícils de trobar-hi, fet que donava peu vers tot tipus d'anècdotes: de musicals i també a l'àmbit publicitari.

El diumenge 7/VI/1981 [a les 12 de la nit] actuà a la *Sala Casablanca* del barri de la Malva-rosa l'exguitarrista de Jazz i llavors cantant comercial de moda a França i arreu del món **SACHA DISTEL** ⁵⁴⁸. El fet d'haver nascut a París i de dedicar-se a la guitarra no feu que estiguera influenciat pels guitarristes francesos de l'escola de **DJANGO REINHART**, sinó -més aviat- per aquells altres de l'escola nord-americana tal com **RANEY**, **KESSEL** i **HALL**.

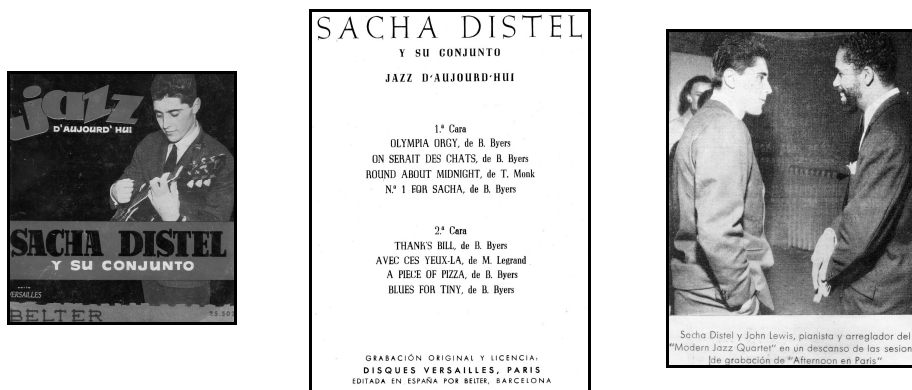
Anunciava un espectacle [**SACHA DISTEL SHOW**] amb 15 artistes a l'escenari i el resultat no fou aquell esperat pels organitzadors:

- ▶ “[Trad.] ... Al voltant de 300 persones a la sala i l'entrada a 1500 pessetes...”.
- ▶ “... **DISTEL** representa el costat frívol i xafarder de la ‘chanson’ francesa tot i ser un gran admirador de **FRANK SINATRA** ...”.
- ▶ “... Interpretà dos temes a la guitarra: *Nuages* [**DJANGO REINHART**] i *El concierto de Aranjuez* [**JOAQUIN RODRIGO**] ...”.

⁵⁴⁸ **Sacha Distel** [Alexandre Distel. París, 28/II/1933]. Guitarrista i cantant. Nebot del músic francès Ray Ventura. Des del 1958, cantant melòdic. Com a guitarrista de Jazz tocà amb Barney Wilen, Percy Heath, Pierre Michelot, Kennyr Clark i Connie Kay.

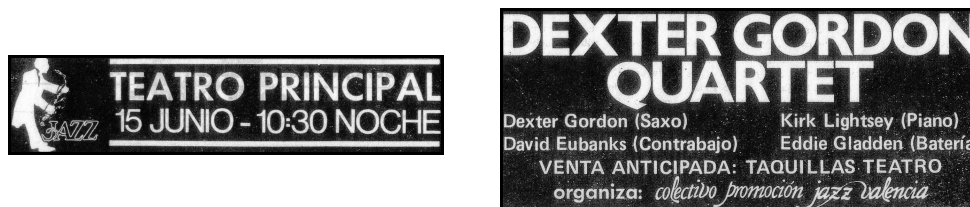
- ▶ “... Al seu moment fou considerat el deixeble europeu del guitarrista JIMMY RANEY però al 1958 començà a cantar per motius econòmics ...”.⁵⁴⁹

Disc de SACHA DISTEL [de 33 r.p.m] com a guitarrista de Jazz publicat a Espanya pel segell *Belter* a la fi dels anys cinquanta [Sèrie Versailles]. Hi eren vuit enregistraments on hi havia temes de THELONIOUS MONK, BYERS i MICHEL LEGRAND [fill de RAYMOND LEGRAND, a València/*T.Principal* amb l'ORQUESTRA de ROLAND DORSAY el 29/IV/1933] i SACHA DISTEL amb JOHN LEWIS.

El dilluns 15/VI/1981 actuà al *Teatre Principal* el quartet del saxofonista nord-americà DEXTER GORDON.

Cartell anunciador del concert del DEXTER GORDON QUARTET al *Teatre Principal* de València el dilluns 15/VI/1981. [*Cartelera Túria*, 15-21/VI/1981. N° 906].

DEXTER GORDON QUARTET comptava amb la següent formació:

- DEXTER GORDON [saxòfon].
- KIRK LIGHTSEY [piano].
- DAVID EUBANKS [contrabaix].
- EDDIE GLADDEN [bateria].

⁵⁴⁹ Vergara, Antonio - *Cartelera Túria* [1981]. ‘Sacha Distel Show’. Setmana del 15 al 21 de juny. N° 906.

- ▶ “[Trad.] ... Només un poeta de la seua classe pot recrear amb tanta sensualitat un tema que cantat pels EVERLY BROTHERS és pura vacuïtat. Parle de *Ramona* ...”.
- ▶ “... Els solos a sobre les balades *Times goes by* i *Polka dots and moombeans* fou el més creatiu de la nit ...”.⁵⁵⁰

A la *Sala Tabarca* [Malva-rosa, carrer Isabel de Villena, 91] actuaren els dies 18, 19 i 20 i 24,25, 26 i 27/VI/1981 la BANDA DEL HOT CLUB DE MADRID anunciats com a ‘Jazz tradicional’.

Aquesta formació de Dixieland fou seguida per altra semblant i també de Madrid: AGUA MARGA [dies 1,2,3 i 4 de juliol].

El dimarts 28/VII/1981 -i de manera quasi sobtosa- s’anuncià [a les acaballes de la *Fira de Juliol 1981* i sota l’epígraf *Festival de Jazz*] l’actuació del saxofonista STAN GETZ en formació de quartet sota el nom STAN GETZ QUARTET als Jardins del Real de Vivers de València.

Un certificat metge arribat als organitzadors del concert assegurava que el saxofonista patia una malaltia i no podia actuar. Cal destacar ací que a l’endemà que GETZ haguera d’actuar a València [és a dir, per al 29/VII/1981] hi era també programat al Festival de Jazz ‘Ciutat de Palma’ [Palma de Mallorca] al costat de DEXTER GORDON QUARTET [dia 27 de juliol] i DIZZY GILLESPIE QUARTET [dia 28 de juliol].⁵⁵¹

Anunci de la suspensió del concert de l’STAN GETZ QUARTET aparegut a la premsa local [*Levante*, dissabte 1/VIII/1981. Pàg, 30].

SUSPENSION DEL FESTIVAL DE «JAZZ»	
Un certificado médico asegurando que Stan Getz estaba enfermo motivó la suspensión del festival de «jazz», que era esperado con justa expectación por los	aficionados. Una pena. Viveros hubiera registrado otra buena entrada, porque el «jazz» cuenta en Valencia con muchos seguidores.

Al mateix diari es fa esment de les xifres a cobrar pels grups [o pels caps de grup] a cadascuna de les actuacions a Espanya a l’estiu del 1981.

⁵⁵⁰ Vergara, Antonio - *Cartelera Túrria* [1981]. ‘Dexter Gordon Quartet’. Setmana del 22 al 28 de juny. N° 907.

⁵⁵¹ *Levante* [1981]. ‘Primer Festival de Jazz Ciutat de Palma’. Dimecres, 28 de juliol. Pàg, 28.

Preus de formacions jazzístiques encapçalades per grans figures del gènere a Espanya [1981].

DEXTER GORDON QUARTET.	→ 7.000 dòlars.
STAN GETZ QUARTET.	→ 8.000 dòlars.
DIZZY GILLESPIE QUARTET.	→ 9.000 dòlars.

Els dies 5, 6 i 7 d'agost i seguint la línia Dixieland/Jazz Tradicional, actuaren a la Sala Tabarca la formació MIAMI JAZZ SEXTET.

La conjuntura política havia canviat força al País Valencià i els actes i festes electorals sovint n'eren punt d'encontre de músics de diversos estils. Malgrat el moviment cultural que aquest tipus d'esdeveniments propiciaven, el Jazz hi era fora de la majoria del programes artístics proposats per les diverses formacions polítiques de l'esquerra valenciana [per als partits de dretes el Jazz no hi era], no així el Rock, la Cançó, el Flamenc o les formacions amb carés festiu. Com a exemple d'allò esmentat afegirem la *Festa del PCPV 1981* que se celebrà a Alaquàs [Horta Nord] els dies 4 i 5 de juliol on hi actuaren un total de vint-i-cinc grups i solistes d'estils diversos tret del Jazz.

Tenir el Jazz com a símbol d'obertura política i intel·lectual era un referent per a nombroses agrupacions progressistes del País Valencià, però la posada en marxa d'un veritable desenvolupament del gènere a nivell artístic mitjançant institucions polítiques o públiques en mans de partits on el pes dels seus intel·lectuals demanava canvis ràpids a la societat no arribaria fins ben endinsats els anys vuitanta.

La refermança dels arrels culturals valencians -oblidats i prohibits durant el règim franquista- tenien el seu punt d'encontre a les primeres edicions de les *Trobades de Música del Mediterrani*, creades a imatge dels '*Rescontres de la Mar: Rencontres Méditerranéés*' celebrats anys abans a les ciutats de Arles, Marsella, Florència, Sassari i València dirigides -sobretot- a donar a conèixer i potenciar l'anomenada música popular [tradicional] dels països vorejats per la Mediterrània. Tot i que a França i Itàlia hi havia nombroses formacions de Jazz amb un nivell de qualitat excel·lent, la seua presència no fou considerada adient pels organitzadors de les trobades atès que el jazz

no fou considerada com a música autòctona malgrat els músics i els grups de diversos països de la Mediterrània que ja hi eren desenvolupant el gènere des d'anys ençà.

A la *I Trobada de Música de la Mediterrània* celebrada a la ciutat de València del 19 al 26 de setembre del 1981 no hi hagué cap formació instrumental que fera ús de línies melòdiques i -molt menys- harmòniques pertanyents al Jazz.⁵⁵²

La *Sala Tabarca* continuà eixamplant la seua programació deixant de costat l'estil Dixieland i presentant diverses formacions locals. Així, el dilluns 2/XI/1981 hi actuà el duo format pel guitarrista CARLOS GONZÁLBELZ i el pianista nord-americà arrelat a València JOSHUA EDELMAN.

El dimarts 3/XI/1981 i per tal de fer la presentació de la temporada de Jazz i tanmateix del *II Festival Internacional Jazz a València*, actuà a la Sala Escalante el quartet del contrabaixista RAY BROWN: els RAY BROWN LOS ANGELES FOUR.

→ Veure Capítol III.5.3: *Actuacions de Jazz II*.

Del dimarts 24 fins el dissabte 27/XI/1981 es celebraren diverses jam sessions dintre de l'anomenat *Taller de Jazz* sota el patrocini de Perdido Club de Jazz i Studio Escola de Música.

→ El *II Festival Internacional Jazz a València* se celebrà al *Teatre Principal* del 23 de novembre fins l'1 de desembre del 1981 amb un cartell on hi eren grans intèrprets del gènere. Veure'l al Capítol III.5.3: *Actuacions de Jazz II*.

Un fet força significatiu per al desenvolupament d'una cultura jazzística a la ciutat tingué com a referent el fenomen discogràfic.

De no tenir quasi on elegir a començament del anys seixanta [per motius econòmics però també per problemes de desfasament cultural i per culpa de la poca fabricació i

⁵⁵² No seria fins la trobada del 1985 [quatre anys després del marge temporal de conclusió d'aquesta tesi] que hi seria present a *La Trobada de Música de la Mediterrània* una formació que barrejava Jazz i música popular: el sextet Joc Fora. ---N. de l'A.

distribució de discs] passarem a un veritable i significatiu augment d'empreses discogràfiques disposades a distribuir els seus catàlegs davant la demanda cultural creixent a la nova societat valenciana dels setanta. Es tractava de remeses i llistats de tot tipus però també nodrits amb nombrosos i desconeguts artistes de Jazz.

Així, a València hi eren dues botigues [obertes als anys setanta] centrades quasi de manera exclusiva en la venda de material discogràfic i també [cas de 'Tamburello'] de material editorial: partitures, mètodes, revistes mensuals, etc.

Dues botigues especialitzades en la venda de discs de Jazz i també de partitures i mètodes jazzístics destinats als músics locals.⁵⁵³

A València, les botigues tradicionals de venda de discs hagueren de reviscolar a cuita-corrents i fer front a les modes que s'imposaven setmana a setmana mitjançant la ràdio i la televisió.

Així i de cop i volta, el Jazz -el gran oblidat de la indústria discogràfica espanyola durant dècades- passà a tenir els seus propis apartats a les prestatgeries de discs i els aficionats i músics tingueren la disponibilitat de comprar, escoltar i conèixer els intèrprets més decisius de l'evolució jazzística, fins i tot hi hagueren botigues amb tarannà monogràfic atès que la seua venda estava basada amb el Jazz.

⁵⁵³ *Cartelera Túria* [1979/1981]. Publicitat. Setmana del 24 al 20 de maig del 1979. N° 797 - Setmana del 28 de gener fins el 3 de febrer del 1981. N° 934.